

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

2^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών

Αιγάλεω 23 Ιουνίου 2019

Πρακτικά

2^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών

© Εκδόσεις EMBPYO, 2021

ISBN 978-618-5252-31-1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ EMBPYO

Ιερά Οδός 286, 122 43 Αιγάλεω

Τηλ./Φαξ: 210 - 5315012

E-mail: support@embryopub.gr

<http://www.embryopub.gr>

Facebook.com/EmbryoPublications

Instagram: @ekdoseis_embryo

Twitter: @EmbryoBooks

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη. Νόμος 2121/1993 και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα.

Σε περίπτωση που θέλετε να χρησιμοποιήσετε κάποιο τμήμα του συγγράμματος παρακαλούμε επικοινωνήστε με τον εκδότη. Η μη εξουσιοδοτημένη χρήση τμήματος του παρόντος διώκεται ποινικά.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

2^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών

Αιγάλεω 23 Ιουνίου 2019

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

Γιάννης Νικ. Παπαπολίτης

ΧΟΡΗΓΟΙ

Βασίλης Μουσαίος, Στέλιος Γεωρ. Βασιλειάδης, Οικογένεια Ι. Νικάνδρου, Οικογένεια
Αγαπητού από Αιγάλεω

Μάιος 2020

Έκδοση: χορηγία Αντιδημάρχου Αιγάλεω, Στέλιου Βασιλειάδη

Επιμέλεια Κειμένων: Ζωή Ευσταθιάδου, το γένος Αγαπητού

ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ
ΛΥΚΙΑ

2^ο ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΜΑΚΡΗΝΩΝ-ΛΙΒΙΣΙΑΝΩΝ Κυριακή 23 Ιουνίου 2019

Η Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών

Λ Υ Κ Ι Α

σας προσκαλεί στο
Δεύτερο Αντάμωμα μας
Κέντρο Πολιτισμού

«**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΟΛΥΒΙ**»

Ιερά Οδός & Νάξου, ΑΙΓΑΛΕΩ (σταθ. Μετρό Ελαιώνας)

* Έναρξη **10 το πρωί** & λήξη ομιλιών 13.30

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

* Συμμετοχή στο γεύμα μετα μουσικής
15 ευρώ κατά άτομο.

Το αντάμωμα διοργανώνεται με την ευγενική χορηγία των :
Μέγας Χορηγός:

* Γιάννης Νικ. Παπαπολίτης

Χορηγοί:

* Βασίλης Μουσαίος

* Στέλιος Γεωρ. Βασιλείαδης

* Ιωσήφ και Ελισσάβετ Χαριτωνίδη

* Οικογένεια Ι. Νικάνδρου

* Οικογένειες Αγαπητού από Αιγάλεω

Λ Υ Κ Ι Α

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ: Σαμψούντος 6 Αιγάλεω 12242 Tel +30 6977 841099 Mail: lyciagreece@gmail.com
Site : www.lycia.gr Facebook: Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «Λυκία»-Society of Historical Research "Lycia"

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Η Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών "ΛΥΚΙΑ" σας καλεί στο
2^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνο-Λιβισιανών
την Κυριακή 23 Ιουνίου 2019

στο Κέντρο Πολιτισμού «**Ελληνικό Μολύβι**» στο Αιγάλεω
(Ιερά Οδός κ Νάξου – πλησίον έξοδος Μετρό "Ελαιώνας")

Παρουσιάσεις 10.00 - 13.30.

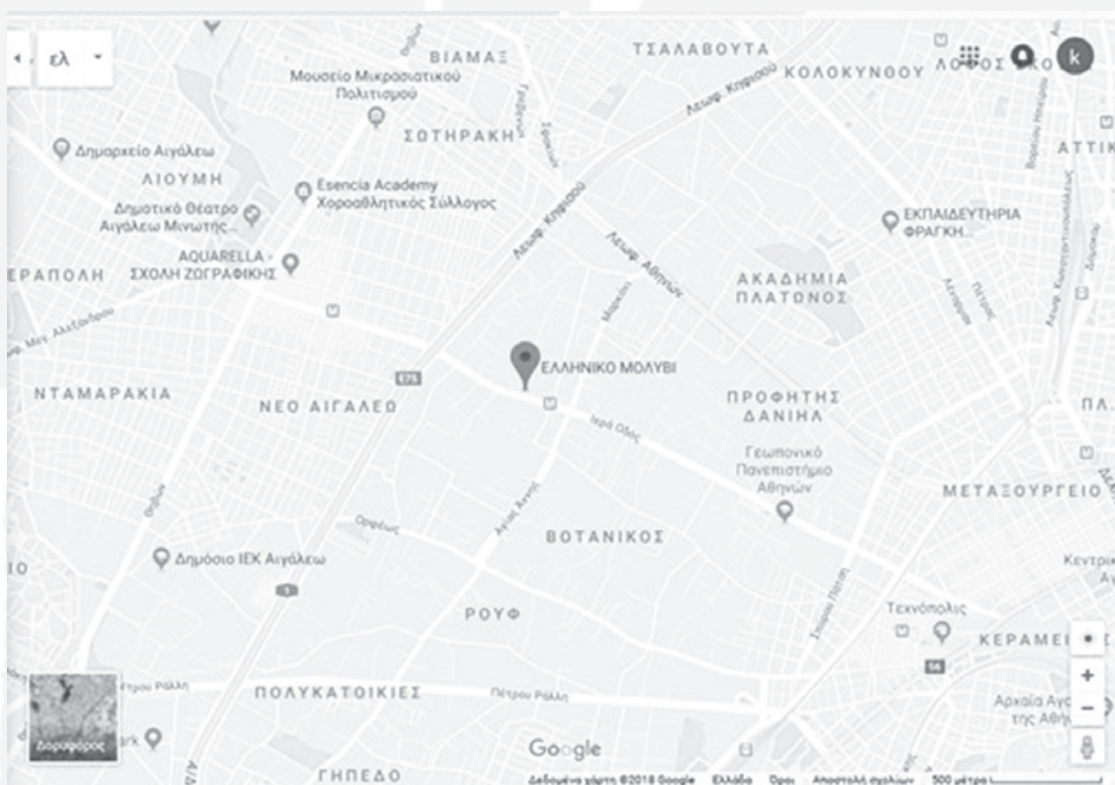
Κατόπιν θα ακολουθήσει γεύμα με ζωντανή μουσική και χορό .

(Είσοδος ελεύθερη, συμμετοχή στο γεύμα 15 ευρώ)

Η παρουσία σας θα μας δώσει ιδιαίτερη τιμή και χαρά !

Με εκτίμηση για τη ΛΥΚΙΑ,

Τάσος Κακλαμάνης - Ευαγγελία Αχλάδη

Βίντεο του Ανταμώματος στο youtube

Ε.Ι.Ε. ΛΥΚΙΑ - 2^ο Αντάμωμα Απανταχού Μακρηνών Λιβισιανών 23.06.19 - Μέρος Α΄

https://www.youtube.com/watch?v=Rx8XvJ_hQcQ

Ε.Ι.Ε. ΛΥΚΙΑ - 2^ο Αντάμωμα Απανταχού Μακρηνών Λιβισιανών 23.06.19 - Μέρος Β΄

<https://www.youtube.com/watch?v=z4DpyPaPFX0>

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΛΥΚΙΑ»

Η Λυκία είναι η γεωγραφική περιοχή απέναντι από τη Ρόδο, με σημαντικό και αδιάλειπτης παρουσίας πολιτισμό από την 3^η χιλιετία π.Χ. ως το 1922 και σημαντικότερες κοινότητες πριν την Έξοδο τη Μάκρη, το Λιβίσι και τα Μύρα. Το Λιβίσι, ως μια μοναδική περίπτωση Μικρασιατικού χωριού που έχει μείνει ακατοίκητο από το 1922, θεωρείται από Έλληνες και Τούρκους σύμβολο της Ελληνο - Τουρκικής φιλίας και της Ανταλλαγής Πληθυσμών καθώς και σημαντικό μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Η Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ» είναι Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία που συστάθηκε από απογόνους Μικρασιατών από τη Μάκρη και το Λιβίσι της Μικράς Ασίας. Σκοπός της «ΛΥΚΙΑΣ» - μεταξύ άλλων - είναι η διάσωση της Μικρασιατικής Μνήμης και του Μικρασιατικού Πολιτισμού, η συλλογή, ψηφιοποίηση και μελέτη ιστορικού υλικού για τη Λυκία από αρχεία εσωτερικού, εξωτερικού και οικογενειακά αρχεία, η μετάφραση των οθωμανικών και ξένων αρχείων που αφορούν τη Μάκρη και το Λιβίσι, η προετοιμασία των πατριωτών για τη διοργάνωση ετήσιων Ανταμωμάτων των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών, η έκδοση ιστορικών βιβλίων, η δημιουργία ψηφιακού αρχείου και μουσείου, η αλληλεγγύη προς τους Μικρασιάτες πρόσφυγες και η προώθηση της Ελληνο - Τουρκικής φιλίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ

Για την ενημέρωση - κινητοποίηση απογόνων και τη συλλογή οικογενειακών μαρτυριών και αρχείων, η «ΛΥΚΙΑ» ξεκίνησε οδοιπορικό ανά την Ελλάδα, για να καλυφθούν όλα τα κύρια μέρη όπου εγκαταστάθηκαν οι Μακρολιβισιανοί πρόσφυγες μετά την Έξοδο του 1922:

- 30/5/17 Αθήνα - Αιγάλεω, εκδήλωση «Μάκρη και Λιβίσι - Το Χτες, Το Σήμερα, Το Αύριο» υπό την αιγίδα του Δήμου Αιγάλεω. (στην οδό Μάκρης στο Αιγάλεω έμειναν 100 οικ. Μακρολιβισιανών)
- 18/6/17 Ρόδος, εκδήλωση σε συνεργασία με τους Μικρασιάτες Ρόδου και υπό την αιγίδα των Γ.Α.Κ Δωδεκανήσου.
- 9/7/17 Ιεράπετρα Κρήτης, εκδήλωση σε συνεργασία με τον Σύλλογο Μικρασιατών Ιεράπετρας.
- 29/7/17 Κήρινθος Εύβοιας σε συνεργασία με τους εκεί Μακρολιβισιανούς.
- 10 - 11/11/17, εκδηλώσεις σε Ιτέα και Θήβα με τους εκεί Μικρασιατικούς Συλλόγους.
- 02/05/18 αντίστοιχη εκδήλωση στη Δραπετσώνα.
- 04/10/18 αντίστοιχη εκδήλωση στη Ρόδο.

Στις 15 - 17/6/17 πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στα Μικρασιατικά παράλια (Μάκρη - Λιβίσι) και συνάντηση με αρχιτέκτονες και κοινοτικούς εκπροσώπους της Μάκρης (Fethiye) με τους οποίους η ΛΥΚΙΑ διατηρεί άριστες σχέσεις και επικοινωνία.

Στις 17/12/2017 έγιναν τα εγκαίνια των γραφείων της ΛΥΚΙΑΣ στο Αιγάλεω κατόπιν ευγενικής παραχώρησης ενός ορόφου από το ιδιόκτητο κτίριο της Πανελληνίας Ένωσης Ασσυρίων, με την οποία πλέον συστεγαζόμαστε. Στα εγκαίνια παρέστη τουρκική αντιπροσωπεία με επικεφαλής τον αντιδήμαρχο Μάκρης/Fethiye, προσκεκλημένη της ΛΥΚΙΑΣ και του Δήμου Αιγάλεω.

Στις 24/06/2018 η ΛΥΚΙΑ διοργάνωσε με τη συμμετοχή 500 πατριωτών και φίλων από την Ελλάδα και το εξωτερικό, στο Πνευματικό Κέντρο «Ελληνικό Μολύβι» του Αιγάλεω - Αθήνας, το **1^ο Αντάμωμα των απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών**, με ομιλίες και χαιρετισμούς από όλες τις περιοχές εγκατάστασης των Μακρηνολιβισιανών προσφύγων, εντός και εκτός Ελλάδος, παρουσιάσεις τριών νέων εκδόσεων (Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία - Παραμύθια Μάκρης & Λιβισιού - Χρονογραφήματα Πλάτωνα Μουσαίου, εγγονού του μεγάλου Δασκάλου του Λιβισιού Μιχαήλ Μουσαίου) και αφιέρωμα στη μουσική και το χορό της περιοχής, με τη συμμετοχή του ΚΕΠΕΜ (Κέντρο Ερεύνης και Προβολής της Εθνικής Μουσικής - Αρχείο του Σίμωνα Καρά), του Λυκείου των Ελληνίδων Ραφήνας και σπουδαίων μουσικών.

Στις 5 - 8 Οκτωβρίου, η ΛΥΚΙΑ οργάνωσε μετάβαση στη Μάκρη (Fethiye) και το Λιβίσι (Kayaköy) συνοδεία του Δημάρχου και Δημοτικού συμβουλίου Δήμου Αιγάλεω (προσκεκλημένοι του Δήμου Μάκρης-Fethiye) και 100 πατριωτών. Σκοπός της επίσκεψης, το προσκύνημα στα πάτρια και η συνάντηση με Τούρκο Δήμαρχο και εκπροσώπους του τοπικού Αρχιτεκτονικού Επιμελητηρίου, για συζητήσεις σχετικά με κοινές δράσεις στον τομέα της ιστορικής έρευνας και της συντήρησης του Λιβισιανού οικισμού. Στις 07 Οκτωβρίου, σε επίσημη εκδήλωση - υποδοχή του Δήμου Μάκρης/Fethiye έγιναν ομιλίες /παραυσιάσεις της ΛΥΚΙΑΣ και Τούρκων πανεπιστημιακών καθώς και συγκινητική παρουσίαση του τοπικού Δήμου, αφιερωμένη στη φιλία των δυο λαών.

Στις 15 Ιουνίου 2019 η ΛΥΚΙΑ επισκέφθηκε τους Μακρηνούς - Λιβισιανούς στη Μασσαλία και συνδιοργάνωσε στο Port De Bouc με το Σύλλογο Φωκαέων Παλαιάς Φωκαίας «Αγία Ειρήνη» και τοπικούς συλλόγους σχετική εκδήλωση.

Στις 23 Ιουνίου 2019 η ΛΥΚΙΑ διοργάνωσε με συμμετοχή 400 πατριωτών και φίλων από την Ελλάδα και το εξωτερικό (Αυστραλία κ Αμερική), στο Πνευματικό Κέντρο «Ελληνικό Μολύβι» στο Αιγάλεω, το **2^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών**, με ομιλίες - χαιρετισμούς από όλες τις περιοχές εγκατάστασης των Μακρηνολιβισιανών προσφύγων εντός και εκτός Ελλάδας, παρουσίαση του Ψηφιακού Αρχείου (www.lycia.gr) και του Αρχείου Μαρτυριών της ΛΥΚΙΑΣ, παρουσιάσεις τριών νέων εκδόσεων («Πρακτικά 1^{ου} Ανταμώματος», «Η Ιστορία μας 1848 - 1922 - Μιχαήλ Δελησάββα», «Μάκρη & Λιβίσι Μικράς Ασίας, Ο Τόπος & Οι Άνθρωποι - έκδοση ΛΥΚΙΑ»), αφιέρωμα στη Λιβισιανή Αρχιτεκτονική (Κώστας Κατσιγιάννης, πρώην Γεν. Δντης Ε.Ο.Τ), στο Λιβισιανό Ιδίωμα (Ιώ Μανωλέσσου - Τμ. Ιδιωμάτων Ακαδημίας Αθηνών) και στους Μακρηνολιβισιανούς Μουσικούς (Δημήτρης Μαντζούρης - Αρχείο Σίμωνα Καρρά).

Στις 22 Ιουλίου 2019, η ΛΥΚΙΑ οργάνωσε εκδήλωση για τους Μακρηνούς - Λιβισιανούς της Σάμου, με τη συνεργασία του Συλλόγου Μικρασιατών Σάμου και με θέμα «Μάκρη κ' Λιβίσι - Το Χτες, Το Σήμερα, Το Αύριο»

Στις 30 Αυγούστου 2019 η ΛΥΚΙΑ οργάνωσε συνάντηση με τους Μακρηνούς - Λιβισιανούς της Ιεράπετρας, με τη συνεργασία του τοπικού Συλλόγου Μικρασιατών

Στις 5 - 8 Οκτώβρη 2019 η ΛΥΚΙΑ οργάνωσε για 2^η συνεχόμενη χρονιά μετάβαση στη Μάκρη (Fethiye) και το Λιβίσι (Kaş) συνοδεία του Δημάρχου και Δημοτικού συμβουλίου Δήμου Αιγάλεω (προσκεκλημένοι του Δήμου Μάκρης, Fethiye) και 100 πατριωτών. Σκοπός της επίσκεψης, το προσκύνημα στα πάτρια και η συνάντηση με Τούρκο Δήμαρχο και εκπροσώπους του τοπικού Αρχιτεκτονικού Επιμελητηρίου, για συζητήσεις σχετικά με κοινές δράσεις στον τομέα της ιστορικής έρευνας και της συντήρησης του Λιβισιανού οικισμού.

Στις 3 Νοέμβρη 2019 ο Σύλλογος Φίλων Βιβλίου Θήβας και η ΛΥΚΙΑ διοργάνωσαν μια συγκινητική τιμητική εκδήλωση στο Μιχάλη Δελησάββα, με συμμετοχή πολλών πατριωτών και φίλων.

ΨΗΦΙΑΚΟ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΛΥΚΙΑΣ

- **ΟΓΚΟΣ:** 25.000 ΤΕΚΜΗΡΙΑ - 250GB
- **ΕΙΔΟΣ:** ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ - ΧΑΡΤΕΣ - ΦΩΤΟ - ΗΧΗΤΙΚΑ - ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

Έχουν, ήδη, ληφθεί μαρτυρίες, στοιχεία και γενεαλογικά δέντρα από 400 οικογένειες.

Έχουν, ήδη, μεταφραστεί τα περισσότερα Οθωμανικά αρχεία που αφορούν στη Μάκρη και στο Λιβίσι.

Έχουν, ήδη, συλλεχθεί και μεταφραστεί τα σημαντικότερα ιστορικά αρχεία, εντός και εκτός Ελλάδας (αρχεία ΥΠ. ΕΞ. Ελλάδας, Γαλλίας, Ιταλίας, Αγγλίας)

Για την ευρύτερη ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων και την άνετη πρόσβαση των μελετητών δημιουργήθηκε ο ιστότοπος **Ψηφιακό Αρχείο ΛΥΚΙΑΣ** www.lycia.gr, όπου σταδιακά θα αναρτηθεί το σύνολο του ανωτέρω αρχειακού υλικού μετά την ψηφιοποίησή του.

Με εκτίμηση

Τάσος Κακλαμάνης (Χημικός Μηχανικός/Ερευνητής) - Εύα Αχλάδη (Τουρκολόγος)

Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ»

Σαμψούντος 6, Αιγάλεω, 12242, Τηλ +30 6977 841099

Mail: kaklamanist@yahoo.gr και lyciagreece@gmail.com,

Facebook: Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «Λυκία» - Society of Historical Research "Lycia"

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΛΥΚΙΑ» 2^ο ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΜΑΚΡΗΝΩΝ - ΛΙΒΙΣΙΑΝΩΝ ΚΥΡΙΑΚΗ 23 ΙΟΥΝΗ 2019

Α' ΜΕΡΟΣ: «ΜΑΚΡΗ & ΛΙΒΙΣΙ, ΤΟΠΟΙ - ΑΝΘΡΩΠΟΙ - ΜΝΗΜΕΣ»

- 10.00 - 10.40 Προσφωνήσεις - Χαιρετισμοί Εκπροσώπων Περιοχών Ελλάδας & Εξωτερικού
10.40 - 10.50 Απολογισμός «ΛΥΚΙΑΣ» και Μελλοντικά Σχέδια (Τάσος Κακλαμάνης)
10.50 - 11.00 Παρουσίαση Ιστοσελίδα ΛΥΚΙΑΣ www.lycia.gr (Βασίλης Μουσαίος, Χορηγός)
11.00 - 11.10 Παρουσίαση Αρχείου Μαρτυριών «ΛΥΚΙΑΣ» (Μαρία Βαμβακοπούλου)
11.10 - 11.20 Παρουσίαση βιβλίου «Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ 1840 - 1922» (Μιχάλης Δελησάββας)
11.20 - 11.30 Παρουσίαση βιβλίου «ΛΥΚΙΑΣ» «ΤΟΠΟΣ & ΑΝΘΡΩΠΟΙ» (Δημ. Αλεξάνδρου)
11.30 - 12.00 ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ ΓΙΑ ΚΑΦΕ & ΔΙΑΘΕΣΗ ΝΕΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΛΥΚΙΑΣ»

Β' ΜΕΡΟΣ: «Ο ΜΑΚΡΗΝΟΛΙΒΙΣΙΑΝΟΣ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

- 12.00 - 12.15 Ο Λιβισιανός Οικισμός (Κώστας Κατσιγιάννης, - Πολ, Μηχ/κος Πρ.Γ.Δ.ΕΟΤ)
12.15 - 12.30 Το Λιβισιανό Ιδίωμα (Ιώ Μανωλέσσου, Ακαδημία Αθηνών - Τμ. Ιδιωμάτων)
12.30 - 12.45 Οι Μουσικοί Μάκρης & Λιβισιού (Δημ. Μαντζούρης - Αρχείο Σίμωνα Καρρά)
12.45 - 13.00 Βίντεο Αποχαιρετισμού: Ταξίδι «ΛΥΚΙΑΣ» Οκτ. 2018 σε Μάκρη & Λιβίσι

Γ' ΜΕΡΟΣ: ΓΕΥΜΑ & ΓΛΕΝΤΙΙ ΜΕ ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑΤΑ - ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

(Φιλόλογος)

Συμπατριώτες, Φίλοι και Φίλες της ΛΥΚΙΑΣ, ονομάζομαι Ευαγγελία, Λίτσα το υποκοριστικό, Αγαπητού, κατάγομαι από το Λιβίσι της Μικράς Ασίας και σας καλωσορίζω στο 2^ο Αντάμωμα των απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών. Ανταμώνουμε και φέτος στο Ελληνικό Μολύβι και πρωτίστως θέλω να ευχαριστήσω, από μέρους της ΛΥΚΙΑΣ, το Δήμαρχο και το Δήμο Αιγάλεω για την παραχώρηση του φιλόξενου αυτού χώρου. Ιδιαίτερως ευχαριστούμε και τους συμπατριώτες χορηγούς μας, το μεγάλο χορηγό κ. Γιάννη Παπαπολίτη και τους χορηγούς κ. Βασίλη - Πλάτωνα Μουσαίο, κ. Στέλιο Γεωργίου Βασιλειάδη, την κυρία Ελισάβετ από την Οικογένεια Χαριτωνίδη, την Οικογένεια Ιωάννη Νικάνδρου και τις Οικογένειες Αγαπητού από το Αιγάλεω. Χωρίς την πολύτιμη συμβολή τους δεν θα μπορούσε να διοργανωθεί το σημερινό μας Αντάμωμα. Ευχαριστούμε θερμά εκτός από τον νυν Δήμαρχο κ. Δημήτρη Μπίρμπα και τον μέλλοντα κ. Γιάννη Γκίκα, καθώς και τον επικεφαλής του Συνδυασμού Αιγάλεω - Νέα Εποχή κ. Λάμπρο Σκλαβούνο, που παρίστανται. Επίσης, πως θα μπορούσαμε να παραλείψουμε και τον κ. Γιάννη Μυστακόπουλο, Μακρολιβισιανό στην καταγωγή, πρώην Δήμαρχο Αιγάλεω. Από τους Αντιδημάρχους παρίστανται η κα Γιάννα Χριστόγλου και ο κ. Βασιλειάδης, ο οποίος πολύ σύντομα θα είναι εδώ. Για την οικονομία του χρόνου προχωρώ χωρίς να αναφέρω μεμονωμένα τους δημοτικούς συμβούλους, νυν και μέλλοντες, που παρευρίσκονται. Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε και τους εκπροσώπους Μικρασιατικών φορέων και συλλόγων. Πριν όμως περάσουμε στην ομάδα των φορέων και των συλλόγων, επειδή υπάρχει μια χρονική πίεση, καλώ στο βήμα για ένα πολύ σύντομο χαιρετισμό, τον κ. Δημήτρη Μπίρμπα, Δήμαρχο Αιγάλεω. Θα ακολουθήσει ο κ. Γκίκας, επίσης για ένα πολύ σύντομο χαιρετισμό.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΙΡΜΠΑΣ, ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ

Καλημέρα σας, εγώ θέλω να σας καλωσορίσω για άλλη μία φορά στο Αιγάλεω, στο Αιγάλεω που είναι ένας ιδιαίτερα φιλόξενος τόπος, ένας τόπος που έγινε από οικισμός πόλη χάρη στους πρόσφυγες. Και οι Μακρολιβισιανοί ήταν μια βασική συνιστώσα του μικρασιατικού στοιχείου, του προσφυγικού στοιχείου στη δημιουργία αυτής της πόλης. Δεν θα πω πολλά, θα πω μοναχά ένα μεγάλο συγγνώμη γιατί δεν λειτουργεί το κλιματιστικό μας λόγω βανδαλισμού και υπάρχει πρόβλημα αντικατάστασης

Θέλω να συγχαρώ πρώτα απ' όλα τη ΛΥΚΙΑ, τα παιδιά στο Αιγάλεω, τα παιδιά στη Νέα Μάκρη και την εκπρόσωπό μας στην Κωνσταντινούπολη για την τεράστια προσπάθεια που έχουν κάνει και που μας δίνουν τη δυνατότητα να ανιχνεύσουμε τις ιστορικές μας μνήμες και να αποκτήσουμε στοιχεία της αυτοσυνείδησής μας, άρα να χαράξουμε με πολύ πιο ασφαλή τρόπο το μέλλον, την πορεία του μέλλοντος της κοινωνίας μας. Όλη αυτή η προσπάθεια που κάνετε είμαι σίγουρος, είναι ο Γιάννης εδώ (Γκίκας), είναι ο Σκλαβούνος, ομόφωνα το Δημοτικό Συμβούλιο του Αιγάλεω στήριξε τις προσπάθειες της ΛΥΚΙΑΣ, έτσι και στο μέλλον θα τη στηρίξει, γιατί πραγματικά θεωρούμε πάρα πολύ σημαντική για την ιστορία της πόλης μας όλη αυτήν τη λειτουργία και την προσπάθεια που κάνει η ΛΥΚΙΑ, για να ξαναβρούμε τα κομμένα νήματα με τις ρίζες μας, από την πατρίδα της Μικράς Ασίας που αρκετοί, από μας κρατάνε. Όχι από τη Λυκία, εγώ κρατάω από τη Σμύρνη και να ξαναζωντανέψουμε ιστορία, ήθη, έθιμα και να υποστηρίξουμε το αίτημα διατήρησης των πολιτιστικών στοιχείων μας και της παρουσίας του ελληνισμού στη Μικρά Ασία, αλλά ταυτόχρονα να γίνει το Λιβίσι αυτό που όλοι ζητάμε. Και οι Τούρκοι αρχιτέκτονες. Να γίνει μια πόλη που θα είναι υπό την προστασία του Ο.Η.Ε. και της ΟΥΝΕΣΚΟ, μια πόλη μνημείο πολιτισμού και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Είπα πάρα πολλά, καλή συνέχεια στις εργασίες σας και πραγματικά θα θέλαμε να ξέρουμε τα αποτελέσματά τους.

Λίτσα Αγαπητού Ευχαριστούμε, λοιπόν, θερμά και τους εκπροσώπους των μικρασιατικών φορέων και συλλόγων, τον κ. Γιώργο Αρχοντάκη, Πρόεδρο της Ένωσης Σμυρνέων, τον κ. Κοσμά Χατόγλου από την Ένωση Σπάρτης, τον κ. Αριστογείτονα Κώτσα από τον Γέροντα, τον κ. Μιχάλη Τριανταφύλλου από τους Μικρασιάτες της Ρόδου, τον κ. Γιάννη Κιουλέκα από το Σύλλογο Αγία Ειρήνη της Παλαιάς Φωκαίας, μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου, τον κ. Κυριάκο Μπατσάρα, Πρόεδρο της Πανελλήνιας Ένωσης Ασσυρίων, που δεν ξεχνάμε ποτέ ότι έχει διαθέσει χώρο, προκειμένου

να στεγάσει και τη ΛΥΚΙΑ και την κα Βαρβάρα Κοντογιάννη από το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Επιφυλασόμεθα και για κάποιους, οι οποίοι μπορεί να έλθουν λίγο αργότερα.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να καλέσω εδώ κοντά μου τους συμπατριώτες μας εκπροσώπους των Κοινοτήτων Μακρηνών και Λιβισιανών να απευθύνουν ένα πολύ σύντομο χαιρετισμό της τάξης του ενός λεπτού. Παρακαλώ να ανέβουν ένας ένας εδώ στη σκηνή.

Τάσος Κακλαμάνης Να πάρω λίγο το λόγο και να πω ότι έχετε την καλημέρα και τους χαιρετισμούς από το χορηγό μας κ. Γιάννη Παπαπολίτη, που ένα ξαφνικό πρόβλημα υγείας τον κράτησε μακριά. Ελπίζουμε και ευχόμαστε για την υγεία του. Έχετε χαιρετισμούς και από τον κ. Αριστοτέλη Παυλίδη, ο οποίος είναι στο εξωτερικό και δεν μπορεί να έρθει.

Λίτσα Αγαπητού Από την Αμερική ο κ. Γιάννης Γιαμάνης. Η Ειρήνη Καβούρη από την Αυστραλία είναι καθ' οδόν. Η συνέχεια από τη Μασσαλία από την κα Δέσποινα Μετζησάμη, από τη Ρόδο ο Τάσος έχει εξουσιοδοτηθεί να διαβάσει το κείμενο που μας έχει στείλει η Ροδίτικη Κοινότητα, από την Ιτέα καλώ την κα Γιώτα Λαΐνη, ήταν καθοδόν δεν ξέρω αν έφθασε, από την Εύβοια την κα Γεωργία Μακρή - Πολυζώη, από το Πλατανάκι της Βοιωτίας τον κ. Δημήτρη Αλεξάνδρου, από το Νέο Λιβίσι η κα Χριστίνα Τσουφαντάρη, από τη Δραπετσώνα ο κ. Μιχάλης Καλαφατάς και από τη Νέα Μάκρη η κα Εύα Αχλάδη. Παρακαλώ όσοι είναι παρόντες να έλθουν ο ένας πίσω από τον άλλο για να συντομεύσουμε τη διαδικασία, για ένα σύντομο χαιρετισμό.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΜΑΝΗΣ*(Η.Π.Α)*

Καλημέρα σας. Ήρθα εδώ να παραβρεθώ στη συγκέντρωση αυτή, δυστυχώς έχασα την περυσινή συγκέντρωση και βρίσκομαι όμως φέτος εδώ. Είμαι περίπου δέκα ημέρες στην Ελλάδα και θέλω να συγχαρώ τους οργανωτές αυτής της συνελεύσεως και εσάς όλους που πήρατε τον χρόνο και ήρθατε να παραβρεθείτε σε ένα πολύ σημαντικό γεγονός για τις παραδόσεις μας και την ιστορία μας. Σύντομα, μένω στην Αμερική πολλά χρόνια, αλλά είμαι γέννημα και θρέμμα της Νέας Μάκρης και έρχομαι εδώ κάθε χρόνο γιατί φυσικά η οικογένειά μου είναι εδώ, αλλά όλοι σας και η κοινωνία μας από τη Μικρά Ασία είναι εδώ.

Σας ευχαριστώ πάρα πολύ. Καλή συνέχεια.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ*(Πλατανάκι Θήβας)*

Σας χαιρετώ, σας καλωσορίζω, από Πλατανάκι. Εγώ δεν θα κάνω τον κλασικό χαιρετισμό, από αυτήν τη διαδικασία και από αυτήν τη συμμετοχή μου παίρνω πολλά περισσότερα από αυτά που δίνω. Δυο πράγματα μόνο. Η γιαγιά μου από το Λιβίσι έφερε αυτήν την εικόνα, τη βρήκα στο εικονοστάσι του πατρικού μου σπιτιού στο χωριό, υπό τη σκέπη λοιπόν του Αρχαγγέλου Μιχαήλ από το Λιβίσι, γίνεται το σημερινό μας αντάμωμα. Επίσης, τη Δευτέρα που μας πέρασε έφυγε ένας Μακρολιβισιανός Πλατανακαίος, στα 88 του χρόνια ο Γιάννης ο Τερζής και ξέρετε πολλές φορές κατά τη διάρκεια της κηδείας, στον καφέ ή πριν, ακούγονται τα πιο ωραία και τα πιο χαριτωμένα. Δύο λοιπόν περιστατικά που μου περιέγραψαν από παλιές λιβισιανές, κάποιες κυρίες 80, 85 ετών

και μ' αυτά τα χαριτωμένα θα κλείσω το χαιρετισμό μου. Η θεία η Μαρίνενα λοιπόν απευθυνόμενη στην Καρατζαλού, τη γυναίκα του μπάρμπα Γιώργη του Καρατζά «*Μαρή Μαριά πόσα ναναιν τ' άστρα, ίνεν καμιάν εκατοστή σίουρα. Ω, ω, που να σι χαλάσει ο θεός, ίνι εξήντα και παραπάνω*» της απαντάει η άλλη. Η θεία Μαρία, η κουφή σκόπευε να φτιάξει μουσταλευριά, δεν θυμόταν όμως καλά αν έπρεπε να βάλει αλάτι ή όχι, είχε ένα δίλημμα. Ήταν όμως πολύ εύκολο γι' αυτή να προκαλέσει ένα καυγά με τη γειτόνισσα και μέσα από 'κει να εκμαιεύσει την πληροφορία για το εάν θα έπρεπε να βάλει αλάτι ή όχι. Προκάλεσε λοιπόν τον καυγά και την ώρα που οξύνθηκε η κατάσταση της λέει, «*άντε μαρή ανάλατς σκουφτής κόρη*». «*Και στην μουσταλευριά θάνει αλάτι η πικρή και η έρημη*», απαντάει η άλλη. Λήγει τον καυγά λοιπόν η κυρά Μαριά μπαίνει μες το σπίτι και κάνει τη μουσταλευριά χωρίς αλάτι. Να' στε όλοι καλά, ευχαριστώ πολύ

ΤΑΣΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

Λοιπόν με εξουσιοδότησε η Άννα η Γρηγοριάδου από τη Ρόδο, που δεν μπορούσε να έρθει, να διαβάσω ένα χαιρετισμό εκ μέρους της.

Η Άννα Γρηγοριάδου και η κόρη της η Χρυσούλα έχουν κάνει τρομακτική δουλειά στη Ρόδο, που δεν έχουμε κάνει εμείς στο Αιγάλεω, τολμώ να πω. Έχουνε βρει όλες τις οικογένειες, έχουν μαζέψει όλα τα οικογενειακά στοιχεία, έχουνε πάρει μαρτυρίες από τους παλαιότερους. Λοιπόν διαβάζω

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΝΝΑΣ Κ ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ ΓΙΑΝΝΙΚΗ (Ρόδος)

Καλημέρα συμπατριώτες και συμπατριώτισσες.

Θα θέλαμε και εμείς με τη σειρά μας, από τη Ρόδο, να σας απευθύνουμε έναν σύντομο χαιρετισμό, διότι δυστυχώς εγώ, η Άννα Γρηγοριάδου - Γιαννίκη και η κόρη μου, Χρυσούλα, δεν κατορθώσαμε, λόγω ανειλημμένων υποχρεώσεων, να παρευρεθούμε σήμερα εδώ μαζί σας.

Πέρασε κιόλας ένας χρόνος από το πρώτο μας αντάμωμα. Στο χρονικό αυτό διάστημα, πραγματοποιήθηκαν ορισμένες δράσεις στη νήσο Ρόδο για τις ανάγκες της έρευνας «ΛΥΚΙΑ».

Συγκεκριμένα, έλαβε χώρα μία εκδήλωση της ΛΥΚΙΑΣ στη Ρόδο, στο πνευματικό κέντρο του Αγίου Γεωργίου (Άνω), στις 4 Οκτωβρίου 2018, με ομιλητές τον κ. Τάσο Κακλαμάνη, τον κ. Κώστα Κατσιγιάννη και τη Χρυσούλα Γιαννίκη. Το θέμα της εκδήλωσης ήταν: «Μάκρη και Λιβίσι Μικράς Ασίας. Το χθες, το σήμερα, το αύριο». Η εκδήλωση είχε αρκετή επιτυχία και προβλήθηκε και στο τοπικό εκκλησιαστικό κανάλι «ΘΑΡΡΙ».

Επιπρόσθετα, μιλήσαμε στην τηλεοπτική εκπομπή του «ΘΑΡΡΙ», πρόσωπο προς πρόσωπο με τον αρχιμανδρίτη πατέρα Νεκτάριο Πόκια για τους απογόνους από τη Μάκρη και το Λιβίσι. Εκτός από εμάς, συνομιλητές ήταν και ο κ. Τάσος Κακλαμάνης, ο κ. Δημήτριος Αλεξάνδρου και η κ. Μαρία Δαούτη.

Επιπλέον, έδωσα συνέντευξη με τίτλο: Εκατό οικογένειες στη Ρόδο, από το Λιβίσι της Τουρκίας, διηγούνται!, στην τοπική εφημερίδα «Ροδιακή».

Αξίζει να υπογραμμιστεί, όμως, ότι η κυριότερη ενασχόλησή μας αυτόν τον ένα χρόνο, η οποία συνεχίζεται, είναι η πραγματοποίηση έρευνας, για τις ανάγκες της ΛΥΚΙΑΣ, στα Γενικά Αρχεία του Κράτους της Δωδεκανήσου, με την αρωγή της προϊσταμένης κ. Ειρήνης Τόλιου, την οποία ευχαριστούμε θερμά. Εκεί, η κόρη μου και εγώ αντλούμε φωτογραφικό υλικό καθώς και κάποιες σημαντικές πληροφορίες για τις οικογένειες της 1^{ης} γενιάς των Μακρηνολιβισιανών της Ρόδου. Η χαρά των απογόνων των οικογενειών αυτών είναι ανείπωτη.

Επίσης, μέσα στον χρόνο αυτό, συνομιλήσαμε όχι μόνο με νέες οικογένειες απογόνων από Μάκρη και Λιβίσι στη Ρόδο, αλλά επεκταθήκαμε και στην εύρεση οικογενειών στην Κύπρο.

Τέλος, δημιουργήσαμε ιστοσελίδα στο φέισμπουκ με τίτλο: «Μακρηνοί Λιβισιανοί της Ρόδου - ΛΥΚΙΑ», όπου κρατάμε ενήμερους τους συμπατριώτες και τις συμπατριώτισσες για τις δράσεις στη Ρόδο και, φυσικά, για όλες τις δράσεις που υλοποιούνται από την εταιρεία ιστορικών ερευνών «ΛΥΚΙΑ». Καταληκτικά, θα θέλαμε να σας ευχηθούμε να είστε καλά και σύντομα να ανταμώσουμε!

Με εγκάρδιες ευχές

Άννα Γρηγοριάδου - Γιαννίκη & Χρυσούλα Γιαννίκη

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΤΣΟΥΦΑΝΤΑΡΗ*(Νέο Λιβίσι Ωρωπού)*

Καλημέρα και από μένα, Χριστίνα Τσουφαντάρη ονομάζομαι του Νέου Λιβισιού Μαρκοπούλου Ωρωπού. Με πολύ πολύ χαρά, αγάπη για τη ΛΥΚΙΑ που ψάχνει και μας εμπλουτίζει την ιστορική μνήμη. Πάλι εδώ για άλλη μια φορά. Ευχαριστώ πολύ που μου δίνετε τη δυνατότητα να συμμετέχω σ' αυτήν την πολύ ωραία προσπάθεια.

ΓΙΩΡΓΙΑ - ΜΑΚΡΗ ΠΟΛΥΖΩΗ*(Εύβοια)*

Καλημέρα και από μένα. Λέγομαι Μακρή Πολυζώη Γεωργία και εκπροσωπώ τη Βόρεια Εύβοια. Χαίρομαι ιδιαίτερα και σας καλωσορίζω στο 2^ο Αντάμωμα. Είναι τιμή μου που παραβρίσκομαι ξανά και χαίρομαι ιδιαίτερα που είμαι ανάμεσα στους πατριώτες. Η συγκίνηση είναι μεγάλη και βέβαια και το τρακ που με ενημερώσανε ότι θα πω δυο λόγια. Πραγματικά, νιώθω πολύ χαρά και συγκίνηση γιατί μέσα από όλη αυτήν την προσπάθεια έχω φτάσει και έχω βρει τις ρίζες μου, τόσο από την πλευρά του προπάππου μου όσο και από την πλευρά της προγιαγιάς μου, και είναι πραγματικά πολύ συγκινητικό. Σας καλωσορίζω και εύχομαι να είμαστε όλοι καλά και να ξαναβρισκόμαστε πολλές φορές σ' αυτές τις συναντήσεις. Και πάλι καλωσορίσατε.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

(Δραπετσώνα)

Γεια σε όλους σας. Είμαι ο Βασίλης ο Κυριακού. Γεννήθηκα στον Πειραιά, στην Καλλίπολη από γονείς που ήταν και οι δύο Μακρινοί. Υπήρχαν συγγενείς και φίλοι Μακρινοί στον Πειραιά, στη Δραπετσώνα, στον Κορυδαλλό και στην Καλλίπολη που ήτανε πολλές οικογένειες, όπως ήταν του Φάνη του Παπαλουμή, όπως ήταν μια κυρία, η μαμά μου την έλεγε Ριζού δεν ξέραμε πούθε κρατάει, ήτανε και η αδελφή του πατέρα μου. Η μητέρα μου ήρθε από τη Νέα Μάκρη και παντρεύτηκε τον πατέρα μου που ήταν κάτω στη Δραπετσώνα. Ευχαριστώ πολύ που με ακούσατε.

Λίτσα Αγαπητού Στην εκπρόσωπο της Νέας Μάκρης επιτρέψτε μου να δώσουμε λίγο παραπάνω χρόνο, μιας και είναι η μία από τους δύο διαχειριστές της ΛΥΚΙΑΣ, μαζί με τον Τάσο Κακλαμάνη. Όπως σας προανακοίνωσα είναι η κα Εύα Αχλάδη, είναι Τουρκολόγος, η οποία εργάζεται στην Πόλη, στη Σισμανόγλειο Βιβλιοθήκη, στο Προξενείο και στο Πατριαρχείο. Επειδή, λοιπόν, δεν έχουμε πολύ συχνά την ευκαιρία να κουβεντιάσουμε μαζί της, θα ήθελα να τοποθετηθεί δίνοντάς της το διπλάσιο χρόνο.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΛΑΔΗ

Τουρκολόγος, Βιβλιοθηκονόμος Σισμανογλείου Βιβλιοθήκης Κων/λης - Διαχειρίστρια Ε.Ι.Ε.

ΛΥΚΙΑ

(Νέα Μάκρη)

Ευχαριστώ. Σας καλωσορίζω και εγώ στο 2^ο Αντάμωμα των Μακρολιβισιανών. Θέλω να ευχαριστήσω το Δήμαρχο του Αιγάλεω, επειδή από την αρχή στήριξε τις προσπάθειες της ΛΥΚΙΑΣ και ήταν μαζί μας στο περυσινό ταξίδι - προσκύνημα στη Μάκρη και το Λιβίσι. Να ευχαριστήσω τους χορηγούς, τους φίλους και υποστηρικτές και φυσικά όλους εσάς που δίνετε και σήμερα το παρόν.

Ονομάζομαι Ευαγγελία Αχλάδη, είμαι ερευνήτρια του Μικρασιατικού Ελληνισμού και τα τελευταία οκτώ χρόνια είμαι υπεύθυνη ενός προγράμματος ελληνικής γλώσσας και έρευνας στο Προξενείο μας, στην Κωνσταντινούπολη. Τόσο η μικρασιατική έρευνα όσο και η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού σε ξένους, δίνουνε νόημα στη ζωή μου όλα αυτά τα χρόνια και αποτελούν μια αστείρευτη πηγή χαράς και περηφάνιας. Και παρότι φαίνεται σαν να μιλάω για τον εαυτό μου, πιστεύω ότι αυτά τα δύο ισχύουν για όλους τους Έλληνες. Όλοι μας έχουμε την τύχη να μεγαλώνουμε μέσα σε μια πολύ πλούσια ιστορική και εθνική παράδοση. Ακόμη και αν δεν τη γνωρίζουμε καλά από τα παιδικά μας χρόνια αναπτύσσουμε μια βιωματική σχέση με την παράδοση αυτή και μεγαλώνοντας μας προσκαλεί και μας προκαλεί να τη γνωρίσουμε καλύτερα και να τη μεταδώσουμε και μεις με τη σειρά μας στα παιδιά μας, στους μαθητές μας, στους φίλους και επισκέπτες της χώρας μας, στους φιλέλληνες, σε όσους αγαπούνε την Ελλάδα. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι αυτό το κάνουμε πάντοτε οι Έλληνες, χωρίς κανένα ξενοφοβικό σύνδρομο, χωρίς κόμπλεξ ανωτερότητας και κατωτερότητας. Γιατί αν είναι κάτι που χαρακτηρίζει την παράδοσή μας, είναι ακριβώς αυτό το άνοιγμα στον κόσμο, στην οικουμένη και τις πανανθρώπινες αξίες.

Τι είναι λοιπόν, αυτό που μας φέρνει στην ιστορική έρευνα; Αυτό που μας φέρνει στην ιστορική έρευνα είτε ως ερευνητές είτε ως φιλήστορες αναγνώστες, είναι μια βαθιά ανάγκη για αυτογνωσία και ταυτόχρονα η αγωνία να κρατήσουμε το νήμα των προγόνων μας και να το μεταδώσουμε και μεις στις επόμενες γενιές. Στο παρελθόν επώνυμοι και ανώνυμοι πατριώτες εκπλήρωσαν αυτόν το ρόλο μέσα σε συνθήκες πολύ πιο δύσκολες από τις σημερινές και με πολύ λιγότερα μέσα. Διέσωσαν κειμήλια, διαιώνισαν ήθη και έθιμα, κατέγραψαν βιώματα και μαρτυρίες. Αυτό καλούμαστε να κάνουμε και μεις σήμερα. Έτσι, μέσα από αυτήν την ανάγκη, την ανάγκη για αυτογνωσία, γεννήθηκε και η Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών ΛΥΚΙΑ.

Για την ιστορία να πω ότι η ΛΥΚΙΑ ιδρύθηκε το 2006, στη Νέα Μάκρη, από μια παρέα γεμάτη ενθουσιασμό και το 2017, επανιδρύθηκε, αναβιώθηκε στο Αιγάλεω, με νέα μέλη αυτή τη φορά και

με περισσότερο ενθουσιασμό και πάθος. Ο ενθουσιασμός των Μακρολιβισιανών του Αιγάλεω, η ανταπόκριση των Μακρολιβισιανών από όλη την Ελλάδα στο κάλεσμά μας, η ηθική στήριξη των δασκάλων μας, έχουμε την τιμή να έχουμε κοντά μας τον Μιχάλη τον Δελησάββα, η υλική και ηθική υποστήριξη προσώπων και οικογενειών που έχουν συνδέσει την ιστορία τους με την ιστορία της Μάκρης και του Λιβισιού, όλα αυτά μαρτυρούν ότι τα τελευταία δύο χρόνια έχει αναπτυχθεί μία συνέργεια δυνάμεων και ότι σήμερα έχουμε τη δυνατότητα, με τη συνδρομή φυσικά και της τεχνολογίας, να αφήσουμε μία παρακαταθήκη, η οποία θα είναι σημείο αναφοράς τόσο για τους Μακρολιβισιανούς όσο και για όλους τους Μικρασιάτες.

Και αυτό που θα ήθελα να πω και να κλείσω, δεν θέλω να σας κουράσω, ανέφερα τη λέξη συνέργεια, η λέξη συνέργεια, συνεργασία, συμπόρευση και όλες αυτές οι λέξεις που ξεκινάνε με το συν, είναι πολύ όμορφες λέξεις στη γλώσσα μας, αλλά όπως όλοι ξέρουμε οι Έλληνες έχουμε μια δυσκολία να τις κάνουμε πράξη. Όλη λοιπόν αυτή η συνέργεια που έχει αναπτυχθεί και νομίζω αυτό το βλέπουμε τα τελευταία δυο χρόνια, οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στο πάθος, μπορώ να πω και την τρέλα ενός ατόμου, ενός προσώπου, του Τάσου του Κακλαμάνη και θέλω να κλείσω με ένα μεγάλο μπράβο και ένα χειροκρότημα στον Τάσο.

Λίτσα Αγαπητού Ευχαριστούμε θερμά την Εύα που ως το έτερον ήμισυ αγωνίζεται στο δικό της στρατόπεδο για τους στόχους και τους σκοπούς της ΛΥΚΙΑΣ. Ευχαριστούμε και τους συμπατριώτες που μας μετέφεραν την αύρα των νέων πατρίδων τους. Και τώρα παρακαλώ τον Τάσο, Χημικό Μηχανικό στο επάγγελμα, και ερευνητή βέβαια, όπως όλοι έχουμε καταλάβει, να προβεί σε ένα σύντομο απολογισμό της μέχρι τώρα πορείας της Εταιρείας Ιστορικών Ερευνών ΛΥΚΙΑ, καθώς και να εκθέσει τα μελλοντικά της σχέδια.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΜΑΚΡΗ & ΛΙΒΙΣΙ, ΤΟΠΟΙ - ΑΝΘΡΩΠΟΙ - ΜΝΗΜΕΣ

ΤΑΣΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

(Χημικός Μηχανικός - Διαχειριστής Ε.Ι.Ε ΛΥΚΙΑ)

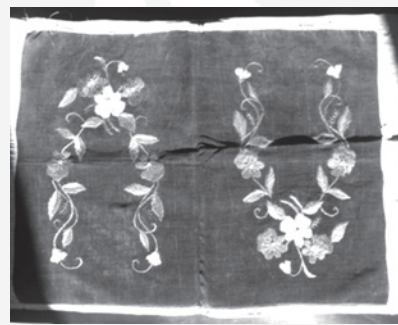
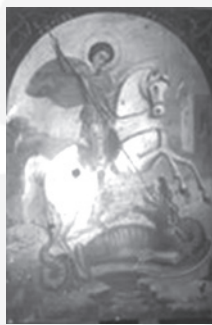
ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΛΥΚΙΑΣ & ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ

Πατριώτες, φίλοι, Μκρασιάτες και μη, σας ευχαριστούμε για άλλη μια φορά που ήρθατε στη συντροφιά μας. Θα προσπαθήσω να ξεπεράσω τον εαυτό μου σε δυο πράγματα, πρώτον να μαζέψω το χρόνο, που δεν τόχω κάνει ποτέ και δεύτερον να μη δείξω ούτε ένα ιστορικό αρχείο, που είναι πρόκληση από πολλούς φίλους και να δούμε πως θα πάει αυτό το πράγμα, για πρώτη φορά. Ξεκινάμε λοιπόν. Ήρθαμε όλοι εδώ σήμερα από αγάπη για τα πάτρια, τον τόπο που γεννήθηκαν οι πρόγονοι, το Λιβίσι και τη Μάκρη, περιοχή της Λυκίας με αρχαία ιστορία, και δεν το λέμε εμείς, το λένε οι επιστήμονες. Και είναι σημαντικό γιατί όχι μόνο αγαπάμε την περιοχή μας, αλλά και γιατί η ρίζα εκεί ξεκίνησε από τα αρχαία χρόνια και κόπηκε ξαφνικά αυτός ο πολιτισμός το '22. Και είναι κάτι που μας κάνει περήφανους.

καταγωγής των Μικρασιατών Έλλήνων. Ὁ ἀκμαῖος ἑλληνισμὸς τῶν δύο σχεδὸν ἑκατομμυρίων, ποὺ ἐπέζησε σ' ὁλόκληρη τὴν ἔκτασιν τοῦ Μικρασιατικοῦ χώρου ὡς τὸ 1922-24, μπορεῖ νὰ διακριθῇ ὡς πρὸς τὶς ρίζες τῆς καταγωγῆς του σὲ δύο κατηγορίες : α) Οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου καὶ τῆς Καππαδοκίας — καὶ μερικῶν ἄλλων σκόρπιων περιοχῶν σὰν τῆς Σίλλης καὶ τοῦ Λειβισίου — εἶναι ἀπόγονοι τῶν παλιῶν Βυζαντινῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ποὺ ἐπεβίωσαν στὶς περιοχὰς αὐτὰς ἐξ αἰτίας τῆς γεωγραφικῆς τοῦς ἀπομόνωσης καὶ τῆς

(Μικρασιατικά Χρονικά - Τόμος 16)

Μια μικρή ιστορία πως ξεκίνησε αυτή η προσπάθεια από το Αιγάλεω. Αυτή είναι η οικογένειά μας, οικογένεια Αγαπητού. Η προγιαγιά Ευαγγελία που ήρθε με μια εικόνα τυλιγμένη σε ένα υφαντό και έμεινε δέκα χρόνια στο Γκάζι, «Προσφυγικός Συνοικισμός Αεριοφως».

Μέχρι το '32 που τα παραχωρητήρια οικοπέδων στο Αιγάλεω έφεραν τους πατριώτες εδώ και στην οδό Μάκρης. Σχεδόν εκατό οικογένειες εγκαταστάθηκαν. Και έχει και μια πρωτιά το Αιγάλεω, ο πρώτος Σύλλογος των Μακρηνών Λιβισιανών ιδρύθηκε τη δεκαετία του '30, στο Αιγάλεω. Στο Αιγάλεω βρίσκονταν και οι Ασσύριοι πρόσφυγες. Και αυτοί μεγαλώσαν στην ίδια γειτονιά και όταν έφθασε η ώρα αυτή η προσπάθεια, η αυθόρμητη των Μακρολιβισιανών εδώ του Αιγάλεω να πάρει ένα σχήμα, λέγαμε αν θα κάνουμε σύλλογο ή εταιρεία, βρέθηκε ο Κυριάκος ο Μπατσάρας και οι Ασσύριοι, νάναι καλά, και μας στέγασαν δίνοντάς μας τον όροφο της βιβλιοθήκης τους. Θα τους ευχαριστούμε πάντα.

Ένας μόνον Σύλλογος Μακρηνών προπολεμικός ύφισταται εις την ζωήν, ο Σύλλογος «Νέα Μάκρη» του Αιγάλεω

Τι θέλουμε να κάνουμε; Ξεκινήσαμε να μαζέψουμε όλα τα ιστορικά και οικογενειακά αρχεία, να τα ψηφιοποιήσουμε, να κάνουμε εκδόσεις που θα τα συμπεριλάβουν. Και κάποια άλλα πολύ βασικά πράγματα, όπως να διοργανώσουμε τα ετήσια ανταμώματα, στο 2^ο από αυτά βρίσκεστε σήμερα. Να αναζητήσουμε σημαντικά χαμένα εκκλησιαστικά κειμήλια. Να συνεργαστούμε με την απέναντι πλευρά του Αιγαίου, γιατί η έρευνα θα έμενε μισή χωρίς αυτή τη συνεργασία. Και να κάνουμε τα ετήσια ταξίδια που πολλοί από εμάς, και εγώ μαζί, τόχαμε ένα όνειρο και δεν ξέραμε που, πως, τι. Και προχωρώ να σας πω δυο λόγια για τον κάθε στόχο. Λοιπόν, αρχεία δεν θα δείξω, μόνο αυτή τη διαφάνεια. Έχουν μαζευτεί τα περισσότερα αρχεία εντός και εκτός Ελλάδας από πρακτικά, εκκλησιαστικά, στρατιωτικά, ό,τι αρχεία μπορεί να φανταστείτε. Έχουν μεταφραστεί τα περισσότερα, ειδικά με τη βοήθεια της Εύας, που είναι τουρκολόγος στην Κωνσταντινούπολη και τα υπόλοιπα γαλλικά, ιταλικά με τη βοήθεια της Ζωής Ευσταθιάδου, της Λίλης Χαριτωνίδη και της Ειρήνης της Εκίζανα και του Νίκου του Βαζάνα. Το πρώτο μέρος, λοιπόν, να μαζευτούν τα ιστορικά αρχεία, να αρχίσουν να μελετώνται και να μπουνε σε εκδόσεις και να ανέβουν στο site μας, έχει κάπου ολοκληρωθεί. Το πιο δύσκολο έργο ήταν το δεύτερο μέρος να μαζέψουμε τα οικογενειακά.

Και εδώ είναι η διασπορά των Μακρολιβισιανών οικογενειών σε έξι, επτά περιοχές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Και ξεκινήσαμε να πάμε να τους βρούμε. Με ομιλίες με τον ίδιο τίτλο πάντα «Μάκρη και Λιβίσι: Το Χθες, το Σήμερα, το Αύριο» ξεκινήσαμε από το Αιγάλεω. Πέρασαμε στη Ρόδο, πριν το πρώτο ταξίδι μας στα πάτρια. Πέρασαμε στην Ιεράπετρα στην Κρήτη, στην Εύβοια, στην Ιτέα, στη Θήβα, στη Δραπετσώνα, στη Ρόδο ξανά, πριν το δεύτερο πέρασμά μας στα πάτρια, πριν μια εβδομάδα στο Πορτ ντε Μπουκ, σε μια πολύ συγκινητική εκδήλωση. Υπάρχει ένας προγραμματισμός με τον κ. Κώστα Κατσιγιάννη, για 21 Ιουλίου στη Σάμο, θα το δούμε από εβδομάδα. Γιατί η Σάμος έχει ενδιαφέρον. Είναι τα δεύτερο νησί των Δωδεκανήσων μετά τη Ρόδο που έχει ογδόντα οικογένειες. Η Σάμος έχει είκοσι οικογένειες. Μετά, τα άλλα νησιά αρχίζουν και γίνονται δύσκολα, γιατί άντε να τρέξεις σε ένα νησί να βρεις μια οικογένεια και αν έχει μείνει εκεί. Οπότε εκεί κλείνει ο κύκλος μας, με ένα τελευταίο όνειρο μετά τη Σάμο, αν μπορέσουμε κάποια στιγμή να πάμε στην Αυστραλία, που μόνο στην Αδελαΐδα, έχει 150 οικογένειες Μακρολιβισιανών.

ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΜΑΚΡΗΝΩΝ ΛΙΒΙΣΙΑΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 1922

***1000 Αθήνα (500) - Πειραιάς (500) - Προάστια (200) (100 Αεριοφως/Αιγάλεω, 100 Δραπετσώνα, 50 Υμηττό/Βύρωνα/Καισαριανή)**

***200 Εύβοια (Φαράκλα, Κήρινθος, Κεχριές, Μαντούδι κ.α)**

***200 Νέα Μάκρη Μαραθώνα**

***150 Φωκίδα (Ιτέα, Άμφισσα, Γαλαξείδι, Χρυσό)**

***100 Θεσσαλονίκη**

***80 Ρόδος**

***70 Κρήτη (Ιεράπετρα, Χανιά, Ηράκλειο)**

***50 Θήβα (Λιβαδειά - Πλατανάκι)**

***30 Λάρισα**

***20 Νέο Λιβίσι Ωρωπού**

***150 Διάσπαρτες (20 Ιόνιο, 50 Αιγαίο, 80 Ηπειρωτική Ελλάδα)**

***200 Εξωτερικό: (140 Αυστραλία - ? Αίγυπτο - 50 Γαλλία - 10 ΗΠΑ - 10 Αλλού)**

Όλα αυτά τα αρχεία, τα ιστορικά μπαίνουν σε βιβλία εκδόσεις που σιγά - σιγά μαζί με τα σημερινά θα σας παρουσιάσουμε. Και τα οικογενειακά μαζεύονται για μια έκδοση του μέλλοντος με την άδεια των οικογενειών. Και οι μαρτυρίες αποδελτιώνονται, που είναι ένα πολύ δύσκολο έργο. Το έχει αναλάβει εδώ και ένα χρόνο η Μαρία η Βαμβακοπούλου, και το έχει καταφέρει σε μεγάλο βαθμό. Φανταστείτε 200 - 300 μαρτυρίες σε βίντεο ή ήχο, χειρόγραφα να περαστούν όλα σε ένα Word κείμενο για να μπορέσει ένας ερευνητής να ερευνήσει περαιτέρω και να μπορέσει να τα χρησιμοποιήσει. Θα σας παρουσιάσει η Μαρία μια ξεχωριστή παρουσίαση για τις μαρτυρίες. ό,τι μπορεί και έχουμε το δικαίωμα να ανέβει, γιατί είναι και τα προσωπικά δεδομένα, ανεβαίνει στο site της ΛΥΚΙΑΣ, το οποίο θεωρώ ότι έχει καταπληκτικά πράγματα για έναν πατριώτη να ψάξει και να βρει, ακόμα και για τη δική του οικογένεια. Για το **site www.lycia.gr** θα σας κάνει μια ξεχωριστή παρουσίαση, όπως θα έχετε δει και στο πρόγραμμα, ο Βασίλης ο Μουσαιός. Να μην ξεχάσουμε το **facebook της ΛΥΚΙΑΣ Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «Λυκία» - Society of Historical Research «Lycia»** Έχουμε ξεκινήσει, εδώ και ένα μήνα, κάθε Σαββάτο, να ανεβάζουμε ένα ιστορικό άρθρο

και πληροφορίες για το πώς θα μπορούσε κάποιος, με μια μέρα άδεια, να κάνει μια γενεαλογική έρευνα, στην Αθήνα π.χ., και να βρει στοιχεία για την οικογένειά του από 2, 3 αρχεία.

Τα βιβλία του '18 είναι οι εκδόσεις που βλέπετε. Ο Βασίλης ο Μουσαίος μας βοήθησε να διαθέσουμε στο αντάμωμα την επανέκδοση των Παραμυθιών της Μουσαίου με τον Μιχάλη Δελησάββα, τον τελευταίο εν ζωή να μιλάει τη λιβισιανή, να διαβάσει τα παραμύθια σε ένθετο CD, για να σώσουμε τη διάλεκτο και τα Χρονογραφήματα του Πλάτωνα Μουσαίου. Εμείς αξιωθήκαμε, μετά από αυτή την περιοδεία ανά την Ελλάδα, να βρούμε το χαμένο χειρόγραφο του Σάββα Πασχαλίδη, χειρόγραφο 700 σελίδων, που ανακοινώθηκε ότι θα ήταν υπό έκδοση στις εφημερίδες της Μάκρης και του Λιβισιού τη δεκαετία του '50. Μετά πέθανε ο συγγραφέας, χάθηκε το χειρόγραφο. Βρήκαμε τελικά την οικογένεια και μας έδωσε το χειρόγραφο και το εκδώσαμε σε περιορισμένα αντίτυπα στο περυσινό αντάμωμα.

Και φέτος, όμως, θα σας παρουσιάσουμε στην πορεία σημαντικές εκδόσεις, εκτός από τα Πρακτικά του 1^{ου} Ανταμώματος που θεωρήσαμε σκόπιμο να εκδοθούν και θα συνεχίσουμε και του χρόνου με τα φετινά πρακτικά, δηλαδή, όλες τις ομιλίες του περυσινού ανταμώματος με τη φωτογραφία του ομιλητή. Τα επόμενα δύο βιβλία του Μιχάλη Δελησάββα και η έκδοση της ΛΥΚΙΑΣ, για τα οποία θα ακολουθήσει ξεχωριστή παρουσίαση, είναι πολύ σημαντικά και είναι επίσης διαθέσιμα έξω.

Τα ανταμώματά μας είναι πλέον γεγονός, είμαστε στο 2^ο Αντάμωμα και σκοπεύουμε να συνεχίσουμε. Μέχρι τότε; Το αρχικό μας όνειρο, όταν τα συζητάγαμε την ίδρυση της ΛΥΚΙΑΣ ήταν ένα αντάμωμα στο Λιβίσι. Αν αξιωθούμε λοιπόν θα μπορούσαμε αυτό το όνειρο να το κάνουμε πραγματικότητα. Η σχέση με τους απέναντι, παρόλα αυτά που ακούγονται στις ειδήσεις, οι τοπικές σχέσεις της Κοινότητας του Αιγάλεω δηλαδή, με την Κοινότητα και τους ανθρώπους απέναντι είναι άριστες και νομίζω ότι δεν θα ήταν ένα πολύ μακρινό όνειρο. Μακρινό και με γιώτα και με ήτα, όπως θέλετε, να νοικιάσουμε όλα τα ενοικιαζόμενα του κάμπου του Λιβισιού και να κάνουμε το χωριό ένα σαββατοκύριακο ελληνικό, όπως γινότανε παλιά. Να δούμε.

(Το Λιβίσι)

Πέρυσι είχαμε ένα καταπληκτικό ταξίδι, με συμμετοχή πάνω από 100 πατριωτών και τη συνδρομή του Δήμου και όλων των Παρατάξεων και Δημοτικών Συμβούλων του Αιγάλεω, καλεσμένοι από την Κοινότητα εκεί. Μας φιλοξένησαν οι άνθρωποι, περάσαμε καταπληκτικά και νομίζω ότι και άλλοι πολλοί πατριώτες, μου έχουν πει καθοδόν, ότι θέλουν να συμμετέχουν στο επόμενο ταξίδι, το οποίο, έχετε πάρει ήδη την προσφορά, και είναι προγραμματισμένο για 5 - 8 Οκτώβρη.

Μακάρι να είμαστε και πάλι πολλοί, έχουμε και πράγματα πιο ενδιαφέροντα να δούμε φέτος. Κάναμε και ένα ταξίδι αστραπή τον Μάιο, για να μπορέσουμε να ολοκληρώσουμε την έρευνα και να εκδοθεί το βιβλίο «Τόπος - Άνθρωποι», που θα σας παρουσιάσουμε. Και τώρα πλέον έχουμε και πράγματα να δούμε στον Κάμπο του Λιβισιού, που νομίζω ότι μόνο εγώ και η Εύα τα έχουμε δει. Αξίζει, λοιπόν, και είμαστε σε επικοινωνία.

Συνεχίζουμε και περιμένουμε νέα για τα κειμήλια των εκκλησιών μας που τα εμπιστεύθηκαν στις Ιταλίδες καλόγριες και βρίσκονται στην Ιταλία από το '48. Τα νεότερα από τον άνθρωπο που είχε αναλάβει να κάνει αυτή τη δουλειά, είναι ότι πρέπει να κάνουμε λίγη υπομονή. Μας είχε πει από την αρχή ότι θα χρειαζόμασταν 2 - 3 χρόνια, αλλά νομίζω ότι μπορεί να έχουμε καλά νέα, ίσως και πριν το 3^ο Αντάμωμα. Θα σας ενημερώσω. Να μην ξεχνάμε ότι έχουμε και έναν Άγιο. Έχουν βγάλει και έναν Άγιο η Μάκρη και το Λιβίσι. Τον Ιάκωβο Τσαλίκη Και με την Εύα συζητάμε σε αυτό το ταξίδι στα πάτρια, δύσκολο μεν αλλά θα το προσπαθήσει η Εύα. Στην Κωνσταντινούπολη βλέπει τον Πατριάρχη, μήπως έπαιρνε την άδεια και την Κυριακή τον Οκτώβριο που θα είμαστε στο Λιβίσι κάνουμε και ένα μικρό μνημόσυνο στη μνήμη του Ιάκωβου Τσαλίκη και των παλιών Μακρολιβισιανών γιατί κλείνουν δύο χρόνια από το θάνατό του και την αγιοποίησή του.

(Άγιος Ιάκωβος Τσαλίκης)

Εδώ μπορεί να κατηγορηθώ από τους φίλους τους Μικρασιάτες γιατί αγαπιόμαστε, πάντα με δέρνουν, αλλά μετά αγαπιόμαστε πάλι, προσπαθούμε να ανοίγουμε δρόμους και να ανοίγουμε γέφυρες με τους απέναντι, γιατί σαν λαοί δεν έχουμε να χωρίσουμε τίποτα, κυβερνήσεις και πολιτικές δεν θέλω να τα συζητήσω και τα ξέρουμε όλοι. Αυτή είναι μια φωτογραφία του 1902, μουσουλμάνοι και χριστιανοί δουλεύανε για κάποιες κατασκευές και βγάλανε και φωτογραφία αναμνηστική, είναι και οι δικοί μας μέσα. Δεν είναι καλή η ποιότητα, αλλά την έβαλα έτσι συμβολικά για να δώσω ένα στίγμα.

(1902 Μάκρη)

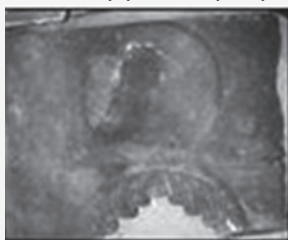
Προσπαθούμε να ενώσουμε τις κοινότητες, να ενώσουμε τα πανεπιστήμια για να προχωρήσει η έρευνα και η φιλία των λαών. Το Λιβίσι είναι ρημαγμένο, ό,τι προσπάθεια είναι να γίνει για να επισκευαστεί είναι αυτές οι μικρές, αλλά σημαντικές προσπάθειες.

Μια αρχιτεκτόνισσα πολύ σημαντική που με τη βοήθεια των φωτογραφιών της οικογένειας Μουσαίου, που πήρα την άδεια από τον Βασίλη, έχει πάρει άδειες για ανασύλωση των δυο

τριών τελευταίων σπιτιών στις παρυφές της Μάκρης. Έχε μπορέσει να βρει κομμάτια της εκκλησίας του Αγίου Νικολάου, που δεν υπάρχει πια, προσπαθούν να φέρουν την πόρτα της εκκλησίας της Κάτω Παναγιάς ξανά από το Μουσείο στην εκκλησία.

Θα μου πείτε μικρά πράγματα, αλλά ίσως είναι και μεγάλα, αν σκεφτείτε με ποια χώρα προσπαθούμε να συνεργαστούμε, με ποιο καθεστώς. Πρέπει να ξέρετε ότι το ιδιοκτησιακό του Λιβισιού,

είναι μπερδεμένο το μισό ανήκει στο Υπ. Πολιτισμού το άλλο μισό στην Περιφέρεια και δεν μπορεί να κινηθεί τίποτα.

Ξεκινάμε και μια καινούργια εκστρατεία και θέλω να σας παρακαλέσω όλους. Τα οικογενειακά αρχεία δεν μαζεύονται εύκολα. Υπάρχουν οικογένειες που δεν μπορούμε να τις βρούμε. Εσάς που σας γνωρίζουμε και έχετε πάρει από σήμερα και ένα ερωτηματολόγιο μαζί σας, σώστε την οικογενειακή σας μνήμη, κρατήστε από τον παλαιότερο μια καταγραφή, ένα ηχητικό, ένα ντοκουμέντο, ένα βίντεο. Φωτογραφίστε κάποια οικογενειακά κειμήλια και στείλτε τα σ' αυτή τη μεγάλη δεξαμενή των 200, 300 μαρτυριών που υπάρχουν. Βοηθήστε μας και βοηθήστε και την οικογένειά σας να δώσει μια σκυτάλη μνήμης από γενιά σε γενιά. Είναι πολύ σημαντικό. Το αφήνουμε πιστεύοντας ότι οι άνθρωποι θα ζουν για πάντα και οι άνθρωποι φεύγουν και φεύγοντας παίρνουν μαζί τους και τις μνήμες και μαζί με τις μνήμες και την ιστορία μας και τον πολιτισμό μας. Κάντε αυτήν την προσπάθεια, είναι ένας δώρος καφές που θα πιείτε με πολλή χαρά με τον παλαιότερο από την οικογένειά σας. Κρατήστε κάποια ντοκουμέντα.

Λοιπόν θα κλείσω με κάτι που συνειδητοποίησα και με συγκίνησε και ήθελα να σας το δείξω. Οι μεγάλοι πνευματικοί άνθρωποι πρώτης γενιάς είναι στην πρώτη σειρά και τα εγγόνια τους είναι σήμερα επίτιμα μέλη της ΛΥΚΙΑ.

Είχα χτες μια κουβέντα με τον κ. Αρχοντάκη από την Ένωση Σμυρνέων τι θα γίνουμε με την

επόμενη γενιά και αν υπάρχει η σκυτάλη; Εδώ για μας είναι η ζωντανή απόδειξη. Και άλλη μία:

(Μακρηνοί συνδρομητές βιβλίου 19^{ου} αι)

ΕΝ ΜΑΚΡΗ. — Χατζή Νικόλαος Λουϊζίδης 5. — Ιωάννης Λουϊζίδης 2. —
 Χαράλαμπος Παυλίδης 2. — Χαράλαμπος Χαριτωνίδης 2. — Ιππόλυτος Καζίλης.
 quos Raggio. — J Manvelly. — Διαμαντής Αποστολίδης. — Έμ. Παυλίδης.
 Αντ. Παυλίδης. — Α. Α. Λαζαρίδης. — Βλάσιος Βασιλειάδης. — Ν. Τσιρονίκος.
 Παμ. Πετούσης. — Β. Κ. Γεωργαλλίδης. — Ι. Κ. Γεωργαλλίδης. — Χ. Συμε
 .. Μιχαήλ. — Γ. Αγγελιάδης. — Β. Χριστοφίδης. — Παύλος Σταματιάδης.
 εώργιος Θεοδωρόσογλους. — Χαρ. Αντωνιάδης. — Χ. Καραμιχάλης. — Θε
 αριτωνίδης φερτεκλής. — Χαρ. Χ. Σάββα. — Χ. Μιχ. Χ. Σταματίου.
 υθύμιος Ι. Ρόδιος. — Άδελφοί Β. Πάνου. — Παρασκευάς Πανάγος. — Μιχα
 Ιανάγος. — Νικόλαος Πανάγος. — Ν. Φραγκίσκος Ρόδιος. — Ιωάννης Δημ
 ριάδης Φιλιππουπολίτης. — Δ. Οικονομίδης Ηπειρώτης. — Μιχ. Χ. Σταματίου.
 . Κ. Μαρατσίνος. — Χαράλαμπος Έλευθεριάδης. — Βασίλειος Τσίλλερ. — Νικα
 ρος Κ. Νικάνδρου. — Ιωάννης Νικήτα.
 ΕΝ ΔΕΙΒΗΣΙΩ. — Οικονόμος Χριστόδουλος. — Πρωτοπρεσβύτερος Αθανάσιος.
 Πρεσβύτερος Αναστάσιος. — Πρεσβύτερος Αντώνιος. — Σακελλάριος Παναγι
 τής. — Πρεσβύτερος Δημήτριος. — Β. Ι. Σαράφης Ιατρός 3. — Κυριακός Τσα
 ρης 2. — Γεώργιος Έμ. Τσακίρης 2. — Ειρήνη Δανδρινού. — Ειρήνη Μουσαίου.
 Σταύρος Χ. Νικολάου. — Μιχαήλ Παλλαρά. — Κωνσταντίνος Καρύδης. — Νικ
 λας Φάκκου. — Μπογιατζής Φάκκου. — Πασχάλης Πασχαλίδης. — Αύγουστ
 Ν. Αύγουστη. — Μαυρίκος Μιχαήλ. — Μιχαήλ Στρογγύλης. — Χ. Πανηγύρ
 Χ. Πετράς. — Αντ. Καραβασίλης. — Αύγερινος Νικολάου. — Αντώνιος

Αυτό που βλέπετε είναι μια από τις τελευταίες σελίδες ενός βιβλίου. Ξέρετε παλιά τα βιβλία βγαίνανε με τη συνδρομή των φιλότιμων και πλούσιων οικογενειών, αλλιώς δεν είχε πιθανότητα μία έκδοση, και μιλάω για τον περασμένο και προπερασμένο αιώνα. Εδώ είναι μία έκδοση που έχει χορηγούς τις οικογένειες Παυλίδη, Χαριτωνίδη, Βασιλειάδη, Νικάνδρου και Μουσαίου. Αυτό είναι έκδοση πριν εκατό τόσα χρόνια. Και αν δείτε τους σημερινούς μας χορηγούς είναι τα ίδια επίθετα, ο Παπαπολίτης είναι το γένος Παυλίδη. Και πιστεύω ότι και αυτό είναι μια ακόμη απόδειξη ότι και το φιλότιμο της φυλής μας και η ιστορία μας συνεχίζεται και η σκυτάλη παραδίδεται στους επόμενους και τους ευχαριστούμε για άλλη μια φορά.

Λοιπόν κλείνω. Η ΛΥΚΙΑ είστε εσείς δεν είμαστε εμείς, χωρίς εσάς δεν θάχαμε τίποτα. Όλα τα επίτιμα μέλη με τη σειρά που έγιναν επίτιμα μέλη. Δεν θέλω να χάσω χρόνο να τους αναφέρω, ήθελα να τους αναφέρω ονομαστικά, έχουμε και **νέα επίτιμα μέλη**, θα σας πω ένα καλό λόγο για τον καθένα και για να σώσουμε χρόνο δεν θα δώσουμε τώρα τους επαίνους, θα τους δώσω εγώ προσωπικά. Ιωσήφ Χαριτωνίδης είναι αδελφός της Λίλης Χαριτωνίδη, είναι χορηγός και μαζί με τη Λίλη μας έχει βοηθήσει πάρα πολύ, είναι επίτιμο μέλος από σήμερα. Η Χαριστούλα Γιακουμάκη, είναι αρχαιολόγος, ήρθε στο ταξίδι στη Μάκρη μαζί μας και έχει την έγνοια μας και ό,τι βρίσκει στη Ρόδο μας ειδοποιεί. Είτε είναι αρχεία του 11^{ου} αιώνα από μοναστήρια και εκκλησίες, είναι στις επόμενες εκδόσεις αυτά, είτε το εξώφυλλο του βιβλίου του Μιχάλη του Δελησάββα, μια καταπληκτική ιστορία, οφείλονται στη Χαρά και είναι από σήμερα επίτιμο μέλος. Ο Νίκος Τσιώνης και ο Δημήτρης Τσιώνης θα μας κάνουν την τιμή να τους θεωρούμε από σήμερα επίτιμα μέλη. Ο Νίκος ο Τσιώνης είναι ο άνθρωπος που στη δεκαετία του '70, φοιτητής, πήρε συνεντεύξεις από Μακρηνούς πρώτης γενιάς στην Εύβοια, τις κατέθεσε στην Ακαδημία και μόλις πριν ένα χρόνο, με τη βοήθειά του, τις πήραμε και τις διαβάσαμε. Είναι συγκλονιστικές και το πιο συγκλονιστικό είναι ότι ο γιος του ο Δημήτρης συνεχίζει με τον ίδιο τρόπο. Άλλη μια απόδειξη ότι η σκυτάλη περνάει από γενιά σε γενιά. Τους ευχαριστούμε πολύ. Η Ειρήνη Καμπούρη δεν ξέρω αν έφθασε γιατί με πήρε το πρωί και ήτανε στο δρόμο. Είναι εδώ; Καλωσόρισες Ειρήνη. Αν θέλεις να απευθύνης χαιρετισμό πρέπει να ανέβεις τώρα, εδώ μαζί μου. Η Ειρήνη είναι ένα σπάνιο παιδί και μας συντροφεύει πάντα είτε είναι Αυστραλία είτε Λονδίνο. Έχει την έγνοια μας, ψάχνει πατριώτες και

αξίζει να θεωρείται από σήμερα επίτιμο μέλος μας. Ο Νίκος ο Βαζάνας, στη Νέα Μάκρη, μας έχει βοηθήσει πάρα πολύ με την έρευνα και είναι δίπλα μας. Έχει το φιλότιμο και τον πόνο για τη διάσωση. Επίτιμο μέλος μας από σήμερα. Νάσαι καλά Νίκο. Η Χαρίκλεια η Νέστορος ήταν καθηγήτρια στον Άγιο Στέφανο, όπου υπήρχαν δέκα, δεκαπέντε οικογένειες Μακρολιβισιανών, και ήταν στην ομάδα των καθηγητριών που πήρε τότε συνεντεύξεις. Αυτές τις συνεντεύξεις και τη διασύνδεση με τις οικογένειες, και θεώρησε σκόπιμο, μετά το ταξίδι στη Μάκρη που συμμετείχε, να μας τις φέρει και να μας γνωρίσει και τις οικογένειες. Μας έχει βοηθήσει πάρα πολύ από μόνη της, με το έργο που έκανες πριν από χρόνια σαν εκπαιδευτικός στον Άγιο Στέφανο, το Μπογιάτι, και είναι από σήμερα επίτιμο μέλος. Ο Μάρκος ο Ψηλός είναι ο γιος της Μαρίας της Βαμβακοπούλου όλη η δουλειά στο facebook και άλλη δουλειά που δεν φαίνεται, στο facebook της ΛΥΚΙΑΣ εννοώ, είναι δουλειά του Μάρκου. Στον περιορισμένο χρόνο που διαθέτει μας έχει βοηθήσει πάρα πολύ και από σήμερα είναι επίτιμο μέλος. Η Ιώ η Μανολέσιου που θα σας κάνει την ομιλία για το ιδίωμα του Λιβισιού στο Β' μέρος της εκδήλωσης, μετά από κάποιες συναντήσεις στο Τμήμα Ιδιωμάτων της Ακαδημίας, με τη βοήθεια του Γιάννη του Γουναρίδη, από τη Σύμη, που μας τη σύστησε, νομίζω ότι λόγω της ιδιαιτερότητας του ιδιώματος του Λιβισιού και με την τιμή που μας έκανε να δώσει την επιστημονική της ομιλία που θα ακολουθήσει, αξίζει να είναι επίτιμο μέλος από σήμερα και την ευχαριστούμε πολύ. Ο Δημήτρης ο Παντέλας θεωρώ ότι είναι μια σπάνια περίπτωση με προσφορά στο μικρασιατικό χώρο, ήταν πάντα χορηγός επικοινωνία. Αθόρυβα μας βοηθάει, μας ανεβάζει τις ανακοινώσεις όποτε του το ζητήσουμε, είναι πάντα αρωγός και θέλουμε να τον έχουμε επίτιμο μέλος. Υπάρχει και μια κουβέντα με κάποιους φίλους Μικρασιάτες που έχει πολύ δρόμο και μακάρι να ευοδώσει, δεν είναι εδώ γιατί τρέχει να προλάβει τα πάντα, εμείς όμως τον τιμούμε και τον κάνουμε επίτιμο μέλος σήμερα. Και κλείνω με την Ειρήνη Τόλιου, την Προϊσταμένη από τα Γενικά Αρχεία Κράτους Δωδεκανήσου και η οποία μας έχει βοηθήσει τόσο πολύ και την Άννα και τη Χρυσούλα Γρηγοριάδη που κάνουν την έρευνα εκεί, στο όριο της παράβασης καθήκοντος. Για να σας δώσω την περιγραφή, αρχεία που θα κάναμε πολύ χρόνο να τα φτάσουμε και ίσως δεν θα έπρεπε να φτάσουμε (δεν το είπα αυτό) ήταν διαθέσιμα πάντα να τα μελετήσουμε, να μας τα στείλει. Είναι ένας άνθρωπος αξιόλογος και πρέπει να τη στηρίζουμε, γιατί αν υπήρχαν τέτοιοι άνθρωποι, όπως υπάρχουν άνθρωποι και στο Κέντρο Μικρασιατικών Ερευνών και σε άλλες συλλογικότητες, αν δεν υπήρχαν αυτοί οι άνθρωποι εμείς δεν θα κάναμε έρευνα.

Λοιπόν η επόμενη ομιλία είναι του Βασίλη του Μουσαίου, θα σας δείξει και θα σας πει δυο λόγια για το site της ΛΥΚΙΑΣ, το οποίο έχει καταπληκτικά πράγματα που δεν τα ξέρουν οι πατριώτες. Βασίλη ο λόγος δικός σου, ευχαριστούμε για όλα. Εκτός από χορηγός είναι ο άνθρωπος που στήριξε από όλες τις πλευρές αυτό το site και υπάρχει σήμερα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΟΥΣΑΙΟΣ

(Χορηγός)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ ΛΥΚΙΑΣ WWW.LYCIA.GR

Καλημέρα και από μένα. Με μεγάλη χαρά βρίσκομαι στο 2^ο Αντάμωμα και με ακόμα μεγαλύτερη χαρά διαπιστώνω ότι υπάρχουν πολλοί πιστοί. Σπόρος που έριξε ο Τάσος, η Εύα και όλοι όσοι συμπαραστάθηκαν στο έργο τους, φαίνεται ότι έχει ριζώσει, παρά τη ζέστη παρά τους πειρασμούς για ένα ωραίο, δροσερό κολύμπι στη θάλασσα, είσαστε εδώ και παρακολουθείτε και συμβάλλετε στην πορεία της ΛΥΚΙΑΣ και στον σκοπό της διάσωσης της μνήμης των προγόνων μας.

Εγώ λοιπόν έχω επιφορτισθεί με το καθήκον να σας παρουσιάσω σύντομα μέσα σε 10 λεπτά το site της ΛΥΚΙΑΣ. Καταρχήν να κάνω μία ερώτηση έτσι από περιέργεια. Υπάρχουν κάποιοι που έχουν μπει στο site και το έχουν δοκιμάσει; Βλέπω περίπου 10, άρα οι περισσότεροι δεν έχουν μπει, άρα να προχωρήσω γιατί αν το ξέρατε δεν χρειάζεται να σας πω τίποτα. Το site της ΛΥΚΙΑΣ είναι www.lycia.gr αν πληκτρολογήσετε αυτό στο google του computer σας θα σας παρουσιαστεί το site.

Μόλις ο Τάσος τελειώσει τις αγκαλιές του ας μας δείξει το επόμενο slide. Το site της ΛΥΚΙΑΣ σκοπό έχει να μας δώσει την ψηφιακή όψη της ΛΥΚΙΑΣ. Στο site αυτό θέλαμε να απεικονίσουμε τους σκοπούς, τις δράσεις, την ιστορία και τις μνήμες των ανθρώπων που έχουν καταγωγή τη Μάκρη και το Λιβίσι. Το site έχει σχεδιαστεί να είναι και ένα δικό σας δημιουργήμα μέσα από τη δυνατότητα να απεικονίσετε δικές σας φωτογραφίες, οικογενειακά στοιχεία. Το site είναι τρίγλωσσο αν πάτε επάνω δεξιά εκεί που υπάρχουν τρία τετραγωνάκια, θα δείτε με την επιλογή με τον κέρσορα το site στην ελληνική γλώσσα, στην αγγλική γλώσσα ή ακόμα και στην τουρκική γλώσσα. Δεν πιστεύω ότι έχουμε πολλά ελληνικά sites που να αναφέρονται και στην τουρκική γλώσσα. Θα μου πείτε ήταν αναγκαίο, βεβαίως ήταν απόλυτα αναγκαίο να υπάρχουν και οι τρεις γλώσσες. Διότι οι πατριώτες μας βρίσκονται όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στην Αμερική, και στην Αυστραλία και στη Γαλλία και η αγγλική είναι μια διεθνής γλώσσα. Τα παιδιά τρίτης και τέταρτης γενιάς των προσφύγων δεν είναι δυνατόν ίσως να γνωρίζουν καλά τα ελληνικά και να μπορούν να διαβάσουν τις πληροφορίες στα ελληνικά. Τώρα τα τουρκικά τι χρειάζονται. Ε χρειάζονται και τα τουρκικά διότι καλώς ή κακώς η σκυτάλη των μερών μας έχει καταλήξει σε τουρκικά χέρια και απ' ότι φαίνεται οι άνθρωποι εκεί της Τουρκίας έχουν μια ιδιαίτερη διάθεση να γνωρίσουν και αυτοί την ιστορία του τόπου που ξεκίνησε από μας και κατέληξε στα χέρια τους και λίγο πολύ να συσφίξουν τους δεσμούς μεταξύ των δύο κρατών.

Αυτό το site, λοιπόν είναι μια ψηφιακή όψη της ΛΥΚΙΑΣ, υπάρχει και μία δεύτερη ψηφιακή όψη της ΛΥΚΙΑΣ που είναι το facebook. Τώρα να μην ρωτήσω για το facebook, γιατί πιθανώς θα έχουμε λιγότερα χέρια γιατί η ΛΥΚΙΑ είναι μάλλον προς τα πάνω, όμως παρόλ' αυτά όπως με έκπληξη διαπίστωσα και γω χθες έχει 430 πιστούς, και στην αγγλική followers, οι οποίοι προφανώς έχουν δηλώσει ότι τους αρέσει και παρακολουθούν τα νέα της ΛΥΚΙΑΣ, έτσι όπως τα ανεβάζει ο Τάσος κάθε βδομάδα.

Λοιπόν, ας ξεκινήσουμε να δούμε. Βλέπετε ότι πάνω στο πράσινο δεξιά υπάρχουν **έξι ενότητες: Λυκία - Μάκρη/Λιβίσι - Νέα - Πηγές - Ψηφιακό Αρχείο - Ενημερώσεις/Υπηρεσίες**. Αν πάμε λοιπόν στην πρώτη ενότητα να επιλέξουμε Λυκία, πάμε στο επόμενο slide, θα δούμε την υποενότητα Παρουσίαση. Εδώ λοιπόν γίνεται μια παρουσίαση της ΛΥΚΙΑΣ, των αρχικών επίτιμων μελών και επίσης της έδρας της ΛΥΚΙΑΣ που ευγενώς μας παραχώρησε η Ένωση Ασυριών.

Πάμε στο επόμενο, η επόμενη ενότητα έχει να κάνει με τη Μάκρη και το Λιβίσι, όπου δίνονται κάποια ιστορικά στοιχεία. Έχει ιστορία, έχει αρχαιότητες, αρχιτεκτονική και οικιστική, η Μάκρη και το Λιβίσι σήμερα και διασπορά. Ας δούμε λοιπόν τη χρονολογική εξέλιξη σαν δείγμα, η χρονολογική εξέλιξη μετά το 1922, κάποιες σημαντικές στιγμές όπου γίναν γεγονότα που αφορούν τη Μάκρη και το Λιβίσι, ξεκινώντας από το 1952, όπου έγινε το πρώτο ταξίδι Μακρηνολιβισιανών από την Ελλάδα στο Λιβίσι, στο οποίο είχε συμμετάσχει και η θεία μου η Καλλιόπη και είχε βγάλει μια σειρά φωτογραφιών, που μπορείτε κάποιες από αυτές να δείτε στο site στη συνέχεια. Ένα άλλο δείγμα, εδώ είναι ένα πολύ ενδιαφέρον στοιχείο που αναφέρεται στη διασπορά των Μακρολιβισιανών προσφύγων όπου έχουν καταγραφεί οι τόποι που βρέθηκαν οι οικογένειες που ξεριζώθηκαν από τον τόπο τους. Θα δείτε λοιπόν ότι στην Αττική, στην Αθήνα έχουμε 500 οικογένειες, στον Πειραιά άλλες 500, διάφορους οικισμούς στην Αθήνα, Νέα Μάκρη 299, κτλ. κτλ. Έκπληξη είναι και η Αυστραλία, όπου πήγαν 140 οικογένειες, που είναι ένας μεγάλος αριθμός. Καμιά εικοσαριά οικογένειες στη Γαλλία και άλλες τόσες στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Πηγαίνουμε στην επόμενη ενότητα είναι τα νέα, εδώ μπορείτε να διαβάσετε τα νέα της ΛΥΚΙΑΣ, όπως θα παρουσιάζονται σε διάφορες χρονικές στιγμές. Θα δείτε λοιπόν και το πιο πρόσφατο νέο, την πρόσκληση για το 2° Αντάμωμα των απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών, δηλαδή τη σημερινή μας εκδήλωση. Στην τέταρτη ενότητα έχουμε τις πηγές, πηγές πληροφοριών για τη Λυκία

και ειδικότερα τη Μάκρη και το Λιβίσι. Πηγές που βρίσκονται σε βιβλιοθήκες, στο διαδίκτυο, σε υπηρεσίες δημοσίου. Για να δούμε κάποια δείγματα. Εδώ έχουμε πηγές που αναφέρονται σε βιβλιοθήκες και αναγράφονται οι βιβλιοθήκες αριστερά και μπορείτε με ένα κλικ να μπειτε στα sites τα συγκεκριμένα, και να περιηγηθείτε σε αυτά και να εντοπίσετε πληροφορίες που επιθυμείτε. Προχωρούμε, Τάσο. Εδώ θα δείτε τα προσωπικά αρχεία, έχουμε ως δείγματα θα έλεγα τρία προσωπικά αρχεία, αυτή τη στιγμή. Το ένα είναι της οικογένειας Χαριτωνίδη, το άλλο είναι της οικογένειας Θεοδοσιάδη και το τρίτο είναι από το ταξίδι της Καλλιόπης Μουσαίου - Μπουγιούκου, από το ταξίδι στη Μάκρη το 1952.

Είναι κάποιες φωτογραφίες και κάποια στοιχεία που αναφέρονται σε συγκεκριμένες οικογένειες και έχουν ένα γενικότερο ενδιαφέρον, θα έλεγα. Εδώ μπορούμε να τονίσουμε, εξαρτάται και από σας βέβαια, ο εμπλουτισμός αυτού του αρχείου και της δυνατότητας να γνωρίσουμε τι έγινε μεταξύ υμών, την ιστορία τους και την ανθρώπινη πορεία τους.

Να προχωρήσουμε στο ψηφιακό αρχείο, αυτό είναι από τις σπουδαιότερες ενότητες του site μας. Εδώ μπορούμε να δούμε όλα τα τεύχη των εφημερίδων, των μακρολιβισιανών εφημερίδων, της περιόδου από το 1957 έως το 1985.

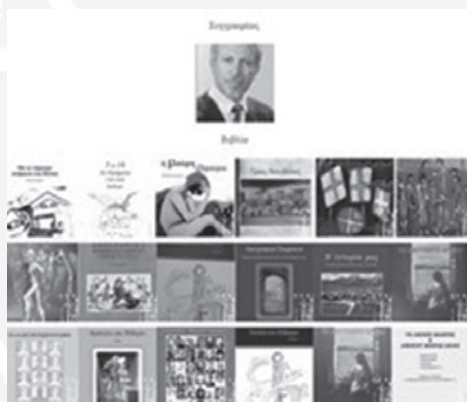

Πρέπει να πούμε ότι στη δεκαετία του '50 και του '60, υπήρχε ένα έντονο ενδιαφέρον από απογόνους των προσφύγων να μελετήσουν την ιστορία και τις μνήμες και να τις καταγράψουν, πράγμα που γινότανε από τις εφημερίδες που εκδίδοντο εκείνη την εποχή. Υπήρχαν, λοιπόν, τρεις ουσιαστικά εφημερίδες, η Μάκρη που ήταν η πρώτη που ξεκίνησε το '57 και ολοκληρώθηκε το '59. Στη συνέχεια ήταν η Φωνή του Λιβισιού και της Μάκρης που ξεκίνησε το '58 και ολοκληρώθηκε

το '59. Αυτές ήταν δύο εφημερίδες που εξεδίδοντο από δύο διαφορετικούς συλλόγους. Υπήρχαν δύο διαφορετικοί σύλλογοι, οι οποίοι προσπαθούσαν να διατηρήσουν και να καταγράψουν τις μνήμες και την ιστορία. Δεν ήταν πάντοτε και τόσο αγαθές οι σχέσεις μεταξύ τους, γνωστό ήταν αυτό, ελληνικό φαινόμενο να μην κρυβόμαστε. Εγώ τότε ήμουν πιτσιρικάς γύρω στα 8 - 9 χρονών και τα θυμάμαι από τον πατέρα μου και τη θεία μου τη Νότα. Εντούτοις, με τα πολλά ενώθηκαν οι δύο σύλλογοι εις σάρκαν μίαν και εξεδόθη η εφημερίς το Λιβίσι το 1960 που διατηρήθηκε έως το 1966. Από κει και πέρα το ενδιαφέρον κόπασε για να ξαναεμφανιστεί στις μέρες μας το '97 με την Αττική ΛΥΚΙΑ και με τη συνέχεια της ΛΥΚΙΑΣ, εδώ με τον Τάσο. Μια τρίτη εφημερίδα που εξεδίδετο από τον Πολιτιστικό Σύλλογο της Νέας Μάκρης ήταν η Φωνή της Νέας Μάκρης. Δεν ήταν μια εφημερίδα που ασχολείτο αμιγώς με τα θέματα της παλαιάς Μάκρης και του Λιβισιού, ασχολείτο με τα θέματα της Νέας Μάκρης υπήρχαν όμως πολλές αναφορές στη Μάκρη και το Λιβίσι και την ιστορία. Εξεδόθη τη χρονική διάρκεια '83 - '85.

Στη συνέχεια έχουμε ιστορικά και λαογραφικά βιβλία. Το βιβλίο του προπάππου μου του Μιχάλη του Μουσαίου «Οι βατταρισμοί. Το λεξιλόγιο της λιβισιανής διαλέκτου» αυτό είναι όλο το βιβλίο ψηφιοποιημένο μέσα, μόνο ηλεκτρονικά μπορεί να το βρει κανείς. Το δεύτερο βιβλίο, στη λιβισιανή διάλεκτο και αυτό, βρίσκεται μέσα στο site και μπορείτε να το κατεβάσετε να το συμβουλευθείτε, εάν κάποιος έχει αυτήν την επιθυμία. Το τρίτο βιβλίο είναι ένα κείμενο που έγραψαν τρεις συγγραφείς, αυτό το βιβλίο ήταν γραμμένο στα ελληνικά και στα γαλλικά αν δεν κάνω λάθος και σκοπούσε να ευαισθητοποιήσει τις Μεγάλες Δυνάμεις για τα προβλήματα των περιοχών της Μ. Ασίας και για να συνδράμουν σε μια ένωση με τη Μητέρα Ελλάδα. Γι' αυτό ήταν γραμμένο στην αγγλική γλώσσα και περιγράφει πολύ αναλυτικά, ένα μάλλον δυσάρεστο ανάγνωσμα, όλα τα βασανιστήρια, τους κατατρεγμούς, τα βάσανα που τράβηξαν οι πρόγονοί μας. Πάμε μετά σε μια νεότερη εποχή Κωνσταντίνος Λαμέρας «Η Μάκρη και το Λιβίσι» και τα βιβλία της θείας μου της Καλλιόπης τα παραμύθια, οι παροιμίες. Στην τρίτη ενότητα δεν φαίνονται εδώ, είναι περιηγητικά βιβλία και εικόνες αναφέρονται σε τρεις εκδόσεις ξένων συγγραφέων - περιηγητών, οι οποίοι είχαν επισκεφθεί την περιοχή της Μ. Ασίας, τον 19° αιώνα, είναι ο Φέλοουζ το 1852, ένας άλλος Άγγλος συγγραφέας το 1817 και ένας αυστριακός το 1884.

Στην τελευταία ενότητα, την έκτη, έχουμε μια παρουσίαση των δραστηριοτήτων της ΛΥΚΙΑΣ, βιβλιοθήκη, βιβλιογραφία, οικογενειακές μνήμες. Εδώ είναι τα βιβλία που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη των γραφείων της ΛΥΚΙΑΣ, η οποία είπαμε στεγάζεται στην Ένωση Ασσυρίων. Αν κάποιος ενδιαφέρεται γι αυτά, μπορεί να επικοινωνήσει με τον Τάσο ή τη Μαρία τη Βαμβακοπούλου και να τα δανειστεί. Υπάρχει, επίσης, και μια βιβλιογραφία, άρθρα δηλαδή που έχουν γραφεί για την Μάκρη και το Λιβίσι και την ιστορία τους σε διάφορα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα. Μπαίνουμε στο site των μαρτυριών είναι ένας κατάλογος όπου καταγράφονται οι οικογένειες και οι μαρτυρίες και τα στοιχεία που έχουνε δώσει στους ερευνητές της ΛΥΚΙΑΣ.

Εδώ είναι η τελευταία ενότητα που θα μας απασχολήσει σήμερα, είναι οι Μακρολιβισιανοί συγγραφείς, είναι ουσιαστικά μια παρουσίαση που τη βλέπετε εδώ γύρω μας (εννοεί τη φωτογραφική έκθεση), την οποία έστησε με μεγάλη επιτυχία η Μαρία η Βαμβακοπούλου. Οι συγγραφείς Μακρινής καταγωγής, τα βιβλία που έχουν γράψει, τις εκδόσεις τους και υπάρχουν και φωτογραφίες των βιβλίων αυτών, μπορούμε να προχωρήσουμε Τάσο να δούμε ένα δείγμα, που είναι τα βιβλία του πιο πολυγραφού συγγραφέα μας, του Μιχάλη του Δελησάββα. Εδώ μπορείτε με μια ματιά να δείτε τα εξώφυλλα όλων αυτών των βιβλίων.

Τελειώνοντας θα ήθελα να σας ευχαριστήσω που με ανεχθήκατε και θα ήθελα να σας υποσχεθώ μια δεύτερη έκδοση του site καλύτερη από την πρώτη, για να μπορείτε να την ψάξετε με την ησυχία σας και να βρείτε πραγματικά τα στοιχεία που θέλετε. Περιμένουμε από εσάς σχόλια, παρατηρήσεις, προτάσεις για να βελτιώσουμε αυτό που ήδη έχουμε κάνει και βέβαια περιμένουμε την ενεργή συμμετοχή σας, η οποία είναι απαραίτητη για να συνεχίσουμε την προσπάθεια, δηλαδή, δώστε στοιχεία. Δώστε στοιχεία ιστορικά για να εμπλουτίσουμε τις ενότητες μνήμης που περιλαμβάνει το site. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Λίτσα Αγαπητού Ευχαριστούμε θερμότατα τον κ. Μουσαίο. Πραγματικά είναι ένα εξαιρετικό σημαντικό εργαλείο, ένα αποθετήριο, όπου θα μπορεί να καταφεύγει ο καθένας και θα μπορεί να αναζητήσει και να βρει στοιχεία για την οικογένειά του και γενικότερα για την ιστορία μας. Έχει μια πολύ μεγάλη διευκόλυνση, εφόσον οι νέοι άνθρωποι αναζητούν την πληροφορία με αυτόν τον αποτελεσματικό τρόπο, αλλά και όλοι διευκολυνόμαστε τόσο πολύ.

Η μελέτη της ατομικής και συλλογικής μνήμης και των αφηγήσεων ζωής αναδεικνύεται σε σπουδαίο εργαλείο μελέτης της κοινωνικής ιστορίας. Οι μαρτυρίες αποτελούν, πράγματι, αψεγάδιαστο τεκμήριο της ιστορίας μας, για το αρχείο των τεκμηρίων της ΛΥΚΙΑΣ, η Μαρία η Βαμβακοπούλου, η οποία είναι εδώ δίπλα μου, συγγραφέας, ερευνήτρια της τοπικής ιστορίας, φλογερή πατριώτισσα, θα μας ενημερώσει πολύ σύντομα. Στη Μαρία οφείλουμε πολλά, στη συγκεκριμένη έκθεση οφείλουμε και το ευσύνοπτο ένθετο, το φυλλάδιο δηλαδή που έχετε και το πήρατε από τη Γραμματεία και στο οποίο γίνεται εκτενής αναφορά στους Μακρολιβισιανούς συγγραφείς, όπου συμπεριλαμβάνονται τιμητικά και οι συγγραφείς, επίτιμα μέλη της ΛΥΚΙΑΣ. Στη Μαρία Βαμβακοπούλου και τη φίλη ζωγράφο, Μαρία Λαγού, από το Αιγάλεω, οφείλουμε και τον εξαίρετο διάκοσμο, που μπορείτε και στο διάλειμμα, αλλά και αργότερα ταμπλό προς ταμπλό να επισκεφτείτε, είναι η διακόσμηση για φέτος της αίθουσας, πέρυσι, θυμάστε είχαμε έργα της κας Παρασκευοπούλου, της κυρίας από την Ξάνθη, ζωγραφικά έργα, που εκείνη μας διέθεσε, εμπνευσμένα από την πατρίδα. Τα πολλά και θερμά χαιρετίσματα στέλνει από την Ξάνθη, εχθές μόλις μιλήσαμε μαζί και πραγματικά πολύ συγκινημένη στέλνει τους χαιρετισμούς της. Ευχαριστούμε λοιπόν θερμά για το διάκοσμο και την κα Βαμβακοπούλου και την κα Λαγού και κάτι ακόμα θάθελα να τονίσω την ουσιαστική και αγόγγυστη προσφορά της κας Λαγού σε κάθε εκδήλωση της ΛΥΚΙΑΣ, με την οποία, σημειωτέον, δεν τη συνδέουν δεσμοί καταγωγής, αλλά μόνο πραγματικής φιλίας.

ΜΑΡΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

(Συγγραφέας)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ «ΑΡΧΕΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΩΝ» Ε.Ι.Ε. ΛΥΚΙΑ

Καλησπέρα και από μένα πατριώτες. Μαρτυρίες και Μάρτυρες είναι η δική μου κουβέντα. Μ' αρέσει να παίζω με την ετυμολογία. Μάρτυρας πατριώτες σύμφωνα με τα λεξικά, είναι αυτός που βεβαιώνει, που γνωρίζει κάτι, που είδε και το καταθέτει, που έζησε ή που το άκουσε. Σ' αυτή λοιπόν την πρώτη φωτογραφία που έχουμε εδώ, για την έναρξη, ξεκινάει για μας η περιπέτεια των μαρτυριών. Μας την έφερε ο δαιμόνιος Τάσος, ο ερευνητής μας και διαχειριστής της ΛΥΚΙΑΣ, το 2016, και μας τη μοίρασε.

Εδώ βλέπουμε πατριώτες, μάρτυρες από την πατρίδα μας, που έχουν συλληφθεί από τους Τούρκους. Οι μορφές που βλέπετε αποκαλύπτουν αυτό το μαρτύριο που υπέστησαν.

Μετά από αυτήν τη φωτογραφία βρεθήκαμε να πιούμε ένα κρασί όλοι μαζί. Εκεί ο φίλος μας από το Γέροντα, ο Άρης ο Κώτσας, αν το λέω σωστά το επίθετο Άρη, ο Γεροντιανός μας είπε παρατήστε τα αρχεία, πάρτε ένα μαγνητόφωνο και βγείτε να πάρετε συνεντεύξεις από τους

ηλικιωμένους. Γιατί τα αρχεία θα είναι εκεί και θα σας περιμένουν, όσα χρόνια και να περάσουν, οι άνθρωποι θα χαθούν. Και ο Τάσος άρχισε το κυνήγι. Ούτε ξέρω πόσους καφέδες έχει πιει, με πόσους ηλικιωμένους συμπολίτες μας. Ούτε ξέρω πόσα λεφτά έχει καταναλώσει σε τηλέφωνο. Άρχισε να ψάχνει, να μαγνητοφωνεί, να σώζει τις καταστάσεις. Παράλληλα, ξεκίνησε και μία αναζήτηση σε φίλους και γνωστούς. Σε ανθρώπους σε όλη την Ελλάδα. Τα σεντούκια άνοιξαν. Άρχισαν να βγαίνουν από μέσα κειμήλια. Το πρώτο σημαντικό εύρημα που είχαμε, προερχόταν από τη φίλη μας την Αλίκη τη Θεοδοσιάδη. Έπεσε στα χέρια μας το ημερολόγιο εξορίας του πατέρα της, του θείου της. Δεν μπορείτε να φανταστείτε πως αισθανθήκαμε βλέποντας ένα βιβλίο, το οποίο ήταν γραμμένο κάτι αιώνες πριν, αιώνες ήταν πραγματικά, γιατί κάθε μέρα που ζούσαν στην εξορία ήταν ένας αιώνας. Στη συνέχεια, λοιπόν, έπεσε στα χέρια μας ένα άλλο πολύτιμο κειμήλιο από τη Λίλη τη Χαριτωνίδα. Του Ιωσήφ Χαριτωνίδα, το δικό του ημερολόγιο. Πρέπει να τα δείτε. Πρέπει να δείτε με πόση αγάπη οι άνθρωποι συλλέγουν στιχάκια, συλλέγουν στιγμές της ζωής τους και τα αποτυπώνουν. Και είναι μεγάλη τιμή και μεγάλη υποχρέωση απέναντι στις δύο αυτές κυρίες, τις αγαπημένες μας φίλες που μας τα εμπιστεύθηκαν.

Ο Τάσος ξεκίνησε να κάνει και μια μεγάλη περιοδεία και μια μεγάλη έρευνα στα αρχεία και σε συμπατριώτες. Βρήκαμε και ανοίξαμε Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Ο Τάσος το φωτογράφησε, η Εύα η Αχλάδη ανέλαβε να αποδελτιώσει τις μαρτυρίες, στην Κωνσταντινούπολη, όπου είναι. Και άρχισαν να μας έρχονται από όλα τα μέρη της Ελλάδας, όπου είχαν εγκατασταθεί Μακρολιβισιανοί. Από τη Ρόδο με την κα Γρηγοριάδη, που έχει κάνει εξαιρετική δουλειά. Από την Ιτέα, την Εύβοια, το Πλατανάκι της Θήβας, τη Νέα Μάκρη, αλλά και από το εξωτερικό όπως ακούσατε, από την Αυστραλία και την Αμερική, όπου εγκαταστάθηκαν οι δικοί μας. Συνολικά η ΛΥΚΙΑ διαθέτει 200 μαρτυρίες σε βίντεο ή καταγραμμένες σε σπάνια κομμάτια. Λίγο πριν φύγει από τη ζωή, έχουμε μια μαρτυρία που όταν την ακούμε μας κάνει και δακρύζουμε. Είναι η μαρτυρία της Μαριάνθης Σακκαλή, η οποία μας τραγουδάει λίγο πριν πεθάνει ***«ως και τα λούλουδα της γης και αυτά είναι μαραμένα θα πουν ένα παράπονο για μένα, θα πουν πως είμαι από τη Μ. Ασία και έχασα τα πλούτη μου για την ελευθερία»***.

(Μαριάνθη Σακκαλή)

Από αυτή μου την ενασχόληση θα ήθελα να σας μεταφέρω μερικές εμπειρίες. 1^ο Οι μαρτυρίες είναι πολύτιμες, πραγματικά πολύτιμες και ξέρετε γιατί, αν δεν υπήρχαν οι μάρτυρες της Μ. Ασίας και οι μαρτυρίες τους θα νομίζαμε ότι στη Σμύρνη γινόταν συνωστισμός. Θα νομίζαμε ότι η εξολόθρευση των Αρμενίων, των Ποντίων, των Ασσυρίων ήταν απλά παράπλευρες απώλειες και όχι γενοκτονία. Οι άνθρωποι αυτοί που μαρτύρησαν και καταμαρτύρησαν αυτά που είδαν και έζησαν μας βοήθησαν να έχουμε άποψη της ιστορίας. Να γιατί οι μαρτυρίες είναι πολύτιμες, λοιπόν.

Οι αυτόπτες μάρτυρες, η δεύτερη παρατήρηση που έχω να σας πω, έχουν αφήσει στα παιδιά τους κληρονομιά τις εμπειρίες τους. Αυτοί βέβαια, οι περισσότεροι, έχουν φύγει πια από τη ζωή, τα παιδιά, η γενιά η δική μας είναι η δεύτερη γενιά προσφύγων, το να ακούς και να συγκεντρώνεις στοιχεία, θυσιάζοντας χρόνο και κόπο, όπως ο Τάσος, η Εύα και οι άλλοι άνθρωποι που συλλέγουν μαρτυρίες, δεν είναι χόμπι σας διαβεβαιώνω, είναι κατάθεση ψυχής. Και είναι χρέος μας και καθήκον μας που το εκτελούμε με σεβασμό.

Τρίτον, που έβγαλα συμπέρασμα, οι ηλικιωμένοι άνθρωποι, παρά τα προβλήματα της υγείας τους, εάν ποτέ έχετε τη δυνατότητα να ακούσετε όσα άκουσα εγώ και ο Τάσος που τα ηχογράφησέ, τους ρωτάει ο Τάσος συγγνώμη που σας ταλαιπωρώ, συγγνώμη που σας βασανίζω, έχετε πρόβλημα. Όχι, είναι χαρά μου να μιλάω γι' αυτά, απαντάνε όλοι, και είναι άνθρωποι που έχουν περάσει τα ογδόντα και έχουν προβλήματα υγείας. Αυτό κάτι λέει. Λέει ότι οι άνθρωποι αυτοί έχουν πράγματα να μας πουν. Δεν θα ξεχάσουμε, είναι εδώ και ο κ. Αλεξάνδρου και ο Τάσος, δεν θα ξεχάσουμε ποτέ το φίλο μας τον κ. Παναγιώτη Κούκο από το Πλατανάκι, που όταν ο Τάσος του έπαιρνε συνέντευξη και τον ρώτησε για τους δικούς του, ογδόντα και, τον πήραν τα κλάματα στο τραπέζι που μας έδινε συνέντευξη. Δεν τον ξεχνάμε ποτέ.

Κανένας από μας δεν έχει να πει, η τέταρτη παρατήρηση, κανένας από μας από τους Μακρηνούς Λιβισιανούς, αλλά και από τους περισσότερους Μικρασιάτες, δεν έχει να πει κακό λόγο για τον τούρκικο λαό, αλλά για το λαό, προσέξτε. Για το γείτονα που έμενε στην απέναντι πόρτα, ξέρετε και σεις από τους δικούς σας, ότι τους θυμούνται με αγάπη και πολλοί ήταν αυτοί που βοηθήσανε στο μεγάλο μας φευγιό. Μετά το τελευταίο πράγμα, οι μαρτυρίες που έχω δεν είναι ούτε αρχεία ούτε στατιστικές, δεν είναι αύξοντες αριθμοί οι μάρτυρές μας, αυτοί που έμειναν και αυτοί που ήρθαν για όλα όσα πέρασαν, είναι άνθρωποι. Οι μαρτυρίες είναι πόνος, είναι αίμα και έτσι τις αντιμετωπίζουμε.

Φίλοι και φίλες τελειώνοντας έχω να σας καταθέσω το εξής, για κάποιους ανθρώπους και ιδίως νέα παιδιά. Τα μεταπτυχιακά, τα διδακτορικά, οι τίτλοι έχουν ιδιαίτερη αξία, εγώ που είμαι η κόρη ενός μπακάλη από το Αιγάλεω που γεννήθηκε στη Μάκρη, θεωρώ μοναδικό τίτλο τιμής τη δική σας αγάπη, τη δική σας γνωριμία που την απόλαυσα απλόχερα και νοιώθω ευγνώμων γι' αυτή, απέκτησα μαζί με σας, εγώ που δεν είχα αδέρφια, οικογένεια. Και αυτήν την οικογένεια θα την κουβαλώ μαζί μου όπου και να βρίσκομαι.

Κλείνοντας την παρουσίαση μου, έχω για σας ένα κείμενο μικρό, που θα το προσυπογράψετε, υποθέτω, όπως το προσυπογράφω και εγώ. Είναι από τον Κυδωνιαία Φώτη Κόντογλου και νομίζω ότι τα λέει όλα:

«Μυστήριο μεγάλο είναι το πώς έρχεται στον κόσμο ο άνθρωπος. Εμένα το γραφτό μου ήτα-νε να γεννηθώ στην Ανατολή, αλλά η ρόδα της τύχης, που γυρίζει ολοένα, ξερίζωσε από τα θεμέλια του τον τόπο μου και μ' έφερε στην ξενιτειά, σε ανθρώπους που μιλούσανε την ίδια γλώσσα με μένα, που όμως είχανε άλλα συνήθεια. Το πουλί το θαλασσοδαρμένο πως βρίσκει ένα βράχο στο πέλαο και κάθεται και στεγνώνει τα φτερά του, έτσι βρίσκομαι και γω σε τούτα δω τα χώματα»

Το πώς γεννήθηκα στα μέρη της Μικράς Ασίας τόχω για πράγμα ευλογημένο και δοξάζω το Θεό για δαύτο. Μολαταύτα βρεθήκανε άνθρωποι, τους ξέρετε πατριώτες αυτούς, κακοί και κακογεννημένοι, ψυχές φτωχές να γυρίσουνε το καύχημα μου σε κατηγορία, θέλανε να αρνηστώ τη μάννα μου την Ασία, σε καιρό που αυτή θρεφόταν από τον πλούτο της καρδιάς μου και παίρναμε χαρά από την ελπίδα και από τη φλέβα που ανάβλυζε από τη βαθιά ρίζα μέσα μου. Μα εγώ δεν θα σ' αρνηθώ ποτέ Μάκρη μου, να χάσω τα φως μου αν σε ξεχάσω. Να ψάχνω με το ραβδί και να μη βρεθεί τοίχος να μου δείξει το δρόμο και ούτε πονετικός διαβάτης να με κρατήσει, γιατί θάχω αρνηστεί το Θεό τον αληθινό. Και από την απλή καρδιά που ρίζωσες μες το κορμί μου θάχω βάλει μέσα μου φίδια, φαρμακερά φίδια να δαγκώνουνε τα αδέρφια μου τους ανθρώπους. Μαζί με σένα Μάκρη μου ζει η ψυχή μου και είμαι πλούσια όποτε ζω μακριά από τους στενόψυχους ανθρώπους και γίνομαι φτωχή όταν σμίξω μαζί τους. Σε ένα μέρος που έχει τόσο μονάχα φως, όσο χρειάζεται στον ξενιτεμένο, εκεί θα σε συλλογιέμαι, όσο να βγει η ψυχή μου. Καλή αντάμωση πατριώτες. Ευχαριστώ για όλα.

Λίτσα Αγαπητού Είναι γνώριμος ο τόπος, είναι γνώριμη η κατάθεση ψυχής, όταν ανεβαίνει στο βήμα η Μαρία. Σίγουρα δεν υπάρχει πια η πολυτέλεια της αναμονής, η ανάγκη ορίζει επιτακτικά ότι πρέπει σύντομα να καταγραφεί ότι έχει απομείνει. Ότι δεν γράφεται χάνεται, αυτό έχει τονίσει κατ' επανάληψη. Ο επόμενος ομιλητής, που είναι ο προτελευταίος του πρώτου κύκλου. Ο κ. Μιχάλης Δελησάββας έχει επισημάνει αρκετές φορές «ό, τι δεν γράφεται, χάνεται». Γιατρός στο επάγγελμα, ασχολείται συστηματικά με τη συλλογή λαογραφικού υλικού, για τη Μάκρη και το Λιβίσι. Ξέρουμε ότι είναι ένας χαλκέντερος δημιουργός και πολυσχιδής. Είναι ιατρός ψυχών και σωμάτων ο κ. Δελησάββας. Τον καλώ στο βήμα να μας μιλήσει για το βιβλίο του «Η ιστορία μας 1840 - 1922»

ΜΙΧΑΗΛ ΔΕΛΗΣΑΒΒΑΣ

(*Πατρός, Συγγραφέας, Ποιητής, Λαογράφος*)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ «Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ 1840 - 1922»

Ευχαριστώ πολύ. Θα σας μιλήσω γι' αυτό το βιβλίο, το οποίο εξέδωσε πριν από λίγες μέρες η ΛΥΚΙΑ. Ο τίτλος του είναι «Η Ιστορία μας 1840 - 1922» και η σάκα αυτή που κουβάλησε μέχρι εδώ ο Τάσος, είναι κάτι άλλο που θα σας μιλήσω στο τέλος.

Αγαπητοί πατριώτες, Μακρηνολιβισιανοί απόγονοι και Μικρασιάτες όπου γης και φίλοι της ΛΥΚΙΑΣ, επίσης, όπου γης σας χαιρετώ. Χαιρετίζω με τη σειρά μου τη σημερινή εκδήλωση για το 2^ο Αντάμωμα. Χαίρομαι που μετέχω και μοιράζομαι μαζί σας τη σημερινή μέρα και πάλι στο φιλόξενο Αιγάλεω, αυτήν την πατρίδα των προσφύγων, ισάξια με την άλλη τη μεγάλη μάννα προσφύγων, τη μάννα Θεσσαλονίκη. Είμαι περήφανος επίσης, που πρώτος εγώ έγραψα την ιστορία μας 1840 - 1922 και θα πω δυο λόγια γι' αυτήν. Ομολογώ ότι δεν είναι καθόλου εύκολο, αντίθετα είναι πολύ δύσκολο να μιλήσει μπροστά σε όλους εσάς, τους ενδιαφερομένους και προ παντός σε όλους εσάς που προσήλθατε από όλα τα σημεία, όπου γης με κάθε προσδοκία να συναντηθούμε και να γνωριστούμε, σαν συγγενείς και ομοαίματοι και αντάξιοι όλων εκείνων που δημιούργησαν αυτήν την ιστορία. Οι δυσκολίες για την παρουσίαση αυτού του βιβλίου είναι πράγματι μεγάλες και ακόμα μεγαλύτερες ήταν εκείνες που είχα να αντιμετωπίσω για τη συγγραφή αυτής της ιστορίας. Στα τόσα ζητήματα που έχουν σχέση με την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία όλων αυτών που αποτελούν τα κεφάλαια αυτού του βιβλίου.

Παρόλα αυτά δεν μπόρεσα να αρνηθώ και να πω το όχι στη ΛΥΚΙΑ, που μου έκανε αυτήν την πρόταση, τη θεωρώ μάλιστα μεγάλη μου τιμή, αλλά και για ένα άλλο σπουδαίο λόγο είπα ναι σ' αυτήν την παρουσίαση και αυτός είναι η έκδοση από τη ΛΥΚΙΑ, πέρυσι, το 2018, στο πρώτο μας αντάμωμα του συγγράμματος του μεγάλου δασκάλου της πατρίδας των προγόνων μας, του Σάββα Πασχαλίδη, το «Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία», που το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό και πολύτιμο και όπως έγραψα και αλλού το βάζω δίπλα δίπλα στο «Μάκρη και Λιβίσι» του Κωνσταντίνου Λαμέρα και τους «Βατταρισμούς» του Μιχαήλ Μουσαίου. Η έκδοση αυτού του βιβλίου με αναστάτωσε κυριολεκτικά και με κινητοποίησε να δω ξανά από την αρχή και να προχωρήσω ακόμα παραπέρα από όσα ήξερα από τον Λαμέρα, από τον Μιχαήλ Μουσαίο, από την Καλλιόπη Μουσαίου - Μπουγιούκου, από τις δημοσιεύσεις στα Μικρασιατικά Χρονικά, απ' όσα γνώριζα, επίσης από τις διηγήσεις του πατέρα μου και από τον Νικόλαο Καραγεωργίου, έχοντας εγώ την

επιμέλεια, μάλιστα όσο ζούσε ακόμα, της έκδοσης Μάκρη και Λιβίσι και από τη Μάκρη και Λιβίσι της Μ. Ασίας, στη Νέα Μάκρη Αττικής, καθώς και από άλλα πολλά.

Μελετώντας το Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία, έπεσε πάνω μου ένα εκτυφλωτικό φως, που με θάμπωσε και με ζάλισε. Πρώτα - πρώτα, οι δίδυμες κοινότητες Μάκρη και Λιβίσι, στο νοτιοδυτικό άκρο της Μ. Ασίας στην απομονωμένη κατά τα άλλα, ορεινή και δασώδη χερσόνησο της Αρχαίας Λυκίας και μία αδελφότης, αυτή των δίδυμων κοινοτήτων Μάκρης και Λιβισιού, που λειτούργησε όσο ζούσε τόσο άψογα σαν κυψέλη μελισσών. Ένα υπόδειγμα ιδανικό τοπικής αυτοδιοίκησης, όπου το κάθε μέλος της νοιάζεται και είναι αλληλέγγυο με όλους. Προπαντός οι έχοντες και κατέχοντες, οι μορφωμένοι, οι δάσκαλοι, οι ιερείς και προπαντός οι πλούσιοι διαθέτουν τη δύναμη και την εξουσία, που τους δίνουν τα πλούτη τους, για να υπερασπίσουν τους χριστιανούς συμπατριώτες τους από την τουρκική αυθαιρεσία. Από κει και πέρα μια απέραντη πινακοθήκη από πρόσωπα και ονόματα τρανταχτά σε μόρφωσή, σε ευεργεσίες, σε προσφορά, είναι το σύγγραμμα του Σάββα Πασχαλίδη Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία. Δάσκαλοι και ιερείς, επιστήμονες, δημογέροντες και εφοροδημογέροντες, προεστοί, δήμαρχοι και αγωνιστές έντονοι και ευεργέτες. Και όλους αυτούς σαν να τους εμψύχωνε και να τους κινούσε μια θεία μανία και ένας έρωτας θεϊκός να προσφέρουν ό,τι είχαν, τη ζωή τους στην Κοινότητα. Για την πρόοδο και την ευημερία της μικρής και αγαπημένης τους πατρίδας. Μια μέθη για τα γράμματα και την πρόοδο και μια άμιλλα πρωτοφανής. Αυτά αποκόμισα μελετώντας το Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία. Κορώνα και εργαλείο τους η δημογεροντία και η αλληλεγγύη, η γλώσσα, η παιδεία, η αγάπη για την Ελλάδα. Η παιδεία και η πίστη σε έναν απίθανο και μοναδικό συνδυασμό. Η ορθοδοξία, επίσης, χάρις στην οποία κράτησαν τη γλώσσα αλλά και την ελληνικότητά τους, γιατί πίσω από το χριστιανός, στεκόταν όρθιος και ακέραιος ο Έλληνας με μια αντίσταση αιώνων. Όλα αυτά τα ξαναέζησα διαβάζοντας το Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία, του Σάββα Πασχαλίδη που ένας άξιος του ονόματος του και των προγόνων του, απόγονός του ο γιατρός Κυριάκος Ανδρέα Σαράφης, μας το δώρισε σαν ένα πολύτιμο δώρο και για να είναι κτήμα δικό μας εσαεί.

Έτσι, κι εγώ με τη σειρά μου αποφάσισα και έλαβα την ευθύνη σύντομα και συνοπτικά, όσο γίνεται, και χρονολογικά για να γίνουν κατανοητά, να συνοψίσω και να καταγράψω όσα αποκόμισα μελετώντας το σύγγραμμα αυτό και να σας παρουσιάσω συνοπτικά το τελευταίο μέρος της ιστορίας των προγόνων μας στη μικρασιατική γη από το 1840 με '50 έως το 1922. Μια περίοδος της ιστορίας μας που τη θεωρώ την πιο λαμπρή περίοδο απ' όλες. Σπουδαία και λαμπρή και άλλο τόσο τραγική, με τις εξορίες, τις αλλεπάλληλες επιστρατεύσεις, τα αμελέ ταμπουρού, τις εξορίες των οικογενειών και τελικά τη μοιραία έξοδο από τις προγονικές εστίες το 1922. Στο βιβλίο αυτό, στη μικρή αυτή επιτομή, παρακολουθώ χρονολογικά περισσότερο την εξέλιξη των θεσμών στη Μάκρη και το Λιβίσι, την έλευση του Μιχαήλ Μουσαίου και την ανάπτυξη της παιδείας και των σχολείων, τη δημογεροντία και την εφοροδημογεροντία, τη βελτίωση της πλάκας, του κανονισμού δηλαδή, της κάθε φορά δημογεροντίας από το γιατρό Βασίλειο Ιωάννου Σαράφη, το μεγάλο γιατρό. Την εξέλιξη των θεσμών της κοινότητας, όπως τους προεστούς και τους δημάρχους, όπως ο Χατζηγιάννης Κωνσταντινίδης, που έμεινε στη Μάκρη αγωνιζόμενος, μέχρι το Σεπτέμβριο του 1922. Ένας άλλος που επίσης έμεινε μέχρι την τελευταία στιγμή ήταν και ο ευεργέτης, μεγάλος ευεργέτης της πατρίδας μας. Επίσης του κανονισμού της δημογεροντίας από τον Σαράφη και έπειτα από τον σπουδαίο δάσκαλο και μετέπειτα ιερέα Εμμανουήλ Τσακίρη, παπα Γρηγόρη, μαθητή του Μιχαήλ Μουσαίου και τον τελευταίο αναμορφωτή τον έξοχο πατριώτη γιατρό Χριστόδουλο Παπαδουλή. Ο Χριστόδουλος Παπαδουλής και ο Χατζηγιάννης Κωνσταντινίδης ήρθαν και μετά τη μικρασιατική καταστροφή, εδώ στην Ελλάδα. Και οι δύο πεθάνανε ο ένας το 1942 και ο άλλος το 1943. Οι απόγονοί τους υπάρχουν, μάλιστα ο Σάββας Πασχαλίδης λέει για τον Κωνσταντινίδη ότι έχει και μια κόρη, η οποία συνεχίζει, είναι νομικός και συνεχίζει τη σταδιοδρομία του πατέρα της σαν νομικός, ονόματι Βέρα. Όλους αυτούς πρέπει να τους αναζητήσουμε και να δούμε τι έχουν να μας δώσουν.

Μετά από αυτά συμπληρώνω αυτήν τη σύντομη ιστορική καταγραφή με τα δύσκολα τελευταία χρόνια, τα τυραννικά όπως τα χαρακτηρίζει ο Σάββας Πασχαλίδης και την προγραμματισμένη εκδίωξη του ελληνικού στοιχείου από τους νεότουρκους του Μουσταφά Κεμάλ μέχρι την τελική έξοδο του 1922. Η εξιστόρησή μου αρχίζει από τη δεκαετία 1840 - 1850, την οποία θεωρώ εξαιρετικά σημαντική και σημείο εκκίνησης για την τελευταία φάση της ιστορίας των προγόνων μας, στη μικρασιατική γη. Για την πιο μπροστά εποχή δεν υπάρχουν πληροφορίες ή οι πληροφορίες είναι ελάχιστες και φαίνεται ότι μέχρι εκείνη την ώρα, ενώ το Λιβίσι, χτισμένο πάνω στο οροπέδιο του το Αντίκραγο και γύρω από το κάστρο του είναι σε πλήρη ακμή, αντίθετα η Μάκρη, αυτήν την εποχή, είναι ένα έρημο λιμάνι χωρίς κίνηση, ένα ψαροχώρι θα λέγαμε σήμερα, χτισμένο πλάι στα ήσυχα νερά του λιμανιού του, στο βάθος του κόλπου της Μάκρης ή κόλπου Γλαύκου.

Στη δεκαετία 1840 - 1850 για ανεξήγητους λόγους που οι συγγραφείς δεν μας εξηγούν γίνεται ένας φοβερός μετοικισμός, όχι μετανάστευση, αλλά αθρόα μετακίνηση από το Λιβίσι στη Μάκρη, τόσο ώστε οι πιο πολλοί λιβισιανοί να έχουν σπίτια και μαγαζιά στη Μάκρη και η Μάκρη να αποτελεί την τέταρτη γειτονιά του Λιβισιού, μας γράφει ο Σάββας Πασχαλίδης. Όστε κάλλιστα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι κοιτίδα των μακρολιβισιανών είναι το Λιβίσι. Το 1848, επίσης, έρχεται στο Λιβίσι ο Μιχαήλ Μουσαίος, αφού έχει περατώσει τις σπουδές του πρώτα στη Ρόδο, έπειτα στην Αττάλεια κοντά στον Μητροπολίτη Πισιδίας, μετά στην Αθήνα, όπου του είχε απονεμηθεί ο τίτλος Μουσαίος από τον καθηγητή Μουτσόπουλο. Η έλευση, μάλιστα, αυτή του Μιχαήλ Μουσαίου και η μετέπειτα τεράστια επίδρασή του στη νόμιμη εξέλιξη των δύο κοινοτήτων Μάκρης και Λιβισιού σε όλα τα θέματα κοινοτικά, πρόσωπα, θεσμούς, θέματα διοίκησης και παιδείας είναι τέτοια, που κυριολεκτικά αυτή η τελευταία φάση της ιστορίας μας, αρχίζει με την έλευση του Μιχαήλ Μουσαίου στην Μάκρη και στο Λιβίσι και ολοκληρώνεται από τον ίδιο και τους μαθητές του, ουσιαστικά από τους φιλολόγους τις προσωπικότητες και των διδασκαλιών. Από το 1850 και πέρα έχουμε την κοινή ιστορία Μάκρης και Λιβισιού μια πρωτοφανή άνθηση της παιδείας, της οικονομίας και του πολιτισμού των δύο κοινοτήτων.

Όμως όπως είναι σε όλους γνωστό το τελευταίο μέρος της ιστορίας μας ήταν δύσκολο και τρομακτικό. Ένας απηνής διωγμός, ένα ξερίζωμα βάρβαρο και σκληρό, μια εξόντωση με όλα τα μέσα, με πολλά βάσανα, με βασανιστήρια και με πολλούς θανάτους, με τις αλλεπάλληλες επιστρατεύσεις, διώξεις και εξορίες, τον διαρκή και καθημερινό φόβο για τη ζωή τους, τα οποία περιγράφω επίσης. Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα την κατάρρευση της οικονομικής ζωής, το κλείσιμο των σχολείων από τις διώξεις και τις εξορίες των δασκάλων, με συνέπεια η λαμπρή εκείνη παιδεία της κοινότητας να γίνει συντρίμμι. Πρέπει να επισημάνω εδώ ότι όλα αυτά που περιλαμβάνω και εγώ σ' αυτό το βιβλίο, υπάρχουν και στη βιβλιογραφία που αναφέρθηκε ήδη, η διαφορά είναι πως όλα αυτά τα ήδη γνωστά αυτών που έχουν μελετήσει αυτήν την περίοδο από τις διάφορες πηγές, δεν υπάρχουν γραμμένα κάπου καθαρά και συνοπτικά, χρονολογικά και όσο το δυνατόν τεκμηριωμένα. Και αυτό το κενό, ας το πούμε έτσι, επιχειρώ να αναπληρώσω εγώ, με την ιστορία μας αυτή.

Από την άλλη μεριά, πολλά πάρα πολλά ερωτηματικά μένουν ανοικτά και αναπάντητα. Σε αυτά τα ερωτηματικά όπως και σε πολλά άλλα δεν μπόρεσα να δώσω απαντήσεις. Τα διατυπώνω όμως και περιμένω από άλλους να δώσουν απαντήσεις. Εγώ με τις δικές μου μικρές δυνάμεις και θείω έρωτι προς το τιτάνιο έργο που μας άφησε ο μεγάλος Σάββας Πασχαλίδης, προσπάθησα να δώσω μια συνοπτική και περισσότερο χρονολογική εξιστόρηση αυτού του τελευταίου μέρους της ιστορίας των προγόνων μας στη μικρασιατική γη, με σκοπό να ρίξει ένα φως σε πρόσωπα και γεγονότα, να δώσει μια εικόνα αξιόπιστη και να διαβαστεί εύκολα, που είναι ένα μεγάλο κέρδος για την εποχή μας όπου κυριαρχεί η σύγχυση και η παραπληροφόρηση.

Τώρα για την τσάντα αυτή εδώ είναι κάτι άλλο. Θέλω να δώσω ένα παράδειγμα, να δώσουμε τα βιβλία μας στη ΛΥΚΙΑ. Έχω δώσει ήδη έντεκα βιβλία, δίνω άλλα δέκα επτά. Έχω δώσει στον Τάσο ήδη δύο βιβλία, για τον μεγάλο μας, γιατί όχι, και βέβαια μεγάλο. Τον ήρωα της ηλεκτρικής του Πειραιά τον Νίκανδρο Κεπέση, που τον είδα πέντε χρόνια μετά στη γενέτειρά μου και τις Ωδές. Ότι έχει ο καθένας μπορεί να το προσφέρει σε αυτό το ίδρυμα που έχουμε ήδη δημιουργήσει όλοι μαζί και που λέγεται ΛΥΚΙΑ, όπου φιλοξενούμαστε από τους φίλους μας τους Ασσύριους και τον Κυριάκο τον ευχαριστώ από όλους μας και όλο το Δ.Σ. του. Νάστε καλά.

Τάσος Κακλαμάνης

Δάσκαλε μη φύγεις θα κατεβούμε παρέα. Άλλο ένα μεγάλο ευχαριστώ. Ο δάσκαλος πάντα ξεπερνά το μαθητή. Το βιβλίο που μου έφερε ο Μιχάλης δυο χρόνια το ψάχνω δεν τόχω βρει. Μου το έφερε έκπληξη. Άρα έχουμε πολλά να μάθουμε ακόμα από τους παλιούς. Από την καρδιά μας σε ευχαριστούμε για όλα όσα έχεις κάνει και συνεχίζεις να κάνεις. Ένας έφηβος 85 χρονών, ο δάσκαλος μας ο Μιχάλης ο Δελησάββας. 82, να με συγχωρέσει.

Λίτσα Αγαπητού

Θα αξιοποιήσω στο σημείο αυτό μια φράση του Νίκου Καζαντζάκη «Η Ελλάδα επιζηί ακόμα και επιζηί, νομίζω, μέσα από διαδοχικά θαύματα». Στην προκειμένη περίπτωση το έργο αυτού του λαμπαδηδρόμου της ΛΥΚΙΑΣ, του Μιχάλη Δελησάββα, είναι αυτό που αποτελεί από τα μεγάλα, για μας, θαύματα που μας ανατροφοδοτούν και μας δίνουν ώθηση σε μας τους νεότερους για το μέλλον. Δεν θέλω να καταχραστώ την υπομονή και το χρόνο σας, περνώ αμέσως στον επόμενο ομιλητή μας, για να κλείσουμε το πρώτο μέρος της σημερινής μας εκδήλωσης. Το πρώτο μέρος τιτλοφορείται «Μάκρη και Λιβίσι. Τόποι - Άνθρωποι - Μνήμες», ο Δημήτρης Αλεξάνδρου, Φιλόλογος, Πρόεδρος Φιλολόγων Θήβας, Συνδικαλιστής και εκλεγείς Δημοτικός Σύμβουλος, θα μας παρουσιάσει το βιβλίο «Μάκρη και Λιβίσι της Μικράς Ασίας. Τόπος και Άνθρωποι».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

(Φιλολόγος)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ ΛΥΚΙΑΣ «ΜΑΚΡΗ & ΛΙΒΙΣΙ, ΤΟΠΟΣ & ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Γεια σας και πάλι, συμπατριώτες και συμπατριώτισσες. Σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα μου απονέμεται η χάρη, για να μην πω προνόμιο, μετά μνημειώδες σύγγραμμα του Σάββα Πασχαλίδη, να πω λίγα λόγια για έναν νέο εκδοτικό άθλο, που μας αφορά και κυκλοφορεί ήδη ανάμεσά μας. Είχα αποκαλέσει τον περασμένο Νοέμβρη στην Εστία Νέας Σμύρνης το βιβλίο «Αρχαία και σύγχρονος Λυκία», ως τη Βίβλο των Μακρολιβισιανών. Επιτρέψτε μου, χωρίς δόση υπερβολής, να πω ότι και το Ευαγγέλιό μας είναι γεγονός. Και για να μην αδικήσω άλλες σπουδαίες προσπάθειες, ένα ακόμα ευαγγέλιο. Το κατά..., άστο καλύτερα. Πρόκειται για το ανά χείρας, «ΜΑΚΡΗ ΚΑΙ ΛΙΒΙΣΙ Μ. ΑΣΙΑΣ. Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ» Και είπα άστο, γιατί πουθενά δεν αναφέρεται ο συγγραφέας του. Ποιος νάναι άραγε ; Είναι αποτέλεσμα συλλογικής εργασίας και από ποιους ; Το 'γραψε από μόνη της η μάνα Λυκία του παραμυθιού ; Αυτά όμως συμβαίνουν μόνο στα παραμύθια. Άλλη μια επίδειξη Μακρολιβισιανής μετριοφροσύνης, ανιδιοτέλειας και αφανούς ηρωισμού. Το διαμάντι αυτό είναι έργο ζωής και οφείλεται στο ερευνητικό πάθος, στη μεθοδικότητα, στον οίστρο και στην ιερή μανία ενός δικού μας ανθρώπου, που βρίσκεται ανάμεσά μας. Είναι τόσο γλυκός και χαριτωμένος, όσο και ο άλυτος γρίφος για το ποιος έγραψε το βιβλίο. Κι αν παραμείνει γρίφος, θα' ναι η πρώτη και μοναδική φορά, που ό,τι κάνει νιάου - νιάου στα κεραμίδια είναι ο σκύλος μας.

Η συγγραφική πορεία του βιβλίου παραπέμπει στην εμπειρία Σικελιανού - Καζαντζάκη, που κατά την επίσκεψή τους στο Άγιο Όρος, πορεύονταν «Αναζητώντας τη συνείδηση της γης και της φυλής τους.» Ως ιερό προσκύνημα, ως αναβάπτιση μέσα στο Λυκιακό φως, ο τόπος του συγγραφέα παραμένει πάντα ζωντανός. Τον βλέπει κανείς να αναπνέει, να γονιμοποιεί τη μνήμη, να μας καλεί να τον επανα ανακαλύψουμε, να ψαχουλεύσουμε τις πληγές και τα σημάδια του. Να βάλουμε τα δάχτυλά μας «επί τον τύπον των ήλων», όχι ως άπιστοι Θωμάδες αλλά ως επανασύνδεση και συμμετοχή στο σώμα και στο αίμα.

Όμως ο τόπος, ορίζεται, καθορίζεται και ζωντανεύει μέσα από τους ανθρώπους του. Αυτούς που ζυμώθηκαν μαζί του, τον έπλασαν και πλάστηκαν απ' αυτόν. Το αγάπησαν, τον υπερασπίστηκαν, τον λάτρεψαν όμως ακόμα πιο πολύ και τον νοστάλησαν, όταν βίαια ξεριζώθηκαν απ' αυτόν.

Η ανθρωπογεωγραφία του βιβλίου είναι απaráμιλλη και η αλληλεπίδραση του Λυκιακού τοπίου Μάκρης - Λιβισιού με τους ανθρώπους του μοναδική. Στηρίζεται, κυρίως, στην αποκωδικοποίηση και αξιοποίηση πρωτογενούς υλικού, νέων ιστορικών πηγών και μαρτυριών και συνιστά ήδη μοναδικό ντοκουμέντο για μας και τους απογόνους μας. Έχει όμως και τεράστια συναισθηματική αξία, γιατί εκτός από γνώση, προσφέρει και συγκίνηση. Επιπλέον καθίσταται σημαντικό εργαλείο για μελλοντικούς ερευνητές και ιστορικούς, παρέχοντάς τους κίνητρα και ώθηση.

Ο σκοπός, η πορεία και η μέθοδος συγγραφής του δίνονται με σαφήνεια, παραστατικότητα και συγκίνηση στην εισαγωγή του, κατάδικού μας, Τάσου Κακλαμάνη, ο οποίος γράφει

(σελ. 13):

Ένας από τους κύριους και πιο συγκινητικούς σκοπούς της ΛΥΚΙΑΣ είναι η ταυτοποίηση των παλιών τοπωνυμίων και η ανασύσταση του χάρτη της Μάκρης και του Λιβισιού με τα παλιά ονόματα που ακούγονταν πριν το '22. Για να γίνει αυτό, ξεκίνησε μια χρονοβόρα και επίπονη αποδελτίωση και συνδυασμός πληροφοριών από περιγραφές που αναφέρονται σε αρχεία, μαρτυρίες, παλιές εφημερίδες και βιβλία. Χρειάστηκε επιπλέον, ένα ταξίδι αφιερωμένο στην επιτόπια έρευνα, που έγινε το Μάιο του '19, με ανέλπιστα ευρήματα, κάνοντας την έκδοση αυτή εφικτή.

Καταθέτουμε τη μελέτη αυτή στο 2^ο Αντάμωμα των Απανταχού Μακρηνών - Λιβισιανών, ως παρακαταθήκη στις επόμενες γενιές με την ελπίδα αυτές να κρατήσουν άσβεστη τη μνήμη. Αποτυπώνουμε ό,τι έχει μείνει και ό,τι μπορέσαμε να εντοπίσουμε από τον τόπο των προγόνων. Μακάρι στο μέλλον, άλλα σημαντικά ευρήματα, να μας αξιώσουν σε μια 2^η διορθωμένη και πιο ολοκληρωμένη έκδοση. Αποτυπώνουμε όμως και ό,τι έχει χαθεί στο χώρο και το χρόνο οριστικά. Αυτό το σκληρό «οριστικά» χωράει πολλή κουβέντα, γιατί μπορεί η μνημόνευση να αναστήσει τα μέρη μέσα μας ξαναδίνοντάς τους τη χαμένη τους ύπαρξη. Γιατί η ΜΝΗΜΗ είναι μια άλλη ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ!

Εκκλησίες, γειτονιές, πλατείες, στέκια, πηγές, πηγάδια, παραλίες, νησιά, νεκροταφεία, μονοπάτια, χωριά, δρόμοι, κτήματα, σχολεία, Αρχαιότητες, βουνά και λόφοι, όλα αυτά μαζί με τους ανθρώπους, που τους συναντά κανείς στις λίστες οικογενειών με σπίτι σε Λιβίσι, Μάκρη, Ταρσανά, στον ονομαστικό κατάλογο αγροτών προσφύγων, στην ακριβή θέση των σπιτιών στη Μάκρη, ...μας οδηγούν μ' ένα ρεαλιστικό και ταυτόχρονα μαγικό τρόπο στο Εκεί και στο τότε, στο Εκεί και στο τώρα, στο Εκεί και στο επέκεινα.

Σ' ευχαριστούμε από καρδιάς ανώνυμε συγγραφέα, σ' ευγνωμονούμε άγνωστε στρατιώτη. Σ' αγαπάμε, και όχι μόνο γι' αυτό Τάσο Κακλαμάνη.

Λίτσα Αγαπητού

Ευχαριστούμε θερμά τον Δημήτρη, που αδρά περιέγραψε και χωρίς να είναι μαρτυριάρης, αυτά που είχε να πει. Κλείνουμε εδώ, βλέπουμε να βγαίνει μέσα από τα λόγια όλων αυτό που και ο Δημήτριος Καμπούρογλου είχε επισημάνει, οι Έλληνες, και γιατί όχι και οι Μακρολιβισιανοί, για να πάνε μπροστά πρέπει να κοιτάζουν πίσω. Ακολουθεί το διάλειμμα μας για τον καφέ.

Β' ΜΕΡΟΣ

Ο ΜΑΚΡΗΝΟΛΙΒΙΣΙΑΝΟΣ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Λίτσα Αγαπητού

Πρώην Γενικός Διευθυντής του ΕΟΤ, την περίοδο 1994 - 2005, Συντονιστής της Επιτροπής ΕΟΤ Αθήνα 2004 για το πρόγραμμα φιλοξενίας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, μέλος του Δ.Σ. του Ελληνικού Τμήματος του ICOMOS για την προστασία των μνημείων και συγγραφέας. Ο κ. Κατσιγιάννης θα μας μιλήσει για τον Λιβισιανό Οικισμό. Κύριε Κατσιγιάννη το βήμα δικό σας.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

(Πολιτικός Μηχανικός, Πρώην Γ.Δ. Ε.Ο.Τ)

Ο ΛΙΒΙΣΙΑΝΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Καλησπέρα σας και σας ευχαριστώ πολύ για την παρουσίας αυτήν τη δύσκολη ώρα και υπό τις δύσκολες καιρικές συνθήκες σήμερα. Θέλω να συγχαρώ τη ΛΥΚΙΑ για τη σημερινή διοργάνωση και για την τιμή που μου έκανε να με συμπεριλάβει στους ομιλητές. Περνάμε αμέσως στο θέμα μας λέγοντας ότι το Λιβίσι, για το οποίο έγινε λόγος σήμερα στο πρώτο μέρος, σημερινή ονομασία του Καγιάκιοϊ που σημαίνει χωριό βράχων στο νοτιοδυτικό άκρο της Μ. Ασίας στην παλιά επαρχία της Λυκίας, απέχει 9 χλμ. από τη Μάκρη, βλέπετε την απόσταση από τη Φετιγιέ, που είναι η Μάκρη και εδώ στον άλλο χάρτη βλέπουμε την απόσταση από τη Ρόδο, που είναι 45 ναυτικά μίλια, όση είναι η απόσταση του Πειραιά από την Κέα. Η αρχαία Καρμηλυσσός βρισκόταν κοντά στο σημερινό Λιβίσι, ήταν δίδυμη πόλη με την αρχαία Τελμησσό, η οποία είναι η Μάκρη και αποτελούσαν μέλος, αρχικά της Συμμαχίας της Δηλιακής Ενώσεως. Εδώ βλέπουμε την πρωτεύουσα της Δηλιακής Ένωσης, τη Δήλο, και αργότερα, βέβαια αποτέλεσαν τμήμα της Λυκιακής Ένωσης, γύρω στο 2^ο με τον 1^ο π.Χ. αιώνα.

Αρκετές πληροφορίες για τους οικισμούς της Λυκίας έχουμε, κυρίως από τους ναυτικούς και τους περιηγητές που έφθασαν, κατά καιρούς στην περιοχή. Στο πάνω μέρος είναι ένας χάρτης ενός Οθωμανού ναυτικού, ναυάρχου και γεωγράφου και χαρτογράφου, του Πίρι Ρέις. Ο χάρτης αυτός είναι περίπου των αρχών του 16ου αιώνα, μας δείχνει τον κόλπο της Μάκρης. Και από κάτω βλέπουμε έναν άλλο χάρτη αυτός είναι από το google πως είναι σήμερα, επομένως βλέπετε σε αντιπαράθεση τους δύο χάρτες.

(Χάρτης Piri Reis)

Βρέθηκαν επίσης στην περιοχή, να περάσουμε λίγο σε νεώτερους χρόνους, κτίσματα βυζαντινά. Εδώ υπάρχουν κτίσματα από παλιές πρωτοχριστιανικές εκκλησίες στο νησί του Αγίου Νικολάου, που είναι πολύ κοντά στο Λιβίσι, ένα νησί που λέγεται στα τουρκικά δηλαδή το νησί των πλοίων, πολύ κοντά στο Λιβίσι με πέντε παλαιοχριστιανικούς ναούς της περιόδου 4^ο με 5^ο μ.Χ. αι. Κατά τους οθωμανικούς χρόνους, πολλοί Έλληνες χριστιανοί αναγκάστηκαν να ασπαστούν τη μουσουλμανική θρησκεία για να αποφύγουν τον ειδικό φόρο που επέβαλλαν τότε οι Οθωμανοί στους μη μουσουλμάνους, μη Οθωμανούς, το λεγόμενο χαράτσι. Όμως υπήρξαν και εξαιρέσεις, αρκετοί Έλληνες παρέμειναν χριστιανοί κατά τη διάρκεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας, και στο Λιβίσι, αλλά και στις ακτές της Λυκίας. Εδώ βλέπουμε μια πολύ ωραία ακτή, κοντά στο τουριστικό θέρετρο Ολού Ντενίζ, κοντά στο Λιβίσι, η οποία είναι το σημείο που ενώνεται, που συνδέεται το Αιγαίο Πέλαγος με τη Μεσόγειο.

(Σύμβολο - Olu Deniz)

Εκεί υπήρξαν πολλοί Έλληνες και ψαράδες, οι οποίοι παρέμειναν καθόλη τη διάρκεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το γεγονός αυτό της παρουσίας των χριστιανών, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον Άγιο Νικόλαο, ο οποίος διέδωσε το χριστιανισμό από τη Λυκία, συγκεκριμένα από τα Πάταρα, όπου γεννήθηκε και στη συνέχεια έγινε Επίσκοπος Μύρων. Τα Μύρα είναι μια πόλη που απέχει, Ντέμρε λέγεται στα τούρκικα, που απέχει περίπου 70 χλμ. από το Λιβίσι και εκεί υπάρχει ο ναός του Αγίου Νικολάου και αριστερά και κενοτάφιο.

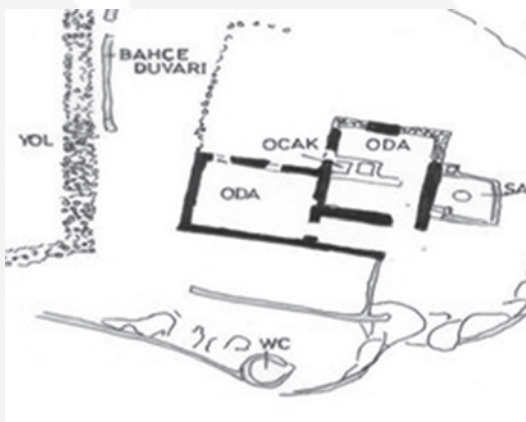

(Αγ. Νικόλαος Μύρων)

Λέω κενотάφιο διότι περί τα τέλη του 11^{ου} αι., Ιταλοί ναυτικοί πέρασαν από εκεί, γύρω στους 70 ναυτικούς και βρήκαν ευκαιρία, γιατί οι Σελτζούκοι που φύλαγαν τα λείψανα πήγαν σε κάποιον πόλεμο, και οι ιταλοί έκριναν σκόπιμο να κλέψουν, να πάρουν τα λείψανα και να τα μεταφέρουν στο Μπάρι, όπου εκεί δημιούργησαν την εκκλησία San Nicola di Bari.

Το Φεβρουάριο του 1851 συμβαίνει ένας μεγάλος σεισμός στην ευρύτερη περιοχή της Μάκρης με σαράντα πέντε νεκρούς, ο οποίος έπληξε, βέβαιο, και το Λιβίσι, όπου καταστράφηκαν σχεδόν όλα τα σπίτια. Στη συνέχεια άρχισε η κατασκευή από τους Έλληνες, μια γρήγορη ανοικοδόμηση, μπορώ να πω και έτσι αυξήθηκε ο πληθυσμός του Λιβισιού, όπου στο τέλος του 19^{ου} αι. αρχές του 20^{ου} στα 7.000 άτομα, εκτιμάται, από τα οποία 6.500 ήταν Έλληνες και 500 Τούρκοι, οι οποίοι διέμεναν κυρίως στα γύρω μικρά χωριά. Τότε το Λιβίσι έγινε ο μεγαλύτερος οικισμός της ακτογραμμής της Λυκίας και μέρους της Καρίας, σε μια απόσταση 100 χλμ. περίπου. Εδώ πρόκειται για μια σπάνια αεροφωτογραφία από το Λιβίσι.

Η ανοικοδόμηση του Λιβισιού πραγματοποιήθηκε στα πρότυπα των παραδοσιακών οικισμών της Ελλάδος, του 18^{ου}, 19^{ου} ακόμη και του 20^{ου} αι. που αναδεικνύουν και διατηρούν την πολιτιστική μας κληρονομιά. Εδώ βλέπουμε τον παραδοσιακό οικισμό της Στεμνίτσας όπου υπάρχει και στο ανάγλυφο το φυσικό, αλλά και τα σπίτια μια σχετική ομοιότητα με το Λιβίσι. Στο Λιβίσι εκείνο που πρέπει να τονίσουμε ιδιαίτερα είναι η λειτουργικότητα των σπιτιών. Η θαυμαστή χρήση της πέτρας, από πολύ καλούς πετράδες, η πρόβλεψη κάθε λεπτομέρειας, όπως η απορροή των ομβρίων, όπως επίσης και η κατασκευή των τζακιών, κάθε σπίτι είχε και τζάκι και βέβαια η αισθητική εμφάνιση του οικισμού και κάθε επί μέρους γειτονιάς. Επίσης υπήρχαν μονοπάτια που επικοινωνούσαν διάφορες γειτονιές, τα οποία ήταν λίθινα, κατασκευασμένα πάλι από πετράδες και προσαρμοσμένα στο φυσικό περιβάλλον. Εδώ βλέπουμε ένα τυπικό λιβισιανό σπίτι, υπάρχουν και άλλοι τύποι βέβαια. Εδώ βλέπουμε ένα σπίτι με δύο δωμάτια, οντά είναι το δωμάτιο, οτζάκ είναι το τζάκι και απέξω είναι η δεξαμενή. Έχει και WC εδώ έξω, άλλες φορές το WC ήταν κοντά ή μέσα στο σπίτι και μπαξέ ντουβαρέ, εδώ ήταν ο τοίχος του κήπου.

(Λιβισιανό σπίτι)

Ένα σχέδιο, ένας τύπος σπιτιού. Υπήρχαν διάφοροι τύποι, όχι πάρα πολλοί. Τα σπίτια ακολουθούσαν αυτούς τους τύπους, τις κατασκευές αυτές.

Η αλματώδης αύξηση του πληθυσμού στο Λιβίσι, προκύπτει και από τα στοιχεία που έχουμε όσον αφορά των αριθμό των μαθητών που φοιτούσαν εκεί. Συγκεκριμένα γύρω στο 1850 για παράδειγμα είχαμε γύρω στους 20 με 25 μαθητές, ενώ το 1860, δέκα μόλις χρόνια αργότερα, φθάσαμε τα 160 αγόρια και 40 κορίτσια. Και το 1910 φθάσαμε 440 αγόρια και 250 κορίτσια. Εδώ βλέπουμε μια φωτογραφία από το παρθεναγωγείο του Λιβισίου, είναι οι εξωτερικοί τοίχοι του παρθεναγωγείου. Ο οικισμός στην ακμή του περί τις αρχές του 20^{ου} αι. διέθετε ένα νοσοκομείο, τρία φαρμακεία, δύο σχολεία, αρρεναγωγείο και παρθεναγωγείο, μία βιβλιοθήκη, τρεις κύριες εκκλησίες, εδώ έχουμε τη μία από τις τρεις κύριες εκκλησίες, τον Ταξιάρχη που ήταν ψηλά στην άνω ενορία.

(Το κάτω σχολείο - Παρθεναγωγείο & ο Ταξιάρχης στο Λιβίσι)

Έγινε τότε ένα ημερολόγιο με θέμα το Λιβίσι με φωτογραφίες και από άλλα μνημεία της Ελλάδας και της Τουρκίας. Για το λόγο αυτό, το Λιβίσι, έχει χαρακτηριστεί εδώ και χρόνια Χωριό της Φιλίας και της Ειρήνης. Εδώ βλέπουμε μια φωτογραφία από μια μεγάλη εκδήλωση που έγινε το 2003, το καλοκαίρι, κράτησε μία εβδομάδα. Οργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Οργάνωση Νέων με χορό, τραγούδι, θέατρο και ζωγραφική, με τη συμμετοχή και ελληνικών νεανικών συγκροτημάτων που είχαν πάει από την Αθήνα και τη Λέρο. Επίσης η περιοχή του Λιβισίου ανήκει καταρχήν σε χαρακτηρισμένο αρχαιολογικό χώρο, λόγω της αρχαίας Καρμηλυσσού, ενώ περιλαμβάνεται και σε ειδική ζώνη περιβαλλοντικής προστασίας.

Αυτή η φωτογραφία είναι παρμένη από το δρόμο που οδηγεί στη θάλασσα από το Λιβίσι για το Ολού Ντενίζ, την πιο κοντινή θάλασσα που αποτελεί σημαντικό τουριστικό θέρετρο, αφού διαθέτει πάνω από 150.000 τουριστικά κρεβάτια.

60 χλμ. νότια του Λιβισίου βρίσκονται δύο σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι, της Ξάνθου και του Λητώου δύο αρχαιολογικοί χώροι, οι οποίοι είναι ενταγμένοι στην παγκόσμια λίστα, στη λίστα της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ, από το 1988. Ήταν δύο πολύ σημαντικές πόλεις της Λυκίας, η μεν Ξάνθος ήταν η πρωτεύουσα της Λυκίας και το Λητώον ήταν θρησκευτική πρωτεύουσα, αν θέλετε, της Λυκίας. Εδώ είναι μια εικόνα από τον αρχαιολογικό χώρο της Ξάνθου και εδώ είναι από το Λητώον και είναι από το σημείο εκείνο που γίνονταν οι θρησκευτικές τελετές από τους Λύκιους. Οι Λύκιοι είχαν επηρεαστεί πάρα πολύ από τους Έλληνες, όπως στον τομέα της γλώσσας. Το αλφάβητο, π.χ., είχαν πάρει πολλά γράμματα από το ελληνικό αλφάβητο, αριστερά βλέπουμε τη λυκιακή διάλεκτο, γλώσσα με πολλούς χαρακτήρες ελληνικούς, η οποία εν μέρει έχει αποκρυπτογραφηθεί μέχρι τώρα. Και δεξιά έχουμε ένα κείμενο ελληνικό, το οποίο βρέθηκε σε μία στήλη στην Ξάνθο.

Αλλά η μύηση των Λυκίων και η επιρροή από την Ελλάδα δεν σταματά εδώ, υπήρξε μια μεγάλη επιρροή των Ελλήνων, όσον αφορά τη γλυπτική, την αρχιτεκτονική. Αυτό το υπέροχο αριστούργημα τέχνης, το Μνημείο των Νηρηίδων, το οποίο βρέθηκε στην Ξάνθο, είναι ουσιαστικά φτιαγμένο από Έλληνες γλύπτες, στα πρότυπα του κατασκευάστηκε και το Μαυσωλείο της Αλικαρνασσού, αργότερα, που θεωρείται ένα από τα αρχαία θαύματα του αρχιτεκτονικού χώρου.

(Μνημείο Νηρηίδων)

Αυτό το μνημείο που βλέπετε ένας Άγγλος περιηγητής και αρχαιοκάπηλος, ο Φέλοουζ, το πήρε ολόκληρο και το μετέφερε στο Λονδίνο, μετέφερε εκατοντάδες αρχαιότητες από τη Λυκία, ότι βρήκε τα πήρε τα έβαλε στα πλοία του αγγλικού στόλου που περίμεναν στα Πάταρα, εκεί φορτώθηκαν αυτά, αυτό αυτούσιο και βρίσκεται τώρα στο Βρετανικό Μουσείο. Δηλαδή, αν θέλει κανείς να δει τις αρχαιότητες της Λυκίας πρέπει να πάει στο Λονδίνο. Είπαμε, λοιπόν, ότι η Ξάνθος και το Λητώον είναι ενταγμένες στην παγκόσμια λίστα κληρονομιάς. Από το 2005, η ΟΥΝΕΣΚΟ έχει θεσπίσει ένα νέο θεσμό, που λέγεται προσωρινή λίστα. Κάθε χώρα υποβάλλει στην ΟΥΝΕΣΚΟ μία λίστα από μνημεία που θεωρεί ότι είναι κατάλληλα για μελλοντική ένταξη και στη συνέχεια από αυτά τα μνημεία επιλέγονται αυτά που θα μπουν στη λίστα. Η Τουρκία έχει υποβάλλει στην ΟΥΝΕΣΚΟ μεταξύ των άλλων μια λίστα από όλες τις αρχαίες λυκιακές πόλεις, προς ένταξη, οι οποίες συγκρότησαν, όπως είπαμε προηγουμένως τη Λυκιακή Ένωση, η οποία περιλάμβανε 23 πόλεις. Ήταν μια δημοκρατική διαδικασία, που δεν υπήρχε πουθενά αλλού στον κόσμο, και αυτό βοήθησε πάρα πολύ τους Λύκιους να αντιμετωπίσουν διάφορες εχθρικές επιδρομές που δεχόταν αυτή

η περιοχή. Εδώ βλέπουμε αριστερά μια στήλη στα Πάταρα, όπου δεξιά είναι και το Βουλευτήριο των Πατάρων. Όσοι είχαν έρθει στην εκδρομή πέρυσι που έκανε η ΛΥΚΙΑ, ασφαλώς θα είδαν και αυτόν το σημαντικό αρχαιολογικό χώρο, στα Πάταρα. Τα κριτήρια που λήφθηκαν υπόψη για την υποβολή του φακέλου, όπως είπαμε η Τουρκία υπέβαλλε ένα φάκελο για προσωρινή ένταξη, έβαλε μερικές πόλεις. Γιατί υπέβαλλε το φάκελο πρώτον η μοναδικότητα του λυκιακού πολιτισμού, αυτά αναφέρονται στο φάκελο που υπέβαλλε το Υπ. Πολιτισμού της Τουρκίας. Αναφέρεται λοιπόν η μοναδικότητα αυτού του πολιτισμού και ο συνδυασμός κρίκος αυτών των 23 πόλεων, στις οποίες ανήκουν και η Τελμησσός και η Καρμυλησσός, και επίσης η Λυκιακή Ένωση, όπως είπαμε. Και το δεύτερο στοιχείο που αναφέρεται στην πρότασης των Τούρκων, είναι ακριβώς, τα διακριτά στοιχεία των πόλεων, όπως οι λαξευτοί στο βράχο λυκιακοί τάφοι, που αναπτύχθηκε πάρα πολύ η ταφική αρχιτεκτονική. Βλέπουμε εδώ τον τάφο του Αμύντα στη Μάκρη, κυρίως τάφους σε βράχο έχουμε σε δύο περιοχές της Λυκίας στη Μάκρη και στα Μύρα.

(Τάφος του Αμύντα - Μάκρη)

Η Μάκρη, λοιπόν, και η περιοχή του Λιβισίου, όταν υποβληθεί αυτός ο φάκελος προς την ΟΥΝΕΣΚΟ, έμμεσα θα ενταχθούν και η Μάκρη και το Λιβίσι, στη λίστα της παγκόσμιας κληρονομιάς, μέσω των αρχαίων πόλεων των αντίστοιχων, της Τελμησσού και της Καρμυλησσού. Όμως το Λιβίσι από μόνο του αποτελεί μνημείο πέραν όλων αυτών. Έχει τα χαρακτηριστικά για τους εξής λόγους, πρώτον λόγω του υπέροχου φυσικού περιβάλλοντος που βλέπουμε εδώ στη φωτογραφία, όπου αναδύεται και η ηρεμία του τοπίου. Επίσης, λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής των κτισμάτων που έφτιαξαν οι πρόγονοί μας εκεί, παρέμειναν όρθια, με σημαντικές φθορές βέβαια, έχουν περάσει και 150 χρόνια, σεισμοί, φθορά φυσική λόγω του ότι είναι εκτεθειμένα στις καιρικές συνθήκες κλπ. Ευχή όλων μας είναι να υλοποιηθούν κάποτε τα σχέδια, που παραμένουν μέχρι σήμερα σε κάποια συρτάκια, που προβλέπουν την αναστήλωση και κατά προτεραιότητα των δύο εκκλησιών, των σχολείων, αλλά και ορισμένων παραδοσιακών σπιτιών. Εδώ βλέπουμε την εκκλησία της Παναγίας της Πυργιώτισας, σημαντικότερη εκκλησία στην οποία έχει κάνει λειτουργία και ο Πατριάρχης πριν από 20 χρόνια. Από κάτω είναι ένα σχέδιο από αυτά που έχουν συνταχθεί που αφορά την υπάρχουσα κατάσταση και κάποιες λεπτομέρειες. Έχει συνταχθεί από αρχιτέκτονες από διάφορες χώρες, οι οποίοι είχαν πάει στο Λιβίσι και έκαναν αυτές τις μελέτες.

Η επισκευή κτισμάτων στο Λιβίσι, έστω και σε περιορισμένη έκταση θα ήταν το καλύτερο μνημόσυνο για τους Έλληνες κατοίκους του οικισμού που έζησαν εκεί για δεκαετίες, μόχθησαν, δημιούργησαν, αγάπησαν τον τόπο αυτό, από τον οποίο ξεριζώθηκαν τόσο ξαφνικά παρά τη θέλησή τους. Ευχαριστώ πολύ.

Τάσος Κακλαμάνης

Θα κάνουμε μια μικρή ανατροπή στο πρόγραμμα, να μας συγχωρέσει η Ιώ Μανωλέσσου, έχει έρθει ο Πρόεδρος της τοπικής ΟΥΝΕΣΚΟ. ο Κώστας ο Παραράς και ο συνάδελφός του ετοίμασε εχθές το βράδυ ένα μικρό αφιέρωμα για το Λιβίσι, δεν είναι παρουσίαση, να μας το διαβάσει. Και επειδή ακριβώς, είναι σχετικό με το θέμα του κ. Κώστα Κατσιγιάννη για μνήμες και μνημεία πολιτισμού θα δώσουμε πέντε λεπτά το λόγο στους εκπροσώπους της ΟΥΝΕΣΚΟ, να μας πούνε κάτι που γράψανε από καρδιάς και από μια μελέτη που έκαναν τις τελευταίες μέρες. Μετά θα ακολουθήσει κανονικά η ομιλία της Ιώς Μανωλέσσου, από την Ακαδημία Αθηνών και το Τμήμα Ιδιωμάτων για το λιβισιανό ιδίωμα.

Ευάγγελος Κιαγιάς

Χαίρετε, καλησπέρα και από μένα. Ονομάζομαι Κιαγιάς Ευάγγελος, ιστορικός αναλυτής από το ελληνικό τμήμα της ΟΥΝΕΣΚΟ. υπάρχει πλήρης εκπροσώπηση στο Αντάμωμά σας σήμερα. Χθες ήθελα λίγο να ασχοληθώ με το θέμα σας, με το Λιβίσι και τα χρειάστηκα. Υπάρχει πολλή βιβλιογραφία, άπειρη, από αρχαιολογικών χρόνων μέχρι σήμερα. Εγώ το μόνο που μπόρεσα να κάνω είναι να βγάλω μία περίληψη της περίληψης. Το Λιβίσι ή, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, τουρκικά Καγιακόι ή Καγιακιοί ή επίσης Λειβήσι με ει στα ελληνικά, ή Λεβίσι είναι ένα χωριό 8 χλμ. νότια της Μάκρης ή Φετιγιέ στη νοτιοδυτική Τουρκία, όπου ζούσαν Έλληνες της Ανατολίας, έτσι λένε τουλάχιστον, Έλληνες της Ανατολίας. Δεν ξέρω ότι υπάρχουν Έλληνες της Ανατολίας και Έλληνες της Ελλάδος. Δεν θα το αναλύσουμε τώρα, υπάρχει η ΟΥΝΕΣΚΟ και παλεύει. Μέχρι περίπου το 1923. Σήμερα το χωριό το ονομάζουν στην Τουρκία φάντασμα. Έτσι το λένε οι Τούρκοι. Ξέρετε οι Τούρκοι δεν τα πάνε καλά με τα φαντάσματα, που διατηρείται ως μουσείο, έτσι λένε, που αποτελείται από εκατοντάδες κατοικίες σε πολύ άσχημη κατάσταση και οι δύο εκκλησίες, που καλύπτουν και σώζονται, ευτυχώς, ένα μέρος της βουνοπλαγιάς και εκεί το χρησιμοποιούν ως χώρο στάθμευσης για τους τουρίστες που επισκέπτονται τη Φετιγιέ και το Ολουν Ντενίζ. Η περιοχή που βρίσκεται στο Λιβίσι κατοικούνταν από τα πρώιμα αρχαϊκά χρόνια, από τα αρχαϊκά χρόνια επαναλαμβάνω, όπως αναφέρουν αρχαίοι συγγραφείς. Στην ίδια περιοχή που βρίσκεται το Λιβίσι οι αρχαιολόγοι και μελετητές τοποθετούν τη λυκιακή πόλη Καρμυλησό. Η νεότερη ιστορία λέει ότι χτίστηκε το 1700 μ.Χ. και η πόλη φιλοξενούσε με τα τότε δεδομένα, περίπου, 20.000 ελληνορθόδοξους κατοίκους έως και στις αρχές του 20^{ου} αι. Μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, μετά την κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας και τις αρπαγές γης κατά τη διάρκεια του ελληνοτουρκικού πολέμου κατά τη διάρκεια 1919 - 1922. Ορισμένα που δεν αναφέρθηκαν ίσως, τα συμπληρώνω εγώ, η καταγωγή μου είναι από τα Βουρλά της Σμύρνης. Ο πατέρας μου γεννήθηκε εκεί το 1917. Οι διώξεις των κατοίκων του Λιβισίου, αλλά και της γειτονικής Μάκρης εντάσσονται στο ευρύτερο σχέδιο των νεότουρκων κεμαλιστών να εκκενώσουν τα πλούσια παράλια από τους Έλληνες κατοίκους. Οι διωγμοί άρχισαν στην περιοχή το 1914, συμπαθάτε με ξυπνάω μνήμες. Με τον εγκλεισμό των κατοίκων στη Μάκρη, το 1916, πολλές οικογένειες οδηγήθηκαν στο Ντενιζλί, μετά από πορεία έξι και επτά ημερών. Το 1917, άλλοι κάτοικοι οδηγήθηκαν στο χωριό Χουντουρούμ, Ατζίπ Αγιάν και Στεφενί. Το 1919 εξορίστηκαν οι άνδρες 13 έως 70 χρόνων και το 1921, οι τελευταίοι εναπομείναντες 480 στο Ικόνιο και στην Καισάρεια. Κατά τη διαδρομή αυτή χωρίστηκαν στα δύο και τελικά κάποιοι από αυτούς μέσα από 55 ημέρες και 60 ημέρες πορεία κατέληξαν στο Χαμιτιέ της Συρίας, όπου παρέμειναν ως το Νοέμβριο του 1922. Οι πρόσφυγες από την περιοχή της Μάκρης εγκαταστάθηκαν στην Αττική, όπου ίδρυσαν τη Νέα Μάκρη, ενώ οι κάτοικοι από το Λιβίσι ίδρυσαν στο Μαρκόπουλο το Νέο Λιβίσι. Επίσης Λιβισιανοί εγκαταστάθηκαν στη Βοιωτία, στον Άγιο Γεώργιο Αμφισσας, τη Βοιωτία, την Ιτέα και τα Φάρακλα της Ευβοίας. Κατά τη δεκαετία του '90 μια ομάδα Ιαπώνων αρχαιολόγων έκαναν εκσκαφές στο γειτονικό νησί, αναφέρθηκε και προηγουμένως του Αγίου Νικολάου, των λιβισιανών. Το νησί ταυτίστηκε με τη Λέβισσο των βυζαντινών πηγών. Η Λέβισσος μαρτυρείται στο βιβλίο «Νεαρές» από τον 7^ο έως και το 1.120 μ.Χ. Νεαράι είναι οι νέοι νόμοι και είναι το τέταρτο και τελευταίο βιβλίο του νομοθετικού έργου του Ιουστινιανού. Εάν δεχθούμε τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε ως συμπέρασμα ότι το

Λιβίσι αποτελεί τη μετεξέλιξη, μετεγκατάσταση της βυζαντινής Λεβίσσου σε μια προσπάθεια των κατοίκων να καταφύγουν στο εσωτερικό, σε μία θέση που ήταν ορατός ο οικισμός από τη θάλασσα και είχε μεγάλη ασφάλεια από τους πειρατές και τους αραρηνούς. Κατά τον ιστορικό αρχαιολόγο και βυζαντινολόγο Jean Pierre Sodinι, αυτή η μετακίνηση προς το εσωτερικό έγινε περίπου στο δεύτερο μισό του 17^{ου} έως στις αρχές του 18^{ου} αι. Υπάρχουν αναφορές ότι το Λιβίσι χτίστηκε στα ερείπια της αρχαίας πόλης Καρμηλυσσού. Κατά τον ίδιο βυζαντινολόγο Jean Pierre Saudine η ταύτιση αυτή βασισμένη στον Στράβωνα είναι πάρα πολύ τολμηρή. Ο Στράβων ήταν Έλληνας γεωγράφος, φιλόσοφος και ιστορικός, ο οποίος έζησε στην Αμάσεια του Πόντου από το 64 π.Χ. έως το 24 μ.Χ. περίπου 86 με 87 χρόνια. Και έτσι έγινε καταγραφή από τον ίδιο όλης της ιστορικής μεταβατικής περιόδου από τη Ρωμαϊκή Δημοκρατία στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Η σπουδαιότητα του Λιβισίου, ήδη τον 19^ο αι., για την περιοχή αυτήν τη νότια, έτσι αναγράφεται νότια ως νοτιοδυτική Μ. Ασία, φαίνεται στους δεκάδες χάρτες στους οποίους αποτυπώθηκε. Η ανάπτυξη του οικισμού σε έναν από τους σημαντικότερους της Λυκίας είχε μεγάλη σχέση με τη μετανάστευση από τα ευάλωτα μέρη της Δωδεκανήσου, ενώ είναι γνωστό ότι οι καλές σχέσεις των κατοίκων με το γειτονικό Καστελόριζο έως τις αρχές του 20^{ου} αι. Οι σχέσεις του Λιβισίου, της Μάκρης και του Καστελόριζου φαίνονται και στη μουσική, σε πάρα πολλά μοιρολόγια, τα οποία είναι από το Καστελόριζο, υπάρχει άπειρη βιβλιογραφία στο Καστελόριζο για τα μοιρολόγια. Αυτό είναι για σας, είπατε να πάτε εκεί και να νοικιάσετε. Η εφημερίδα Καθημερινή, στις 21/9/14 21 Σεπτεμβρίου του 1914, σε ρεπορτάζ του δημοσιογράφου Λιάλιου Γεώργιου, γράφει ότι το Λιβίσι, περίπου δύο ώρες με το δελφίνι από τη Ρόδο, βρίσκεται πάλι στην επικαιρότητα με δημοσίευμα του τουρκικού Υπ. Πολιτισμού, σύμφωνα με το οποίο η τουρκική κυβέρνηση αναζητά επενδυτή για τη μετατροπή του 30% - 50% του Λιβισίου σε τουριστική εγκατάσταση. Το γνωρίζετε; Σταμάτησε ε; Οπότε να μη συνεχίσω. Ο πλούτος των λιβισιανών, αλλά και το αυξημένο θρησκευτικό αίσθημα οδήγησε στ κτίσιμο συνολικά 21 εκκλησιών και παρεκκλησιών. Οι καλύτερες διατηρημένες μέχρι σήμερα είναι οι δύο μεγαλύτερες, αναφέρθηκε και θα το ξαναφέρω, η Παναγία η Πυργιώτισσα και ο Ταξιάρχης. Η Παναγία η Πυργιώτισσα κτίστηκε περί το 1840 και επιβίωσε από το σεισμό του 1851. Ο Ταξιάρχης Αρχάγγελος Μιχαήλ δεν είναι γνωστό πότε κτίστηκε είναι όμως παλαιότερη του βοτσαλωτού στην πλατεία Στούμπου, με χρονολογία περίπου 1810. Η εκκλησία της Αγίας Άννας είναι παλαιότερη και ονομαζόταν Παλιά Παναγιά. Και τελειώνοντας συμπληρώνω, το Λεβίσι είναι το φανταστικό χωριό που ενέπνευσε το Εσχί Μπαξέ, το χωριό που επέλεξε ο Louis De Bernieres για το μυθιστόρημά του «Πουλιά χωρίς φτερά», εκδόθηκε γύρω στο 2004 - 2005. Αυτά! ιστορικός αναλυτής για την ελληνική ΟΥΝΕΣΚΟ Κεγιάς Ευάγγελος.

Λίτσα Αγαπητού

Ευχαριστούμε τον κ. Κεγιά για την εισήγησή του και τη σκυτάλη παίρνει τώρα η κα Ιώ Μανωλέσσου, Ερευνήτρια Πρώτης Βαθμίδας στο Κέντρο Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών. Ανήκει στην ομάδα των συντακτών του σπουδαίου Ιστορικού Λεξικού της Νέας Ελληνικής, είναι λοιπόν η πλέον κατάλληλη να μας μιλήσει για το λιβισιανό ιδίωμα. Κυρία Μανωλέσσου το βήμα δικό σας.

ΙΩ ΜΑΝΩΛΕΣΣΟΥ

(Ακαδημία Αθηνών - Τμήμα Ιδιωμάτων)

ΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΛΙΒΙΣΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΚΡΗΣ

Καλημέρα σας. Κατ' αρχήν ευχαριστώ πολύ τους διοργανωτές για την πρόσκληση, για την τόσο σημαντική και συνάμα συγκινητική εκδήλωση. Δουλειά μας στο Κέντρο Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών είναι να ταξιδεύουμε σ' όλη την Ελλάδα, και να μαζεύουμε, από το στόμα των ντόπιων, τον θησαυρό της γλώσσας μας σε όλες του τις τοπικές ποικιλίες. Στόχος μας είναι αφενός μεν να τον διασώσουμε από τη λησμονιά και αφετέρου να τον χρησιμοποιήσουμε για να τεκμηριώσουμε την αδιάσπαστη συνέχεια του ελληνισμού, μέσα στα 3500 χρόνια της ιστορίας του, στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Ο γλωσσικός αυτός θησαυρός αποτυπώνεται στο μεγαλόπνοο *Ιστορικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής* της Ακαδημίας Αθηνών¹, το οποίο παρουσιάζει με κάθε λεπτομέρεια τη μορφή της κάθε λέξης σε όλες τις περιοχές του ελληνόφωνου κόσμου, και διερευνά την ιστορία της από την πρώτη εμφάνισή της ως σήμερα.

Ξεκίνησα με αυτή την εισαγωγή, γιατί το τοπικό ιδίωμα του Λιβισιού και της Μάκρης είναι ένα από τα ιδιώματα για τα οποία έχουμε τα λιγότερα στοιχεία στο Αρχείο μας, και θέλω να σας παρακινήσω, να μας βοηθήσετε, αν μπορείτε, προσκομίζοντας ό,τι τυχόν επιπλέον στοιχεία έχει ο καθένας (παλιά παραμύθια, παροιμίες, τραγουδάκια, έστω και μεμονωμένες λέξεις ή φράσεις) και θυμάται από τους παππούδες του. Γιατί η γλώσσα είναι ο κυριότερος φορέας της και της μνήμης και της εθνικής ταυτότητας· χωρίς αυτή δεν υπάρχει σύνδεση με το παρελθόν και την ιστορία, αλλά ούτε και σύνδεση με την κοινωνία και την ομάδα.

Το ιδίωμα Λιβισιού και Μάκρης κινδυνεύει με οριστική εξαφάνιση, καθώς οι φυσικοί ομιλητές του ιδιώματος είναι πια εντελώς μεμονωμένοι, και οι γνωστές γραπτές πηγές του, τόσο πρωτογενείς (αφηγήσεις, τραγούδια, παροιμίες, λογοτεχνία) όσο και δευτερογενείς (γλωσσικές μελέτες,

¹ *Ιστορικόν Λεξικόν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τῆς τε κοινῶς ὁμιλουμένης καὶ τῶν ιδιωμάτων*. Ἀθήνα: Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, 1933 - . Ως τώρα έχουν κυκλοφορήσει 6 τόμοι, φθάνοντας ως το λήμμα διάλεκτος.

γραμματικές, γλωσσάρια) είναι ελάχιστες και πεπερασμένες². Τις ξέρετε όλοι σας, και είναι οι περισσότερες ψηφιοποιημένες στον πολύ πλούσιο ιστοχώρο της εταιρείας ιστορικών μελετών ΛΥΚΙΑ. Αλλά είναι τόσο κρίμα που είναι τόσο λίγες, γιατί το ιδίωμα αυτό είναι μοναδικό στον ελληνόφωνο χώρο, και περιέχει γνωρίσματα, τόσο αρχαϊκά όσο και νεωτερικά, άγνωστα από οποιαδήποτε άλλη ελληνική διαλεκτική μορφή. Ας το γνωρίσουμε λοιπόν λίγο καλύτερα.

Πρώτα θα πούμε κάποια γενικά ιστορικά στοιχεία για την ελληνική γλώσσα στη Μικρά Ασία, τη θέση του ιδιώματος Μάκρης και Λιβισίου μέσα σε αυτό το πλαίσιο, και τις παλαιότερες ιστορικές μαρτυρίες για το ιδίωμα. Και κατόπιν, θα δώσουμε μια γενική περιγραφή του ιδιώματος, εστιάζοντας στα πιο βασικά του γνωρίσματα, που το διαχωρίζουν από άλλα ελληνικά ιδιώματα ή το ομαδοποιούν με αυτά, δίνοντας και συγκεκριμένα παραδείγματα. Φυσικά η περιγραφή του ιδιώματος δεν παρουσιάζει πρωτοτυπία, και στηρίζεται εξ ολοκλήρου στην ήδη δημοσιευμένη σχετική έρευνα.

Ξεκινάμε από τη γλωσσική ιστορία της ελληνικής Μικράς Ασίας.³ Όλες οι νεοελληνικές διάλεκτοι και ιδιώματα έχουν κοινή καταγωγή, και γι' αυτό μοιάζουν πολύ μεταξύ τους· η κοινή καταγωγή τους είναι η μεσαιωνική ελληνική, η οποία αποτελεί εξέλιξη της Ελληνιστικής Κοινής. Για να μελετήσουμε τις νεοελληνικές διαλέκτους και ιδιώματα, αφετηρία μας έχουμε πάντα τον Μεσαίωνα, καθώς τότε εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια διαλεκτικής διαφοροποίησης.

Τον Μεσαίωνα λοιπόν, η Μικρά Ασία αποτελούσε τον κύριο κορμό, τη βάση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Το μεγαλύτερο μέρος του ελληνόφωνου πληθυσμού της Βυζαντινής αυτοκρατορίας ζούσε εκεί. Όταν ξεκίνησε η Τουρκική κατάκτηση, ολόκληρη η Μικρά Ασία μιλούσε ελληνικά. Κι όμως, μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, σε 2 - 3 αιώνες, η ελληνική γλώσσα έσβησε στο μεγαλύτερο μέρος της, και αντικαταστάθηκε από την Τουρκική. Έχουμε ελάχιστες γραπτές πηγές για το πώς ήταν, πώς έμοιαζε η δημόσια ελληνική γλώσσα της Μικράς Ασίας μετά την τουρκική κατάκτηση. Το βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού ήταν τόσο χαμηλό, που ελάχιστοι ήξεραν να γράφουν. Έτσι, πληροφορίες για τη γλώσσα έχουμε μόνο από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και εξής. Από το Μεσαίωνα μέχρι σήμερα ξεχωρίζουμε τις εξής ελληνικές γλωσσικές ποικιλίες στη Μικρά Ασία:

² Αναφέρω εδώ τις βασικότερες: **α)** Γλωσσικές περιγραφές και λεξικά: Μουσαῖος, Μ. Ι. (1884): *Λεξιλόγιον τῆς λειβισιανῆς διαλέκτου*. Ἀθῆναι. Χαριτωνίδης, Ι. Χ. (1911): *Περὶ τῆς λιβισιανῆς διαλέκτου*. Τραπεζούντα. Ἀνδριώτης, Ν. Π. (1961): *Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας*. Ἀθῆνα: Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Δελησάββας, Μ.Π. (2013): *Το λεξικό Μάκρης & Λιβισίου Μικράς Ασίας*. Ἀθῆνα: Λεξίτυπον. **β)** Κείμενα: Λαμέρας, Κ. Γ. (1964): *Ἡ Μάκρη καὶ τὸ Λυθῆσι*. Λαογραφικὴ μελέτη. Ἀθῆνα. Μουσαίου - Μπουγιούκου, Κ. (1961): *Παροιμίες τοῦ Λιβισιοῦ καὶ τῆς Μάκρης*. Ἀθῆνα: Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Μουσαίου - Μπουγιούκου, Κ. (1976): *Παραμῦθια τοῦ Λιβισιοῦ καὶ τῆς Μάκρης*. Ἀθῆνα: Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

³ Η ακόλουθη περιγραφή στηρίζεται στο ἄρθρο Manolossou, Ι. (2019): *The linguistic background of the Asia Minor dialects*. Στο Ralli Α. (εκδ.) *The Morphology of Asia Minor Greek: Selected topics*. Leiden: Brill, 20 - 65, όπου και εξαντλητικὴ ἐιδικὴ βιβλιογραφία.

1. Ελληνικές Ποικιλίες με διαρκή και αδιάκοπη μέσα στους αιώνες παρουσία στον χώρο, αποκομμένες από τον κυρίως κορμό της ελληνικής και σε διαφορετική - ξεχωριστή πορεία εξέλιξης από αυτές λόγω της παρεμβολής της τουρκικής κατάκτησης. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν η Ποντιακή διάλεκτος και η διάλεκτος της Καππαδοκίας, μαζί με τα γειτονικά ιδιώματα των Φαράσων και της Σίλλης.
2. Ελληνικές ποικιλίες με πιθανώς διαρκή και αδιάκοπη ανά τους αιώνες παρουσίας στον χώρο, αλλά όχι αποκομμένες από την υπόλοιπη ελληνική: ελληνόγλωσσοι πληθυσμοί σε διαρκή επικοινωνία με την κυρίως Ελλάδα, και ενισχυμένοι από μετοικήσεις προερχόμενες από την κυρίως Ελλάδα. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τα μικρασιατικά ιδιώματα της Βιθυνίας και της Προποντίδας, τα οποία αποτελούν στην ουσία ένα συνεχές με τα ελληνικά ιδιώματα της ανατολικής και της δυτικής Θράκης.
3. Ελληνικές ποικιλίες με αμφίβολη ιστορική συνέχεια από το παρελθόν, σε συνεχή και άμεση επικοινωνία με τις απέναντι νησιωτικές διαλέκτους του Αιγαίου, και ενισχυμένες από επάλληλα κύματα μετοικήσεων από τη νησιωτική Ελλάδα. Πρόκειται για τα μικρασιατικά ιδιώματα των δυτικών παραλίων της Μ. Ασίας, δηλαδή την ελληνική γλώσσα που μιλιόταν σε πόλεις όπως η Σμύρνη και το Αϊβαλί (Ιωνία και Αιολίδα).
4. Ελληνικές ποικιλίες με εντελώς ιδιαίτερο και μεμονωμένο χαρακτήρα, για τις οποίες γνωρίζουμε ένα συγκεκριμένο τοπικό και χρονικό σημείο αφετηρίας. Πρόκειται για την ιδιαίτερη περίπτωση της Τσακωνικής διαλέκτου, που μεταφέρθηκε από την Πελοπόννησο στην Προποντίδα κάποια στιγμή τον 17^ο αι., και την περίεργη και διάλεκτο των πόλεων Λιβίσι και Μάκρη, που παρουσιάζει ιδιαίτερη σύνδεση με τα νησιά του νοτιονατολικού Αιγαίου.

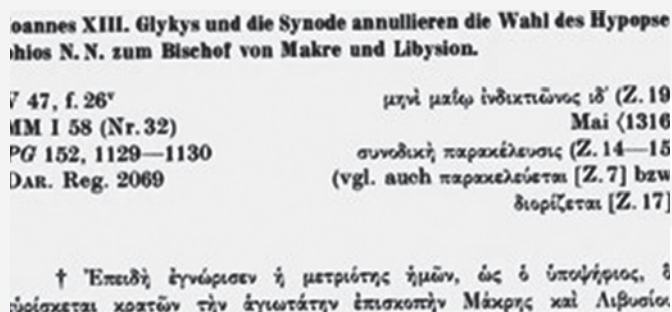
Όλες αυτές οι διάλεκτοι φυσικά έπαψαν πια να μιλιούνται στον ιστορικό χώρο της Μικράς Ασίας το 1922, όταν έγινε η ανταλλαγή των πληθυσμών, και η επιβίωσή τους στον χώρο της κυρίως Ελλάδας είναι επισφαλής, καθώς οι φορείς της αφομοιώνονται γλωσσικά από τους ομιλητές της Κοινής Νέας Ελληνικής.

Για το ιδίωμα Μάκρης και Λιβισίου δεν έχουμε καμία κειμενική μαρτυρία πριν από τον 19^ο αι., όπου εμφανίζονται οι πρώτες καταγραφές του ιδιώματος, από τον Χαριτωνίδα και τον Μουσαίο, πάνω στις οποίες, σε μεγάλο βαθμό, στηρίζεται και η πιο πλήρης περιγραφή του ιδιώματος, από τον Ν. Ανδριώτη. Τα μόνα γλωσσικά τεκμήρια πριν από τη σύγχρονη περίοδο είναι αφενός μεν ελάχιστες επιγραφές σε κάποιες από τις βυζαντινές εκκλησίες της περιοχής, οι οποίες όμως δεν παρουσιάζουν καμία γλωσσική ιδιαιτερότητα, και το ίδιο το τοπωνύμιο Λιβίσι, του οποίου η μορφή αποτελεί σημαντική χρονολογική μαρτυρία για την ύπαρξη του ιδιώματος ήδη από τη μεσαιωνική περίοδο.

Ας εξετάσουμε το θέμα αυτό λίγο πιο αναλυτικά. Πολλές ερμηνείες έχουν δοθεί κατά το παρελθόν για την ετυμολόγηση της λέξης, αλλά η πιο πρόσφατη έρευνα έχει πια καταλήξει: προέρχεται από την ονομασία της βυζαντινής πόλης Λεβισσός, η οποία άκμασε γύρω στον 4^ο με 6^ο αι. μ.Χ. και βρισκόταν σε ένα μικρό νησί, το νησί του Αγ. Νικολάου (Gemiler adasi) απέναντι από το σημερινό Λιβίσι.⁴ Κατά πάσα πιθανότητα, κάποια στιγμή κατά τη μεσαιωνική περίοδο οι κάτοικοι του νησιού μετακινήθηκαν προς την ενδοχώρα, για την αποφυγή πειρατικών κινδύνων. Το πότε έγινε η μετακίνηση αυτή δεν μας το αποκαλύπτουν οι πηγές, και τα ίδια τα κτίσματα του χωριού δεν μας πηγαίνουν πιο πίσω από τον 16^ο αι. Μόνο μια ταφική επιγραφή του 1431 μας δίνει μια ένδειξη έναν αιώνα παλαιότερα.

⁴ Για το θέμα βλ. περισσότερα στις μελέτες Ruggieri, V. (1998): Λεβισσός - Μάκρη - Μαρκιανή e S. Nicola. *Byzantion* 68: 131 - 147. Ruggieri, V. (2013): Levisso (?) un caso de topografia urbana in Licia. Στο Rigo A., Babuin A. & M. Trizio, *Vie per Bizanzio. VIII Congresso Nazionale dell'Associazione Italiana di Studi Bizantini*. Bari: Edizioni di Pagina, 993 - 202. Μεχτίδης, Π. (2011): Ο κόλπος της Μάκρης: μαρτυρίες, έρευνες και χαρτογραφία (από τον 15^ο αιώνα ως σήμερα). *Μικρασιατικά Χρονικά* 24: 155 - 193.

Είπαμε όμως ότι εμάς μας ενδιαφέρει το όνομα Λιβίσι ως γλωσσικό τεκμήριο. Γιατί; Γιατί τη μορφή Λιβύσιον την έχει ήδη από τον 14^ο αι., το 1316 για την ακρίβεια, οπότε και χρονολογείται το παλαιότερο έγγραφο που την περιέχει, στα κατάστιχα του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, το οποίο παραθέτουμε κατωτέρω⁵:

Αν λοιπόν το Λιβύσιον είναι το υποκοριστικό του βυζαντινού Λεβισσός, έχει ιδιαίτερη σημασία ένα φωνητικό φαινόμενο που παρουσιάζει, και συγκεκριμένα η τροπή του άτονου [e] > [i]. Όσοι έχουν μια επαφή με το γλωσσικό ιδίωμα αναγνωρίζουν εδώ ένα χαρακτηριστικό γνώρισμά του. Πράγματι, το ιδίωμα Μάκρης και Λιβισίου χαρακτηρίζεται ιδιαιτέρως από ένα βασικό φωνητικό φαινόμενο, που είναι η στένωση - ανύψωση των άτονων φωνηέντων [e] και [o] σε [i] και [u] αντίστοιχα (ο παραδοσιακός όρος είναι «κώφωση»).

Έτσι λοιπόν,

το άτονο [e] τρέπεται σε [i]: παιδίν > πιδίν, είναι > είνι, εγένηκεν > ιγένικιν

το άτονο [o] τρέπεται σε [u]: κόσμος > κόσμους, πρωί > προύι, γράφω > γράφου

Το φωνητικό αυτό γνώρισμα είναι το πιο βασικό κριτήριο κατάταξης των νεοελληνικών διαλέκτων και ιδιωμάτων.⁶ Βάσει αυτού, οι νεοελληνικές διάλεκτοι και ιδιώματα χωρίζονται σε 2 μεγάλες ομάδες, τα λεγόμενα βόρεια ιδιώματα, όπου ο φωνητικός αυτός κανόνας έχει γενική ισχύ, και τα λεγόμενα νότια ιδιώματα, όπου ο κανόνας αυτός δεν ισχύει. Στα «βόρεια» κατατάσσονται τα ιδιώματα από την Αττική και πάνω: Στερεά Ελλάδα, Εύβοια, Θεσσαλία, Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη και νησιά του βόρειου Αιγαίου (Σποράδες, Λέσβος, Λήμνος). Και στα νότια ανήκουν κυρίως τα ιδιώματα των νησιών, Κυκλάδες, Δωδεκάνησα, Ιόνιο, Κρήτη, καθώς και η Αττική με την Πελοπόννησο, και οι διάλεκτοι της Κάτω Ιταλίας. Το ίδιο φαινόμενο της στένωσης υπάρχει και σε κάποια μικρασιατικά ιδιώματα, όπως στο ιδίωμα της γειτονικής με το Λιβίσι Σίλλης Λυκαονίας, καθώς και στο Μιστί της Καππαδοκίας.

Το φαινόμενο αυτό της στένωσης του άτονου [e] και [o] συνοδεύεται, στα βόρεια ιδιώματα, και από ένα «αδελφό» φαινόμενο, με το οποίο πάει χέρι - χέρι: την αποβολή, την εξάλειψη, των άτονων [i] και [u]. Παράδειγμα: κουλούρι > κ'λούρ', μουλάρι > μ'λάρ. Έτσι, ένα «γνήσιο», βόρειο ιδίωμα, από τα 5 φωνήεντα που έχει η νέα ελληνική γλώσσα, αφήνει απαθές μόνο ένα σε άτονη θέση, το [a]. Διότι, όπως περιγράψαμε παραπάνω, τα άτονα [e] και [o] τρέπονται σε [i] και [u], ενώ με τη σειρά τους τα άτονα [i] και [u] αποβάλλονται.

Εδώ λοιπόν το ιδίωμα Λιβισίου και Μάκρης μας αποδεικνύει ότι δεν είναι ένα «γνήσιο» βόρειο ιδίωμα. Εξάλλου, πώς θα μπορούσε να είναι, στη νότια θέση όπου βρίσκεται; Το ιδίωμα του

⁵ H. Hunger & O. Kresten (1981), *Registrum Patriarchatus Constantinopolitani*, Βιέννη, σ. 294 Το κείμενο αναφέρεται και στο Μουσαίου - Μπουγιούκου, Παροιμίες, σ. ιβ - ιγ, από παλαιότερη έκδοση.

⁶ Βλ. σχετικά Παπαδόπουλος Α. (1926): Γραμματική των Βορείων Ιδιωμάτων, Αθήνα. Trudgill, P. (2003): "Modern Greek dialects: A preliminary classification". *Journal of Greek Linguistics* 4: 45 - 64.

Λιβισίου λοιπόν, ενώ διαθέτει το βασικό γνώρισμα των βορείων ιδιωμάτων, τη στένωση του [e] και [o], δεν διαθέτει το δεύτερο αυτό φαινόμενο της αποβολής του [i] και [u]. Για το λόγο αυτό, η ελληνική γλωσσολογία το έχει ονομάσει «ημιβόρειο». Ελάχιστα είναι τα ημιβόρεια ιδιώματα της ελληνικής γλώσσας, το πολύ να υπάρχουν άλλα 1 - 2, όπως π.χ. στη Νάουσα⁷. Έχουμε λοιπόν ένα ιδίωμα με ένα βασικό νεωτερικό διαλεκτικό χαρακτηριστικό, το οποίο μαρτυρείται ήδη από τις αρχές του 14^ο αι (από το ίδιο το τοπωνύμιο Λιβύσι, όπως προαναφέραμε, σε πατριαρχικό έγγραφο του 1316), σε μια σπάνια και ιδιαίτερη μορφή.

Και αν θεωρούμε το γεγονός ότι το ιδίωμα Λιβισίου είναι ημιβόρειο σπάνια ιδιότητα, υπάρχει άλλη μία, που το καθιστά απόλυτα μοναδικό, εντελώς ανεπανάληπτο μεταξύ όλων των νεοελληνικών διαλέκτων: συνδυάζει τον «βόρειο» φωνηεντισμό του με ένα άλλο χτυπητό φωνητικό γνώρισμα, που αφορά τα σύμφωνα αυτή τη φορά: έχει διπλά σύμφωνα! Πιο αναλυτικά: Η αρχαία ελληνική, όπως ξέρουμε, είχε πραγματικά διπλά σύμφωνα. Έτσι μια λέξη όπως άλλος θα προφερόταν [al - los], και μια λέξη όπως θάλασσα θα προφερόταν [thalas - sa]. Όμως κάπου στην ελληνιστική περίοδο, τα διπλά σύμφωνα χάθηκαν, και οι περισσότερες νεοελληνικές διάλεκτοι δεν τα προφέρουν πια. Έτσι, προφέρουμε [alos], [thalasa]. Όμως, υπάρχουν κάποια νεοελληνικά ιδιώματα που ακόμα διατηρούν τα διπλά σύμφωνα, και όχι μόνο τα διατηρούν, αλλά δημιουργούν και νέα διπλά σύμφωνα, ακόμα και σε θέσεις που η αρχαία ελληνική δεν είχε διπλά.

π.χ. με αφομοίωση του έρρινου συμφώνου, *νύμφη > νύμφη, πενθερός > πιθηρός*

Ποια είναι αυτά τα ιδιώματα: Είναι βασικά τα ιδιώματα του Νοτιοανατολικού Αιγαίου, δηλαδή η Κύπρος, τα Δωδεκάνησα, και η Χίος - καθώς και τα απομακρυσμένα και απομονωμένα ελληνικά της Κάτω Ιταλίας.⁸ Τα διπλά σύμφωνα λοιπόν εμφανίζονται κατά τα άλλα μόνον σε νότια ιδιώματα της ελληνικής. Εδώ λοιπόν έγκειται η μοναδικότητα του μακρολιβισιανού ιδιώματος: θεωρούμε γενικά τον βόρειο φωνηεντισμό και τα διπλά σύμφωνα ιδιότητες ασύμβατες μεταξύ τους. Δεν υπάρχει ούτε ένα βόρειο ιδίωμα με διπλά σύμφωνα. Δεν έχουμε διπλά σύμφωνα ούτε στη Μακεδονία, ούτε στη Θράκη, ούτε στην Ήπειρο, ούτε στη Ρούμελη. Η μοναδική εξαίρεση είναι το ιδίωμα Λιβισίου και Μάκρης!

Ένα άλλο πολύ χαρακτηριστικό φωνητικό στοιχείο που συνδέει το ιδίωμα Λιβισίου όχι με τον βορρά αλλά με το νότο, και συγκεκριμένα με τα Δωδεκάνησα και την Κύπρο είναι η διατήρηση του τελικού - ν, το οποίο στις περισσότερες νεοελληνικές διαλέκτους αποβάλλεται. Λέγεται έτσι το *πιδίν, τουν αφέντην*. Και όταν μάλιστα η επόμενη λέξη αρχίζει από σύμφωνο, τότε το τελικό - ν αφομοιώνεται με αυτό, δημιουργώντας καινούργια διπλά σύμφωνα:

τον δεσπότην > τουδ δισπότην, τον γάμον σου > τογ γάμοσ σου.

Θα συνεχίσουμε την περιγραφή μας εντοπίζοντας τις βασικές ιδιαιτερότητές του και στον τομέα της μορφολογίας (κλίση ουσιαστικών και ρημάτων, παραγωγή) και στον τομέα της σύνταξης.

Στην μορφολογία ιδιαίτερη σημασία έχουν:

Όσον αφορά τα ονόματα, η μορφή του αρσενικού οριστικού άρθρου, που είναι [i] αντί [o] π.χ. *ο δάσκαλος > η δάσκαλous*. Αν και υπάρχουν αρκετά βόρεια ιδιώματα που εμφανίζουν ένα αντίστοιχο φαινόμενο, όπως π.χ. στην Κοζάνη, στην Ανατολική Θράκη, αλλά και πιο κοντά στη Λέσβο και στην Ίμβρο. Ίσως όμως (η επιστήμη δεν έχει αποφασίσει ακόμα) είναι πιο λογικό είναι να συνδέσουμε το Λιβισιανό φαινόμενο όχι μετά βόρεια ιδιώματα αλλά, με το Καστελλόριζο κάποια

⁷ Βλ. σχετικά Κοντοσόπουλος Ν. (2003): Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής. Αθήνα: Γρηγόρης, σ. 111 - 114.

⁸ Βλ. σχετικά της προαναφερθείσες μελέτες Κοντοσόπουλος (2003), Trudgill (2003) και πιο αναλυτικά Μανωλέσσο I. & Χ. Μπασέα - Μπεζαντάκου (2012), «Τα διπλά σύμφωνα στις νεοελληνικές διαλέκτους. Συγχρονική και διαχρονική προσέγγιση», στο Ζ. Γαβριηλίδου, Α. Ευθυμίου κ. α. (εκδ.) *Selected papers of the 10th international conference of Greek Linguistics*, Komotini: University of Thrace, 950 - 959.

τοπικά ιδιώματα της Κύπρου, όπου έχει τη μορφή [e]. Αυτό θα εμφανιζόταν, με στένωση, ως [i] στο Λιβίσι.

Δεύτερο βασικό μορφολογικό φαινόμενο είναι η αναλογική εξομοίωση του σχηματισμού του πληθυντικού με την κατάληξη - άδοι. Π.χ. σε - ας: *άντρας > αντράδοι, βασιλιάς > βασιλιάδοι, ψαράς > ψαράδοι*. σε - ης: *θεριστής > θιριστάδοι, ναύτης > ναύτηδοι*. Σε - ος: *γύφτος - γύφτηδοι, Ρουμιάς - Ρουμιάδοι*. Το μορφολογικό αυτό γνώρισμα φέρνει το ιδίωμα Λιβισίου πολύ κοντά στο ιδίωμα της Σίλλης, όπου υπάρχει μια παρόμοια εξέλιξη (π.χ. *κλέφτης > κλέφτηδοι > κλέφτηροι, παπάς > παπάδοι > παπάροι*)⁹, όπως επίσης και σε δύο ακόμα μικρασιατικά ιδιώματα, στα βιθυνικά και στα τσακωνικά της Προποντίδας.

Τρίτο, εντελώς ιδιαίτερο γνώρισμα που δεν απαντά σε κανένα άλλο νεοελληνικό ιδίωμα, και καθιστά το ιδίωμα Λιβισίου μοναδικό, είναι ο μαζικός αναλογικός μεταπλάσμος όλων των σε ρημάτων σε - ίζω και - άζω, τα οποία αποκτούν την κατάληξη - ίννω και - άννω, π.χ. *ποτίζω > ποτίννου, τηγανίζω > τηγανίννου, στολίζω > στολύννου και θράζω > θράννου, διαβάζω > διαβάννου, σκεπάζω > σκιπάννου*.

Στην σύνταξη θα ξεχωρίσουμε δύο βασικά γνωρίσματα:

Το πρώτο και πιο χτυπητό είναι η θέση των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας όχι πριν από το ρήμα, όπως είναι στην κοινή νέα ελληνική και τα περισσότερα νεοελληνικά ιδιώματα, αλλά μετά από αυτό, όπως συμβαίνει στα κυπριακά και δωδεκανησιακά ιδιώματα, και που αντιπροσωπεύει μια παλαιότερη γλωσσική κατάσταση, δηλ. τη συμπεριφορά των αντωνυμιών αυτών κατά τη μεσαιωνική περίοδο¹⁰. Π.χ. η σειρά των λέξεων θα ήταν στην Κοινή Νέα Ελληνική σε *θωρώ, το κατάλαβα, τον έκαψα, αλλά είναι > θουρού σι, ικαταλάβά του, έκαψά τουν* στο ιδίωμα Λιβισίου - Μάκρης.

Το δεύτερο είναι η εκφορά του έμμεσου αντικειμένου σε πτώση αιτιατική. Στην κοινή νέα ελληνική, σε όλα σχεδόν τα νότια ιδιώματα, αλλά και σε ορισμένα βόρεια, το έμμεσο αντικείμενο εκφέρεται με γενική πτώση: *του έδωσα, της είπα, πώς σου φαίνεται*. Αντίθετα, τα περισσότερα βόρεια ιδιώματα, καθώς και όλα τα μικρασιατικά ιδιώματα, εμφανίζουν έμμεσο αντικείμενο σε αιτιατική¹¹. Το ίδιο συμβαίνει και στο ιδίωμα Λιβισίου και Μάκρης: *έδεκα τουν, είπα την, πώς σι φαίνιτι*.

Θα κλείσουμε τη σύντομη αυτή παρουσίαση με ένα κείμενο στο λιβισιανό ιδίωμα, όπου μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα περισσότερα από τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά¹²: «βόρειος» φωνηεντισμός, διπλά σύμφωνα, μεταπλάσμος των ρηματικών καταλήξεων (φανάννει, ρούννει, γιμίννουσιν = φωνάζει, ορίζει, γεμίζουν), έμμεσο αντικείμενο σε αιτιατική (λέει τουν), αρσενικό άρθρο η (η βασιλέας), διατήρηση τελικού - ν, κλπ.

⁹ Βλ. Κωστάκης Θ., (1968): Το γλωσσικό ιδίωμα της Σίλλης. Αθήνα: Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, 58 - 60.

¹⁰ Βλ. σχετικά Pappas, Panayiotis A. 2004. *Variations and Morphosyntactic Change in Greek: From clitics to affixes*. Hampshire and New York: Palgrave Macmillan.

¹¹ Για τη γεωγραφική κατανομή αυτού του χαρακτηριστικού βλ. Manolissou, I. & S. Beis (2006): "Syntactic isoglosses in Modern Greek dialects. The case of the indirect object". Στο Α.Ράλλη, Β. Joseph & Μ. Janse (εκδ.) *Proceedings of the 2nd International Conference on Modern Greek Dialects and Linguistic Theory, Mytilene, September 2004*, Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών, 220 - 235.

¹² Κείμενο από το Μουσαίου - Μπουγιούκου (1976), Παραμύθια, σ. 64.

Φανάγγει τουν ή βασιλέας κί ρούγγει τουν νά πάει νά φέρει
ὕτὸ τοῦ πάπλουμαν.

Λέει τουν :

— Μιτὰ χαρᾶς, μόνουν νά μὴ μαέψεις ἓναν γόνδυλαφ φτεῖ-
ις κι ἓναν γόνδυλαμ ψύλλους.

Κί ρούγγει χαμέτα ή βασιλέας κί συνάουσιν γι γιμίννου-
ιν δούς κόνδυλους, φτεῖρις κί ψύλλους κί φέρουν δούς
τοῦδ Δικατρήν. Παίρει τους κι αὐτὸς κί σηκώγγιτι κί φεύγει.

Στοῦδ δρόμουμ ἡοῦ πάαιγγιν ηῦριν ἓναμ ψουφίμιμ γι εἴ-
μ ἡουλλιᾶ κί λύκους κί μέρμηγκους κι ἡμάλλωναν, ποιὸς
ἂ πάρει τοῦ πουλλὺν δὸν κουμμάτιν.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι το ιδίωμα Λιβισίου έχει μια εντελώς ιδιαίτερη γλωσσική φυσιογνωμία, με πολλά χτυπητά γνωρίσματα, τα οποία μας επιτρέπουν να εντοπίσουμε και την καταγωγή του. Αφενός μεν συγγενεύει με τα λοιπά ιδιώματα της Μικράς Ασίας, ιδίως αυτό της Σίλλης (έμμεσο αντικείμενο σε αιτιατική, πληθυντικός σε - δοι), και αφετέρου έχει πολλές συγγένειες με τα ιδιώματα του νοτιοανατολικού Αιγαίου (δηλ. Κύπρο και Δωδεκάνησα): Διπλά σύμφω-να, τελικό ν, άρθρο ε. Η σύνθετη αυτή φυσιογνωμία του το καθιστά μοναδικό στον ελληνόφωνο χώρο. Αξίζει να κάνουμε όλοι ό,τι μπορούμε για τη διάσωσή του.

Λίτσα Αγαπητού

Ευχαριστούμε θερμά την κα Μανωλέσσου για τις επισημάνσεις και τις κωδικοποιήσεις που έκανε. Τελευταίος ομιλητής μας για σήμερα ο κ. Δημήτρης Μαντζούρης, δάσκαλος βυζαντινής μουσικής και παραδοσιακού τραγουδιού στα Εργαστήρια του Κέντρου Έρευνας και Προβολής της Εθνικής Μουσικής του Αρχείου του Σίμωνος και της Αγγελικής Καρρά. Θα μας ενημερώσει για τους μουσικούς της Μάκρης και του Λιβισιού.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΝΤΖΟΥΡΗΣ - ΑΡΧΕΙΟ ΣΙΜΩΝΑ ΚΑΡΡΑ

ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΜΑΚΡΗΣ ΚΑΙ ΛΙΒΙΣΙΟΥ

Καλησπέρα σας και από μένα, μού έλαχε ο τελευταίος λόγος από ότι φαίνεται. Καταρχάς συγχαρητήρια σε όλους τους οργανωτές και πρωτίστως, βέβαια, στον Τάσο για αυτά τα ανταμώματα, τα οποία είναι μοναδικά και τα οποία βλέπω ότι βρίσκουν και μιμητές συνέχεια. Εγώ δεν θα σας απασχολήσω και πολύ, μια εικόνα θέλω να σας δώσω. Και να ξεκινήσω από το εξής, τι σημασία έχει να ερευνούμε σήμερα τη μουσική της Μάκρης και του Λιβισιού; Ξέρουμε ότι η κοινωνία αυτή δεν υπάρχει πια στον τόπο της, στη Μάκρη, δηλαδή και το Λιβίσι, έχουμε μετεγκαταστάσεις σε ένα σωρό χωριά στην Ελλάδα με κάποιους βασικούς πυρήνες, όπου διαπιστώνουμε σήμερα και οι ερευνητές ότι έχει χαθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό η χρήση αυτής της μουσικής. Παρόλα αυτά από τη δική μας εμπειρία ως ερευνητικό κέντρο, τρέφουμε ελπίδες και πιστεύω δεν είναι φρούδες αυτές οι ελπίδες. Γιατί; Γιατί η μουσική και ο χορός είναι κάτι που μπορεί να λειτουργηθεί ακόμα και σήμερα. Η γλώσσα για παράδειγμα είναι πολύ δύσκολο να αναβιώσει με ένα τρόπο μέσα στους πληθυσμούς, μέσα στους νέους ανθρώπους. Ωστόσο, ο χορός και η μουσική είναι κάτι που από τη φύση τους γοητεύει και με τις συμβάσεις που επιβάλλει η σημερινή κατάσταση, τα εκατό χρόνια απόστασης κτλ., με τις συμβάσεις, λοιπόν, που επιβάλλει, θεωρούμε ότι μπορεί να διατηρηθεί μία ιδιοπροσωπία αυτών των πληθυσμών μέσα από τη μουσική και το χορό. Γι' αυτό λοιπόν και επιβάλλεται η έρευνα σε σχέση με τη μουσική και το τραγούδι.

Τώρα η δική μου ομιλία θα είναι για τους μουσικούς και τους οργανοπαίκτες, δηλαδή για τους ανθρώπους ουσιαστικά οι οποίοι υπηρέτησαν τη μουσική και επηρέασαν τη μουσική της Μάκρης και του Λιβισιού. Γιατί επηρέασαν, γιατί οι μουσικοί στην παραδοσιακή κοινωνία, είναι οι άνθρωποι οι οποίοι μεταφέρουν συνήθως πολιτισμικά στοιχεία από τόπο σε τόπο και θα δούμε με ποιόν τρόπο μπορεί να συμβεί αυτό. Δείχνω ένα χάρτη, έχουμε δει πολλούς χάρτες, απλά θέλω να υποδηλώσω την εγγύτητα της Μάκρης με τη Ρόδο. Η Ρόδος είναι το σημαντικότερο αστικό κέντρο της οθωμανικής αυτοκρατορίας, στην περιοχή, επομένως οι όποιοι έρευνα σε σχέση με το Λιβίσι θα πρέπει να συνδεθεί με τη Ρόδο, με το αστικό Καστελόριζο, όπως ήδη ειπώθηκε, με την Κύπρο, που βρίσκεται στα νότια, με τη Σύμη αφού υπάρχει εγκατάσταση συμιακών στη Μάκρη, είναι και αυτό ένα δεδομένο, και όλη αυτή η περιοχή λοιπόν, το είχα πει και στην τελευταία ομιλία, αλλά θέλω να το ξανατονίσω, η Μάκρη και το Λιβίσι δεν είναι απλώς Μικρασία. Λέμε Μικρασία και εννοούμε από την Κωνσταντινούπολη μέχρι τον Πόντο, την Καππαδοκία και το Λιβίσι. Είναι μια εντελώς ετερόκλητη γεωγραφία όλη αυτή. Κατά τη δική μας λαογραφική ματιά, λέει ότι Ρόδος Μάκρη θα πρέπει να ιδωθούν ως συγγενείς περιοχές οπωσδήποτε. Δηλαδή έχει σημασία το στοιχείο Μικρασία, έχει σημασία και το στοιχείο Δωδεκάνησα για την περιοχή οπωσδήποτε. Και αυτό θα το δούμε και λίγο παρακάτω πως πιθανώς φαίνεται μέσα από τα στοιχεία.

.844: Περιοδικό Art Union, Περιηγητής W. Müller

Η Μάκρη και το Λιβίσι έχουν ένα προνόμιο και έχουν στοιχεία εντυπωσιακά από πάρα πολύ παλιά. Βλέπουμε λοιπόν πρώτη μαρτυρία για μουσικούς στη Μάκρη και στο Λιβίσι. Απίθανη πληροφορία Ευστράτιος Ασίκης, Στρατής Γιασούκης το πιο λαϊκό του όνομα, αρχιμουσικός της αυλής του σουλτάνου Μαχμούτ του Β' μεταξύ 1820 και 1839. Ένας Μακρινός λοιπόν, ο οποίος βρίσκεται αρχιμουσικός στην Υψηλή Πύλη, βραβευμένος από το Σουλτάνο. Αυτός είναι ο πρώτος μουσικός γνωστός από τη Μάκρη και το Λιβίσι.

Το 1844 περνάει κάποιος περιηγητής, Muller ονόματι από τη Μάκρη και το Λιβίσι και είχε τη φαεινή ιδέα, δεν μας έχουν συνηθισμένους οι περιηγητές σε τέτοια λεπτομέρεια, να ζωγραφίσει τα όργανα, επομένως έχουμε μια τρίχορδη λύρα, ένα ταμπουρά και μια φλογέρα. Λύρα, είναι πολύ φυσικό να συναντάμε λύρα, είναι το πιο παλιό όργανο της περιοχής, ολόκληρης αυτής της περιοχής της Δωδεκανήσου, το πιο παλιό όργανο. Η Ρόδος είχε λύρα, η Σύμη είχε λύρα επομένως πολύ φυσιολογικό να είχε λύρα. Η ύπαρξη της λύρας τεκμηριώνεται και από τον Σάββα τον Πασχαλίδη, ο οποίος αναφέρει κάποιον Μπάρμπα Παναή, ο οποίος στα τέλη του 19^{ου} αι. έπαιζε λύρα στην περιοχή. Πρόκειται προφανώς για την περίοδο που το βιολί έχει μπει και σπρώχνει τη λύρα στο περιθώριο. Επομένως κάποιος μπάρμπας έχει μείνει να παίζει λύρα εκείνη την εποχή, ενώ στο Λιβίσι μαρτυρούνται ήδη βιολιτζήδες και μάλιστα με ευρωπαϊκές σπουδές, δηλαδή διαβάζοντας παρτιτούρες. Αυτό το στοιχείο, της παρτιτούρας, δηλαδή όπως θα δούμε παρακάτω ότι οι μουσικοί γνώριζαν νότες, υποδεικνύει και μια αστική συνιστώσα της κοινωνίας του Λιβισιού, πιθανότατα να έχει σχέση και με τα νησιά τα απέναντι, όπως είπαμε. Ο ταμπουράς που ζωγράφησε εδώ ο Muller είναι ένα όργανο που το ξέρουμε από μαρτυρίες, και από τον κ. Δελησάββα το γνωρίζουμε και από τον κ. Μιχάλη Χαστά, ότι υπήρχε ένα όργανο το οποίο λεγόταν τζουράς, ήταν ένα είδος σαζιού, αλλού αναφέρεται και ως μπαγλαμάς προφανώς εννοούν τον μπαγλαμά σαζ δεν εννοούν το μπαγλαμαδάκι το πειραιώτικο, ένας τζουράς δηλαδή ένα μικρό σάζι, το οποίο παιζότανε μέχρι πριν την ανταλλαγή στην Μάκρη και το Λιβίσι, σε καντάδες κτλ.

Λέει εδώ λοιπόν, αυτό είναι από την Εφημερίδα Φωνή..., δεκαετία του '50, στον Στούμπο μαζευτόντουσαν όλοι οι Λιβισιανοί έμποροι όταν γύριζαν από τα τουρκοχώρια λεβεντόχρωμοι και καμαρωτοί και από κει παρέες παρέες ξεκινούσαν με τα βιολιά και τα λαγούτα. Αυτή είναι η ζυγιά, βιολί λαγούτο είναι η ζυγιά στη Μάκρη και το Λιβίσι.

Στὸν Στούμπο μαζευόντουσαν ὅ-
λοι οἱ Λιβισιανοὶ σὰν γύριζαν ἀ-
πὸ τὰ Τουρκοχώρια, λεβεντόκορμοι
καὶ καμαρωτοὶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ παρέες
- παρέες ξεκινούσαν μετὰ τὰ διολιά
καὶ τὰ λαγοῦτα, μετὰ τὸν Χριστουφὴν,
τὸν Πανηγύρην Παναήν, τὸν Σαράν-
την, τὸν Βοργιάν, τὰ παιδιὰ τοῦ
Μισόβγυλου, τὰ παιδιὰ τοῦ Χρι-
στουφῆ καὶ κάποτε οἱ πειὸ μερα-
κλήδες μετὰ τὸν Μπάρμπαν Παναήν
καὶ τὴ λύρα του, γιὰ νὰ νυκτογυρί-

(Μακρηνολιβισιανός Τύπος)

Όταν λέμε ζυγιά εννοούμε ορχήστρα. Με τον Χριστουφήν, τον Πανηγύρην Παναήν, τον Σαρά-
φην, τον Βοριάν, ο Βοριάς είναι από το νησί Ταρσανάς, Κώστας Βοριάς λεγότανε έπαιζε λαούτο
αυτός, τα παιδιά του Μισόβγυλου, τα παιδιά του Χριστουφήν, και κάποτε οι πιο μερακλήδες
με τον Μπάρμπα Παναήν και τη λύρα του. Εδώ βλέπουμε τους βασικότερους παλιούς οργανο-
παίκτες του Λιβισιού. Πριν να πάω σ' αυτούς και πω δυο τρία στοιχεία αναλυτικά, υπήρχε και
κάποιος Βασίλειος Τσίλερ, ο οποίος ήταν φραγκοράφτης στο Λιβίσι και ο οποίος έπαιζε βιολί και
αυτός με νότες, υποθέτω, υπονοείται από τις πηγές ότι έπαιζε ευρωπαϊκά περισσότερο στο βιολί
του ο συγκεκριμένος άνθρωπος. Και τώρα στους λαϊκούς οργανοπαίκτες, ουσιαστικά, το Λιβίσι
και η Μάκρη στιγματίζονται από μια οικογένεια, την οικογένεια Κοντογεωργίου. Από την οικογέ-
νεια Κοντογεωργίου ο Χριστοφής Κοντογεωργίου για τον οποίον μάλιστα λέγεται ότι τρία τα καλά
του Λιβισιού, θα το ξέρετε οι περισσότεροι, το ένα ήταν ο δάσκαλος ο Μουσαίος, το δεύτερο η
καμπάνα του Ταξιάρχη και το τρίτο ο Χριστοφής ο Βιγλιτζής. Ήτανε ο καλύτερος βιολιτζής του
Λιβισιού. Έχουμε λοιπόν τον Χριστοφή και τον, μάλλον αδερφό του, Μιχάλη Κοντογεωργίου, ο
οποίος παίρνει το παρατσούκλι Προικιός, και τα παιδιά του είναι η γνωστή ορχήστρα των Προικι-
ών, οι οποίοι έρχονται από το Λιβίσι και εγκαθίστανται εδώ στη Δραπετσώνα και παίζουν.

(Τα Προικιά)

Το αν είναι αδέρφια ο Χριστοφής με τον Μιχάλη το έχω από μαρτυρία, αλλά δεν είναι επιβεβαιωμένη, δεν ξέρω αν ισχύει αυτό, είναι ένα ζήτημα το οποίο θα πρέπει οι οικογένειες να μας το λύσουν. Πάντως σε κάθε περίπτωση συγγενείς, οικογένεια Κοντογεωργίου και οι δύο, ο ένας παίρνει το παρατσούκλι Μισόβγυλος ο Χριστοφής και ο άλλος παίρνει το παρατσούκλι Προικιός, επειδή παίζανε στα προικιά της νύφης. Αυτοί είναι οι δύο μεγάλοι οργανοπαίκτες του Λιβισιού.

Λαούτο καλό ο Παναγής ο Πανηγύρης, ο οποίος είναι ένα κομβικό πρόσωπο γιατί είναι ένας οργανοποιός στη Μάκρη. Η Μάκρη είχε οργανοποιείο, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για τη μουσική παράδοση της περιοχής. Και μάλιστα αναφέρεται ότι τα λαούτα που έφτιαχνε αυτός ο άνθρωπος είχαν φήμη σ' ολόκληρα τα Δωδεκάνησα. Υπάρχει λοιπόν πιθανότητα οι μεγάλοι λαουτιέρηδες που ξέρουμε από την περιοχή των Δωδεκανήσων, μιλάμε για πολύ καλούς λαουτιέρηδες, όπως ο Αντώνης ο Γερασκλής από την Κω ο οποίος σπούδασε στη Ρόδο.

Υπάρχει η πιθανότητα αυτοί οι άνθρωποι να είχαν προμηθευθεί λαούτο από τον Παναγή τον Πανηγύρη, αυτός ο άνθρωπος έρχεται και μεταφέρει το εργαστήριο οργανοποιίας εδώ στη Δραπετσώνα, και τα παιδιά του συνεχίζουν την τέχνη του. Τα παιδιά του φτιάχνανε τις πιο φημισμένες κιθάρες εδώ στην Ελλάδα. Όλοι οι παλιοί ρεμπέτες μιλάνε στις συνεντεύξεις τους για τους αδελφούς Παναγή, έτσι είχαν ονομαστεί αυτοί πλέον, από τον πατέρα τους τον Παναγή τον Πανηγύρη, οι οποίοι φτιάχναν κιθάρες.

(Αφοί Παναγή)

Μάλιστα λέγεται, το έχει πει ο ίδιος ο Χιώτης σε συνέντευξή του, ότι το τετράχορδο μπουζούκι, η μετατροπή του από τρίχορδο σε τετράχορδο, το έκανε ο Χιώτης σε συνεργασία με τους δυο αυτούς ανθρώπους, τους γιους του Παναγή του Πανηγύρη. Επομένως, συνοψίζοντας έχουμε Χριστοφής βιολί, Μιχάλης Προικιός μάλλον βιολί, ακόμα αυτό δεν το έχουμε ξεκαθαρισμένο, τι έπαιζε ο πατέρας των Προικιών δηλαδή και Παναγής Πανηγύρης λαούτο. Τα παιδιά τους τώρα επίσης μουσικοί και του Χριστοφή και του Μιχάλη. Είπαμε τα παιδιά του Μιχάλη, η γνωστή ορχήστρα των Προικιών, οι οποίοι μάλιστα δισκογραφούν και σε δίσκους γραμμοφώνου και σε

σαρανταπεντάρι, τα οποία δυστυχώς δεν έχουν βρεθεί μέχρι σήμερα. Που σημαίνει ότι ήτανε μουσικοί όχι μικρής αξίας για να πάνε και να δισκογραφήσουν εκείνη την εποχή.

Προχωράμε με κάποια ιδιαίτερα στοιχεία, κάπου αναφέρεται ότι Τούρκοι από τη Μάκρη πήγαιναν σε κάποιον χριστιανικό οικισμό, δεν θυμάμαι ακριβώς ποιον και έπαιζαν βιολιά, Τούρκοι έπαιζαν βιολιά. Τι άλλο έχουμε για τους Τούρκους της περιοχής και μάλιστα τους τουρκόγυφτους, τους γύφτους δηλαδή της περιοχής ότι παίζανε ζουρνάδες. Αναφέρει ο Σάββας ο Πασχαλίδης ότι Τούρκοι γύφτοι ήταν περίφημοι αυλητές και τυμπανιστές. Όταν λέει αυλητές εννοεί ζουρνάδες και έχουμε λοιπόν αυτήν τη φωτογραφία του 1892 που βλέπουμε στη Μάκρη Τούρκους γύφτους πιθανότατα, να παίζουν ζουρνά οι καθιστοί και νταούλι οι όρθιοι.

(Μάκρη 1892)

Αυτό αποτελεί μια ιδιαιτερότητα του Λιβισιού, ενώ φαίνεται η παράδοσή του να ομοιάζει με τα γειτονικά Δωδεκάνησα, από την άλλη έχουμε και τη στεριανή ζυγιά με ζουρνά και νταούλι, η οποία κάθε Πάσχα πήγαινε στο Λιβίσι και έπαιζε ζουρνά και νταούλι και οι Μακρολιβισιανοί χόρευαν με αυτή τη ζυγιά. Και μάλιστα όταν ο Μητροπολίτης θέλησε να καταργήσει αυτή τη ζυγιά έγινε πολύ μεγάλη αναστάτωση από τους κατοίκους γιατί ακριβώς χάνανε αυτό το οργανικό στοιχείο της διασκέδασής τους. Έχουμε λοιπόν όπως στη στεριανή Ελλάδα γύφτοι παίζουνε τους ζουρνάδες, όπως στη Μακεδονία για παράδειγμα, νομίζω ότι παντού παίζουν γύφτοι, και στην Πελοπόννησο και στη Ρούμελη, με εξαιρέσεις στην Αράχωβα ας πούμε δεν υπήρχαν γύφτοι, ο Πόντος δεν έχει γύφτους στον ζουρνά, στις υπόλοιπες περιοχές όπου παίζουν ζουρνάδες τους παίζουν γύφτοι. Έτσι, στο Λιβίσι συναντάμε αυτήν την ιδιαιτερότητα.

Τι να χόρευαν οι Λιβισιανοί με τους ζουρνάδες. Ποιος ξέρει. Πάντως όχι σούστα. Καρσιλαμάδες, ζεϊμπέκικο πιθανότατα. Και να κλείσουμε με την κατάσταση εδώ στην Ελλάδα. Έρχονται όπως είπαμε η ορχήστρα των Προικιών στη Δραπετσώνα και πολύ αργότερα έχουμε τον Βασίλη τον Μεταξωτό βιολί και τον Γιάννη τον Αλεξάνδρου λαούτο στη Νέα Μάκρη.

(Ορχ. Μεταξωτού Ν. Μάκρη)

Είναι η τελευταία ζυγιά Μακρολιβισιανών. Προφανώς λιγότερο δεξιότητες, με βάση το ηχητικό που έχουμε από τον Γιώργο τον Προικιό, λιγότερο δεξιότητες από τη ζυγιά των Προικιών. Ωστόσο όμως, διατήρησαν τη μουσική παράδοση μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αι. Δυστυχώς μετά χάθηκε η συνέχεια. Δεν έχουμε συνέχεια με Μακρολιβισιανούς οργανοπαίκτες, αν δεν κάνω λάθος, δεν έχουμε ανθρώπους, οι οποίοι να παρέλαβαν, να μάθανε από τον Βασίλη τον Μεταξωτό. Και έτσι αναγκαζόμαστε τα τραγούδια της Μάκρης και του Λιβισιού τα παίζουν οργανοπαίκτες, μιλάμε για ανθρώπους που να μπορούν να αποδώσουν με το τοπικό ύφος τα τραγούδια τα μακρολιβισιανά. Γι' αυτό και θα κλείσω με αυτό νομίζω ότι χρέος των Μακρολιβισιανών, πέρα από αυτήν την έρευνα, την απίθανη που γίνεται και όλο αυτό το πράγμα, το οποίο ομολογώ εδώ δημόσια, Τάσο και εμένα με έχει εμπνεύσει σε άλλα επίπεδα, αυτή δηλαδή η κατάσταση που έχετε δημιουργήσει. Πέραν από αυτήν την έρευνα το επόμενο βήμα πρέπει να είναι το πώς θα μπορέσουν όργανα να αποδώσουν υφολογικά την περιοχή, που μέχρι σήμερα δεν τόχουμε ακούσει και το πώς θα μπορούσαν αυτά τα τραγούδια να μπουν πλέον, αφού δεν υπάρχει η Κοινότητα η οργανωμένη των Μακρολιβισιανών, να μπουν πλέον στις παρέες, να διδαχθούν στους νέους ανθρώπους, πλέον μόνο μέσω εκπαίδευσης αυτά τα πράγματα μπορούν να περάσουν. Χάθηκε η εποχή του βιώματος, ωστόσο υπάρχει ο τόπος εκπαίδευσης, λειψός; Λειψός, πολύτιμος όμως. Νομίζω ότι το επόμενο βήμα είναι όλοι εσείς να βοηθήσετε με ότι στοιχεία έχει ο καθένας τους οργανοπαίκτες, τις μελωδίες, τις μουσικές, κασέτες παλιές να τα καταθέσετε εδώ στη ΛΥΚΙΑ και από κει και πέρα να περάσετε στο στάδιο της εκπαίδευσης, έτσι ώστε αυτά τα τραγούδια να μπορέσουν να ξαναζήσουν και να ξαναδιασκεδάσουν άνθρωποι. Τα τραγούδια αυτά, πέρυσι, τα ακούσατε από το δικό μας Εργαστήριο Τραγουδιού του Κέντρου και στα γλέντια μας τα τραγουδάμε. Λοιπόν, είναι κρίμα να τα τραγουδάμε εμείς και όχι οι Μακρολιβισιανοί. Σας ευχαριστώ πολύ.

Λίτσα Αγαπητού

Ευχαριστούμε θερμά και τον κ. Μπατσούρη και οφείλω να τον ευχαριστήσω διπλά, διότι στο site του αρχείου του Σίμωνος Καρρά, έχει αναρτήσει από πέρυσι και την παρουσίαση των μακρολιβισιανών τραγουδιών και εγώ με μεγάλη συγκίνηση τα άκουσα.

Τάσος Κακλαμάνης

Θα αντέξετε πέντε λεπτά πριν κλείσει το συνέδριό μας. Επειδή η Ειρήνη με τους πατριώτες από την Αυστραλία δεν πρόλαβε το πρωί να μας κάνει προσφώνηση θα μας πει δυο κουβέντες τώρα και τελειώσαμε.

ΕΙΡΗΝΗ CAVOORIS - ΚΑΒΟΥΡΑ

(Αυστραλία)

Στην στροφή του αιώνα υπήρχαν μόνο 30 άτομα στην Αδελαΐδα που είχαν ελληνική καταγωγή. Στο 1930 αυξήθηκαν σε περίπου 100 άτομα. Περισσότερο αυτή η άφιξη ήταν αποτέλεσμα της μεγάλης καταστροφής του 1922. Πολλές οικογένειες ήταν από το Λιβίσι. Για παράδειγμα οι οικογένειες που είχαν το επίθετο Κάβουρα, Καμπούρης και Τσάκαλος. Η κατάσταση εκεί στο 1933 έφερε καινούρια μετανάστευση. Έλληνες που ήταν από το Καστελόριζο και άλλα νησιά στην Ελλάδα. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η οικογένεια Αναστασάς. Οι άνθρωποι από την Ελλάδα ήταν σε μικρό αριθμό και τους ήταν πολύ δύσκολο να εγκλιματιστούν στον πολιτισμό και στο περιβάλλον της Αδελαΐδας.

Οι άνθρωποι από τη Μικρά Ασία και το Λιβίσι είχαν χάσει περισσότερα πράγματα, τα σπίτια και άλλα πράγματα τις ψυχές τους και αποφάσισαν να δημιουργήσουν μια κοινότητα μαζί με άλλους Έλληνες μετανάστες, διότι ένιωθαν νοσταλγία για αυτά που είχαν χάσει για την πατρίδα τους και για τα θύματα. Δεν υπήρχαν ελληνικές ορθόδοξες εκκλησίες στην Αδελαΐδα, ούτε σχολεία για την ελληνική γλώσσα. Η πρώτη λειτουργία έγινε σε μια εκκλησία κοντά στο κέντρο της Αδελαΐδας. Ένας χώρος ενοικιάστηκε στην εκκλησίας και ένας ορθόδοξος ιερέας διεξήγαγε λειτουργίες. Οι Έλληνες της Αδελαΐδας οργάνωσαν τη θεμελίωση στις 5 Οκτωβρίου 1930 σε μια τοποθεσία, δημιουργήθηκε η Ελληνορθόδοξη Κοινότητα της Νότιας Αυστραλίας. Ο πρώτος διορισμένος πρόεδρος ήταν ο Κωνσταντίνος Κάβουρας και ύστερα εξελέγη σύμβουλος. Μετά από αυτήν την οργάνωση το 1933 είχε ως αποτέλεσμα να οργανώσουν ελληνικά σχολεία.

Στο 1934, μια γυναίκα που νομίζω ότι είναι από το Καστελόριζο που ονομάζεται Καθολική Αναστασάς και με τρεις άλλες γυναίκες που ήταν η νύφη της που ήταν νομίζω από το Λιβίσι όχι η συμπεθέρα ήταν από το Λιβίσι που ονομαζόταν Δέσποινα Τσάκαλος. Αυτές οι τρεις γυναίκες έφτιαξαν ένα σύλλογο και προσπάθησαν να μαζέψουν λεφτά και με τη βοήθειά τους και με τη βοήθεια άλλων μελών της Νότιας Αυστραλίας μάζεψαν αρκετά λεφτά για να χτίσουν την πρώτη εκκλησία στην Αδελαΐδα. Αγόρασαν γη το Μάρτιο του 1936 το χώρο που έκτισαν την εκκλησία για 505 λίρες. Ο τόπος ήταν ευλογημένος κατά τον Αρχιεπίσκοπο της Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας που ονομαζόταν Τιμόθεος Ευαγγελίδης. Κόστισε 13.000 για να κατασκευαστεί ο ναός. Τελείωσε το 1937 και μπορούσε να χωρέσει 200 άτομα η εκκλησία.

(Παλιά εκκλησία Αδελαΐδας)

Αυτή είναι η παλιά εκκλησία ο πληθυσμός χάρηκε που είχαμε εκκλησία γιατί δεν είχαμε πριν. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι κάτοικοι που ήταν Έλληνες θεώρησαν ότι πρέπει να κάνουν καινούρια εκκλησία, που έγινε το 1965.

(Η νεότερη εκκλησία)

Τώρα ο ελληνικός πληθυσμός στην Αδελαΐδα είναι 38.000. Είναι από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας, αλλά οι Λιβισιανοί το άρχισαν και με τη βοήθειά τους έγινε αυτό. Και πρέπει να δώσουμε ευχαριστίες, γιατί προσπάθησαν σε τόσο δύσκολα χρόνια να κάνουν κάτι τόσο θαυμαστό. Δεν χρειάζεται να πω τίποτα άλλο. Χάρηκα που σας είπα την ιστορία.

Λίτσα Αγαπητού Η Ειρήνη πάντα μας δημιουργεί μια ιδιαίτερη συγκίνηση. Η Ειρήνη έχει ανταποκριθεί στο κάλεσμα της ΛΥΚΙΑΣ και στις άλλες εκδηλώσεις, τις εκδηλώσεις του παρελθόντος, αλλά έχει ταξιδέψει και προς το Λιβίσι πέντε φορές, πράγμα που σημαίνει ότι έχουμε να κάνουμε με μια πραγματικά φερέλπιδα κατάσταση των ανθρώπων των δικών μας, οι οποίοι κατοικούν και εκτός Ελλάδος. Δεν ξεχνάμε το Λιβίσι, δεν ξεχνάμε τη Μάκρη, είναι ζωντανή απόδειξη η Ειρήνη για όλα αυτά. Σε ευχαριστούμε Ειρήνη.

Καθένας από μας άκουσε, έμαθε, είδε, συγκινήθηκε και τώρα αναρωτιέται. Έχει άραγε κάνει το χρέος τους προς τους προγόνους του; Ο μεγάλος πατριώτης, αλλά και μάστορας του Λόγου, Νίκος Καζαντζάκης μας νουθετεί. «Το πρώτο σου χρέος εκτελώντας τη θητεία σου στη ράτσα είναι να νοιώσεις μέσα σου όλους σου τους προγόνους. Το δεύτερο να φωτίσεις την ορμή τους και να συνεχίσεις το έργο τους. Το τρίτο είναι να παραδώσεις στο γιο σου (ή στην κόρη συμπληρώνω εγώ) τη μεγάλη εντολή να σε ξεπεράσει.». Με αυτό το μήνυμα θέλω να κλείσει και αυτός ο κύκλος πριν περάσουμε στο γλέντι μας.

Βίντεο Αποχαιρετισμού: Ταξίδι «ΛΥΚΙΑΣ» Οκτ. 2018 σε Μάκρη & Λιβίσι

(Αποβιβαζόμαστε στο λιμάνι της Μάκρης. Μπροστά, το αρχαίο θέατρο)

(Στον κάμπο του Λιβισιού)

(Στον τάφο του Αμόντα, στην πλαγιά της Μάκρης)

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΓΛΕΝΤΙ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

«ΕΚΘΕΣΗ 2^{ου} ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ»

«ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΥΣ ΜΑΚΡΟΛΙΒΙΣΙΑΝΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ»

(τιμητικά συμπεριλαμβάνονται και οι συγγραφείς - επίτιμα μέλη της «ΛΥΚΙΑΣ»)

Πρόλογος

Ένα από τα σημαντικά καθήκοντα της Εταιρείας Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ» είναι η συγκέντρωση του έργου των Μακρολιβισιανών συγγραφέων και η προβολή του. Το έργο αυτό, δεν ήταν καθόλου εύκολο, καθώς πολλές εκδόσεις δεν υπάρχουν πλέον στο εμπόριο αλλά μόνο σε αρχεία οικογενειακά και βιβλιοθήκες πανεπιστημίων. **Χάρη στην άοκνη προσπάθεια του Τάσου Κακλαμάνη και την πολύτιμη βοήθεια των απογόνων των συγγραφέων**, κατορθώσαμε να συλλέξουμε ένα μεγάλο μέρος αυτού του τεράστιου πνευματικού έργου στη βιβλιοθήκη μας ώστε να είναι διαθέσιμα σε όσους θα ήθελαν να αντλήσουν πληροφορίες.

Θέλοντας να προβάλλουμε τους συμπατριώτες μας συγγραφείς, σκεφτήκαμε, στα πλαίσια του 2^{ου} Ανταμώματος να διοργανώσουμε μια «έκθεση» ώστε να τους γνωρίσουν όλοι οι επισκέπτες μας.

Η παρουσίαση των συμπατριωτών μας δημιουργών γίνεται σε τρεις ενότητες.

1. **Οι πρωτεργάτες.** Είναι αυτοί που συνέβαλλαν στην πνευματική αναγέννηση της Λυκίας
2. **Οι συνεχιστές.** Άξια τέκνα των μεγάλων Διδασκάλων, πήραν στα χέρια τους τη σκυτάλη και τίμησαν το όνομα της πατρίδας τους.
3. **Η επόμενη γενιά.** Παιδιά και εγγόνια των προσφύγων του 1922, που συνεχίζουν τη λαμπρή παράδοση των προγόνων τους.

Για τις δύο πρώτες ενότητες κριτήριο αποτελεί η ημερομηνία γέννησης, ενώ στην Τρίτη ενότητα η παρουσίαση των δημιουργών - πατριωτών μας γίνεται αλφαβητικά. Στα βιογραφικά όλων, που συνοδεύουν την έκθεση θα βρείτε λεπτομερή βιβλιογραφία, ώστε να μελετήσετε το έργο τους.

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη εισαγωγή θα ήθελα να επισημάνω και κάτι ακόμα. Το «Ελληνικό Μολύβι», ο χώρος στον οποίο βρισκόμαστε, είναι δίπλα στον σταθμό «Ελαιώνας» και δεξιά της Ιεράς Οδού, καθώς από την Αθήνα πηγαίνουμε προς την Ελευσίνα. Στον αρχαιότερο και ιερότερο δρόμο της Αττικής που διέσχιζαν οι αρχαίοι μύστες, υπήρχαν ταφικά μνημεία που περιγράφει λεπτομερέστατα ο Πausanίας στα «Αττικά». Ακριβώς σ' αυτό το σημείο, στον χώρο που σήμερα βρίσκεται ο Άγιος Σάββας, στην αρχαιότητα ήταν ο ναός του Μειλίχιου Διός και απέναντι ήταν το μνημείο ενός δικού μας, **του Λύκιου Θεοδέκτη, διάσημου δραματικού ποιητή του 4^{ου} π.Χ. αιώνα από τη Φάσηλι.** Ήταν τόσο γνωστός και σεβαστός που οι πατριώτες του, στη Λυκία έστησαν το άγαλμά του στην πλατεία της πόλης τους και ο Μέγας Αλέξανδρος που τον γνώριζε, όταν πέρασε από εκεί, δεν παρέλειψε να του αποδώσει τιμές. Μπορεί να με θεωρήσετε υπερβολικά ρομαντική, αλλά θεωρώ ότι δεν είναι σύμπτωση. Ο πατριώτης μας, αιώνες μετά, μοιάζει σαν να μας καλεί να συνεχίσουμε να εργαζόμαστε για τη διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς που χάνεται στα βάθη των αιώνων.

Ελπίζουμε και ευχόμαστε, το 2022, που συμπληρώνονται 100 χρόνια από τη βίαιη εγκατάλειψη της πατρίδας μας, το έργο των συμπατριωτών μας συγγραφέων, να ξεπερνά τις λίγες σελίδες ενός φυλλαδίου και να καλύπτει τις σελίδες ενός πολυσέλιδου βιβλίου!

Ως τότε, ευχόμαστε σε όλους σας υγεία και δημιουργικότητα.

Μαρία Ιωαν. Βαμβακοπούλου - Ιούνιος 2019

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: ΟΙ ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ

1. ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΥΣΑΙΟΣ (ΛΙΒΙΣΙ 1826 - ΛΙΒΙΣΙ 1896)

Γεννήθηκε στο Λιβίσι το 1829. Ο πατέρας του λεγόταν Γιάννης Καραγιάννης και ήταν ράφτης και η οικογένεια ζούσε φτωχά και μετρημένα. Ο μικρός Μιχαήλ Καραγιάννης είχε κοφτερό μυαλό και ζήλο για τα γράμματα. Ο δάσκαλός του, που έγκαιρα διαπίστωσε τις δυνατότητές του, έπεισε τον πατέρα του να τον στείλει στη Ρόδο, για να μορφωθεί περισσότερο. Για να καταφέρει να εξασφαλίσει τους απαραίτητους πόρους για τη συνέχεια των σπουδών του παιδιού, ο πατέρας πούλησε το μοναδικό περιουσιακό του στοιχείο, το άλογό του, έτσι ο Μιχαήλ βρίσκεται στη Ρόδο όπου εργάζεται και παράλληλα σπουδάζει.

Επιστρέφοντας στο Λιβίσι, εργάζεται ως γραμματέας και ψάλτης στον Επίσκοπο Πισιδείας, τον οποίο ακολουθεί στις διάφορες περιοδείες στην επαρχία. Με τα χρήματα που συγκεντρώνει έρχεται στην Αθήνα όπου ο καθηγητής Μητσόπουλος θα γίνει ο κηδεμόνας του. Στο Γυμνάσιο ξεχωρίζει για την επιμέλεια και το πάθος του για μόρφωση. Οι καθηγητές και οι συμμαθητές του τον «βαφτίζουν» Μουσαίο, [ο Μουσαίος ήταν μαθητής του Ορφέα και έζησε στην Αθήνα τον 5^ο π.Χ. αιώνα] όνομα που υιοθετεί και ο ίδιος.

Γυρίζει πίσω, στην πατρίδα του κι αρχίζει να εργάζεται με πάθος. Με πενιχρό μισθό εργάζεται ακούραστα, βάζει τις βάσεις της παιδείας. Διδάσκει λατινικά, γαλλικά, τούρκικα και βεβαίως ελληνική γλώσσα και ιστορία. Εκείνο που θέλει είναι να προσφέρει και το κάνει με όλη του την καρδιά χωρίς να δέχεται χρήματα [υπήρξε άμισθος ιεροκήρυκας, ψάλτης, γραμματέας της κοινότητας]. Οργανώνει την Κοινότητα φτιάχνει τους κανονισμούς της Δημογεροντίας, αυξάνει τα έσοδά της κι έτσι μπόρεσε να προσλάβει κι άλλους δασκάλους.

Στον αγώνα του θα έχει δύο πολύτιμους αρωγούς, το γιατρό Βασίλειο Σαράφη και τον μαθητή του Χατζηνικόλαο Λουϊζίδη που θα γίνει πολύ πλούσιος και ευεργέτης της Μάκρης και του Λιβισιού. Οι Λιβισιανοί και οι Μακρηνοί, τον πίστεψαν, τον θαύμασαν, τον αγάπησαν. Η γνώμη του ήταν σεβαστή για όλους. «εἰπιν του η δάσκαλους» έλεγαν κι αυτό ήταν νόμος γι' αυτούς.

Η φροντίδα του για τη Λιβισιανή διάλεκτο είναι διαρκής Γράφει γι' αυτήν ότι είναι «Εν μεγίστη παραφθορά και ανάμικτος μετά πολλών τουρκικών λέξεων, φράσεων και παροιμιών, σώζουσα όμως τους χαρακτήρας του μεσαιωνικού Ελληνισμού. Διατελών δε διδάσκαλος εν τη κωμοπόλει ταύτη από τεσσαράκοντα και πλέον ετών, επέστησα την προσοχήν μου εις την εγχώριον διάλεκτον, ως πρώτιστον όργανον της διδασκαλίας και έκτοτε καταγίνομαι και δια του προφορικού και δια της γραφής εις τη διόρθωσιν της διαλέκτου ταύτης». Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας εκδίδει στην Αθήνα το 1885 ένας τόμος 25 σελ. με τον τίτλο **«Βαταρισμοί - Ήτοι λεξιλόγιον της Λειβησιανής Διαλέκτου μετ' εγχωρίων παροιμιών εν τέλει. Υπό Μ. Ι. Μουσαίου από τριακονταετίας εν Λειβησίω διδάσκοντος».**» [Για τους Βαταρισμούς του, δικάστηκε και αθωώθηκε απ' τις Τουρκικές Αρχές.]

Επίσης έφτιαξε μια συλλογή με 360 παροιμίες του τόπου του από τις οποίες 58 συμπεριλαμβάνει στο έργο του ο λαογράφος Νικόλαος Πολίτης ο οποίος επισημαίνει «εμελετήσας ευμενώς παραχωρηθείσας μοι τας επομένας χειρογράφους συλλογάς ... Συλλογήν του διδασκάλου Μ. Ι. Μουσαίου εκ Λυβισίου της Λυκείας».

Το 1889 γράφει τον «Γάμο του Μαλώνη Αντιφάντου» μια κωμωδία για την οποία γράφει στην εισήγησή του προς τον Πρόεδρο του Συλλόγου «Κοραής»: την δε Κωμωδίαν συνέταξα εις το εγχώριον ιδίωμα, δια να καταδείξω τας ασχημίας αυτού και δια να ψέξω τα βάρβαρα ήθη και έθιμα

αν και προυκάλεσα το μίσος και την χολήν των καντρεχών κατά το Γραφικόν «Μη έλεγχε κακούς, ίνα μη μισήσωσέ Σε», προτιμήσας την πικράν αλήθειαν της επιπλάστου κολακείας....»

Ο Μιχαήλ Μουσαίος παντρεύτηκε τη Βαρβάρα, την κόρη του Ακ Βασίλη, και απόκτησε έξι παιδιά, τον Πλάτωνα, τον Βασίλη, τη Δέσποινα, την Ελένη, την Ειρήνη και τη Δωροθέα.

Το 1896 σε ηλικία 67 χρονών, αρρώστησε. Μέχρι τον θάνατό του συμβούλευε τους συμπατριώτες του να είναι αγαπημένοι και αφοσιωμένοι στην πατρίδα και στο Έθνος.

Μετά τον θάνατό του οι καμπάνες ηχούσαν πένθιμα για μέρες. Η νεκρώσιμη ακολουθία ψάλλθηκε στη Μάκρη και η ταφή του έγινε στον περίβολο του Ταξιάρχη. Στον σταυρό χαραχτήκαν οι στίχοι «ενταύθα αναπαύεται το της πατρίδος κλέος ο νους ο ανεξάντλητος, ο Μιχαήλ Μουσαίος»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Βαταρισμοί - Ήτοι λεξιλόγιον της Λειβησιανής Διαλέκτου μετ' εγχωρίων παροιμιών εν τέλει. Υπό Μ. Ι. Μουσαίου από τριακονταετίας εν Λειβησίω διδάσκοντος.»
- Συλλογή με 360 παροιμίες του τόπου του
- «Ο Γάμος του Μαλώνη Αντιφάντου»

2. ΛΟΥΪΖΟΣ ΗΛΙΑΣ ΗΛΙΟΥ (ΛΙΒΙΣΙ 1861 - ΑΘΗΝΑ 1920)

Γεννήθηκε στο Λιβίσι το 1861. Σε ηλικία 7 ετών έχασε τον πατέρα του και η μητέρα του ανέθεσε τη μόρφωσή του στον αδελφό της Πρωτοσύγκελο του Επιτρόπου Πισιδίας. Διδάχτηκε τα πρώτα γράμματα από τον Μιχαήλ Μουσαίο και συνέχισε τις σπουδές του στην Αθήνα όπου ανακηρύχτηκε Διδάκτωρ της Φιλολογίας.

Επιστρέφοντας στο Λιβίσι δίδασκε για λίγο καιρό τα μαθήματα της ανώτερης τάξης τόσο μεθοδικά ώστε οι μαθητές του, όταν πήγαιναν στην Αθήνα για να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Γυμνάσιο, κατατάσσονταν όχι στην πρώτη τάξη αλλά στη Δευτέρα ή την Τρίτη του τετρατάξιου.

Η φήμη που απέκτησε τον έφερε στην Κωνσταντινούπολη, στο Ροβέρτειο Λύκειο, όπου δίδαξε για 37 χρόνια. Όταν παρέλαβε το τμήμα των Ελληνικών είχε μόνο 24 μαθητές αλλά σιγά - σιγά και μεθοδικά κατάφερε να πετύχει την αναγνώριση του ως ισότιμο των Δημοσίων Γυμνασίων της Ελληνικής Επικράτειας και να συγκεντρώσει 500 μαθητές από όλες τις ελληνικές κοινότητες.

Στις 26 Απριλίου 1908, με τη συμπλήρωση 25 ετών διδασκαλίας, το Ροβέρτειο Λύκειο διοργάνωσε λαμπρή εκδήλωση στην οποία τιμήθηκε από τις εκκλησιαστικές και πολιτικές αρχές, ενώ ο εν Αθήναις Μικρασιατικός Σύλλογος «Η Ανατολή» τον ανακήρυξε επίτιμο μέλος του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ιστορία της Ελληνικής Φιλοσοφίας V. Cousin (μετάφραση δική του) 1885
- Φιλοσοφική κατά Χριστόν Ηθική 1889

3. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΥΣΑΙΟΣ (ΛΙΒΙΣΙ 1866 - ΑΘΗΝΑ 1928)

Ο Βασίλειος Μουσαίος γεννήθηκε στο Λιβίσι το 1866 και ήταν γιος του Μιχαήλ, «του Δάσκαλου Μουσαίου». Μετά τη στοιχειώδη του εκπαίδευση στην πατρίδα, συνέχισε τις γυμνασιακές του σπουδές στη Ρόδο και τις τέλειωσε σε μικρή ηλικία στην Αθήνα για να μπει ευθύς αμέσως στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Αφού τελείωσε και την κλινική του εκπαίδευση γύρισε στη Μάκρη ιατρός σε ηλικία 24 χρόνων το 1890. Παντρεύτηκε τη Βαρβάρα Παπαθανασίου που είχε σπουδάσει στο διδασκαλείο της Σμύρνης και ασκούσε καθήκοντα δασκάλας. Η μοίρα χτυπώντας ανελέητα τα τέσσερα πρώτα τους αγόρια χάραξε την πορεία του νέου γιατρού.

Καταπιάστηκε με μένος και πάθος για να εισχωρήσει στο μυστήριο της θανατερής αυτής αρρώστιας. Αφού ενίσχυσε τις γνώσεις του στην αιματολογία και τη βιολογική χημεία, οπλισμένος με ένα καλό μικροσκόπιο μελέτησε κάθε περίπτωση ασθένειας στην ελώδη αυτή περιοχή κλινικά και μικροβιολογικά. Μέσα σε δύο χρόνια είχε κιόλας διαμορφώσει τη βάση της θεραπευτικής του και τα βασικά συστατικά του φαρμάκου του κατά της ελονοσίας. Το 1899 πηγαίνει στο Παρίσι και υποβάλλει στον Πρόεδρο της πρώτης τότε στον κόσμο Γαλλικής Ακαδημίας Δρ. Α. Λαβεράν, κορυφαίο στα θέματα της ελονοσίας, την πρώτη του επιστημονική μελέτη για τη θεραπεία του κακοήθους πυρετού. Μαζί με τα συγχαρητήρια της Γαλλικής Ακαδημίας και ψήφισμα συγχαρητήριο του Συλλόγου Ελλήνων Σπουδαστών Παρισίων και της Ιατρικής Ακαδημίας Κωνσταντινουπόλεως. Με καινούργια ορμή ο Μουσαίος προχωρεί στην ολοκλήρωση του ανθελονοσιακού του αγώνα που στην Ελλάδα κυκλοφόρησε το 1920 με το όνομα «Πλασμοδιοκτόνον». Με την ενθουσιώδη αφέλεια ενός τιμίου και ευσυνείδητου Έλληνα Μικρασιάτη, ο Μουσαίος υποβάλλει το 1906 τα πορίσματά του στο Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο στην Αθήνα για να δεχθεί τα κοντόφθαλμα αντιδραστικά πυρά των σκαρφαλωμένων στην ιεραρχία γιατρών Αν και πικράθηκε δεν αποκαρδιώθηκε και δύο χρόνια αργότερα, το 1908, υποβάλλει την πραγματεία του και το φάρμακό του στη Γαλλική Ιατρική Ακαδημία και στη Διεθνή Επιστημονική Έκθεση της Χάγης. Οι Γάλλοι επιστήμονες ενθουσιάζονται και τον προτείνουν αντεπιστέλλοντα μέλος της Ακαδημίας για την Ανατολή. Η Χάγη του απονέμει τρία βραβεία. Δίπλωμα επί μεμβράνης, χρυσό μετάλλιο και χρυσό σταυρό. Τέλος η μεγάλη φαρμακοβιομηχανία Pharmacie Centrale αναλαμβάνει την Παρασκευή της Μουσεινής και οίκος Freyssince την εκμετάλλευσή του, προσφέροντας στον εφευρέτη και ένα δώρο 500 χρυσών εικοσόφραγκων. Το καινούργιο του σύγγραμμα εκδίδεται πάλιν από τον οίκο Vigot Freres το 1910 με τον τίτλο: “Les Formes Lavrees du Paludisme. Diagnostic et Traitement”.

Μετά τη διεθνή του επιτυχία ο Μουσαίος εγκαθίσταται με την οικογένειά του - τρεις κόρες και ένα αγόρι - στη Σμύρνη, όπου έχασε τη μία του κόρη και απέκτησε ένα δεύτερο αγόρι. Δεν άργησε να επιβληθεί ως γιατρός ανάμεσα σε Έλληνες, Τούρκους και ξένους. Οι δύο μεγάλες επιδημίες χολέρας και εξανθηματικού τύφου τον κάνουν διάσημο. Ήταν ο μόνος γιατρός που μέρα και νύχτα με απίστευτη ζωτικότητα έτρεχε σε όλες τις γειτονίες, πλούσιες και φτωχές, προσφέροντας τις ιατρικές του υπηρεσίες. Έπαιρνε χρήματα από τους πλούσιους αρρώστους και μοίραζε τρόφιμα και φάρμακα στους φτωχούς. «Λιοντάρι της Σμύρνης» τον αποκαλούσε ο λόγιος δημοσιογράφος Μιχάλης Ροδάς σ' ένα του χρονογράφημα. Οι πασάδες της Σμύρνης έστελναν τα αμάξια τους να τον φωνάξουν. Μερικά χρόνια αργότερα οι ίδιοι πασάδες του έστελναν απειλητικές επιστολές, όταν μετά την κατάληψη της Σμύρνης από τους Έλληνες έμαθαν τον εθνικοαπελευθερωτικό του ρόλο. Πραγματικά ο Βασίλειος Μουσαίος με τον Μιχάλη Ροδά, τον θεολόγο - φιλόλογο Σάββα Παπαγρηγοριάδη και άλλους πνευματικούς ηγέτες είχαν συμπήξει μια μυστική ομάδα ελληνικής προπαγάνδας, όπου ο Μουσαίος, κατά τον Παπαγρηγοριάδη ήταν ο εμπνευστής και αρχηγός. Οι Γερμανοί που οργάνωναν τον Τουρκικό στρατό στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, έχοντας διαπιστώσει πως ο Ελληνικός πληθυσμός απλωνόταν συνεχώς στα ενδότερα της Μικράς Ασίας, είχαν συστήσει τον αποδεκατισμό του με το μέσο της στρατεύσεως και της ομαδικής εξορίας των ανδρών. Ο Μουσαίος από τη θέση του στην υγειονομική υπηρεσία του στρατού προσπαθούσε με τους φίλους του να φυγαδεύει Έλληνες υπό στράτευση ή να τους απαλλάσσει της στρατεύσεως (ένας από αυτούς, κατά τη δική του μαρτυρία, ήταν ο αείμνηστος Τάσος Μείμαρίδης).

Στην ανακωχή που ακολούθησε την κατοχή της Σμύρνης από τους Έλληνες, το πλοίο του Ερυθρού Σταυρού «Ρούμελη» πήγε δύο φορές στη Μάκρη να μοιράσει φάρμακα και να προσφέρει ιατρική περίθαλψη στον πληθυσμό. Την πρώτη φορά οι Τούρκοι δολοφόνησαν στην προκυμαία τον ιατρό Μανώλα. Τη δεύτερη φορά συνέλαβαν και φυλάκισαν, ύστερα από προδοσία, τον Μουσαίο και βρήκαν πάνω του ένα ψήφισμα για την ένωση της Μικράς Ασίας με την Ελλάδα. Ο ανεψιός του Ανδρέας Λαζαρίδης τον ειδοποιεί πως πρέπει να δραπετεύσει γιατί τον περιμένει κρεμάλα. Ένα αγγλικό φορτηγό με κυβερνήτη τον καπετάνιο Μωκάκο τον περιμένει με αναμμένη τη μηχανή στα ανοιχτά του λιμανιού. Ξημερώματα ο Μουσαίος πηδά σε μια βάρκα ενώ ο Χότζας από τον μιναρέ του ειδοποιούσε τη φρουρά. Τον κυνήγησαν μα εκείνος έφτασε πρώτος στο πλοίο. Οι Τούρκοι αξιώνουν από τον πλοίαρχο να τους τον παραδώσει μα εκείνος αρνείται και απειλεί ότι θα ειδοποιήσει με τον ασύρματο τον Αγγλικό στόλο. Γύρισε ο Μουσαίος σώος στη Σμύρνη. Οι πασάδες του στέλνουν μηνύματα πως «αν γλύτωσε στη Μάκρη δε θα γλυτώσει στη Σμύρνη». Αν όμως δε φοβήθηκε τις απειλές των Τούρκων τον πίκρανε και εξόργισε η στάση του Αρμωστή Στεργιάδη. Όταν μαζί με τον Ροδά και τον Δανό Παυλίδη έπιασαν έναν ισραηλίτη καταδότη των Μακρηνών πατριωτών και τον παρέδωσαν στον Στεργιάδη, εκείνος τον άφησε ελεύθερο και απείλησε τον Μουσαίο πως θα τον διώξει από τη Σμύρνη (μαρτυρία Ιωάννη Ηλιάδη). Έφυγε με τη μεγάλη του κόρη Βέρα για την Αθήνα προς το τέλος του 1919 και μερικούς μήνες αργότερα τηλεγραφούσε στη γυναίκα του να ξεπουλήσει τα πάντα και να έλθει στην Αθήνα με τα τρία μικρότερα παιδιά, την Καλλιόπη, το Νίκο και τον Πλάτωνα. Εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα για να συνεχίσει τον αν-θελονοσιακό του αγώνα στην ελonoσόπληκτη μητέρα Ελλάδα. Με την καταστροφή του 1922 ο Μουσαίος δραστηριοποιήθηκε για να βοηθήσει στην αποκατάσταση των συμπατριωτών του. Λίγο αργότερα ο μεγάλος γιος του Νίκος παθαίνει οξεία εγκεφαλική μηνιγγίτιδα. Τον σώζει ο πατέρας του ύστερα από μακροχρόνιο αγώνα αλλά εξασθένησε η καρδιά του παιδιού και υπέκυψε το 1925. Μεγάλο πλήγμα ύστερα από τόσες απογοητεύσεις, ωστόσο δεν λύγισε και συνέχισε τον αγώνα. Όταν απελπίστηκε ολότελα από τη μητέρα Ελλάδα έστρεψε τις προσπάθειές του στο εξωτερικό. Ήταν όμως αργά. Πέθανε στις 18 Ιουνίου 1928 από καρκίνο του ήπατος αφού ανάλωσε τη ζωή του και την περιουσία του στο βωμό της Ιατρικής και του Έθνους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Η Καταπολέμησης της Ελονοσίας εν Ελλάδι
- Η Ελονοσία
- Le Paludisme
- Πλασμοδιοκτόνον
- Fievres Pernicieuses

4. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΛΑΜΕΡΑΣ (ΤΗΝΟΣ 1869 - ΑΘΗΝΑ 1949)

Ο Κωνσταντίνος Λαμέρας γεννήθηκε στην Τήνο αλλά μεγάλωσε στο Λιβίσι της Μικράς Ασίας. Εκεί έμαθε τα πρώτα γράμματα και από εκεί ξεκίνησε για την Αθήνα όπου τελείωσε το Γυμνάσιο και μετά την ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου από όπου πήρε το δίπλωμά του το 1889.

Το 1897 έφυγε για το Παρίσι όπου ειδικεύτηκε στη Γυναικολογία και το 1906 εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα όπου πήρε τον τίτλο του Υφηγητή της Γυναικολογίας. Δίδαξε για 7 χρόνια στο Πανεπιστήμιο ενώ ίδρυσε την ιδιωτική κλινική «Ιπποκράτης». Παράλληλα με τη διδασκαλία και την άσκηση της ιατρικής ο Λαμέρας, μεταφράζει ξένα ιατρικά συγγράμματα ενώ γράφει δικά του. Από το 1916 έως το 1925 γράφει στην «Ιατρική Επιθεώρηση» ενώ μελετά και αναδεικνύει το έργο των ιατρών της αρχαιότητας.

Εκτός από την Ιατρική η άλλη μεγάλη αγάπη του Λαμέρα ήταν η Μικρά Ασία. Εργάστηκε για τη Μικρασιατική Ιδέα με όλες του τις δυνάμεις. Η διατήρηση του φρονήματος των υποδούλων Ελλήνων, η ενότητα των κοινοτήτων, η ανάπτυξη της παιδείας και η προβολή της Ελληνικότητας και της ιστορίας της Μικράς Ασίας που το 1919 άρχισε να ελπίζει στην απελευθέρωσή της τον έκανε δραστήριο μέλος της Κοινής των Αλυτρώτων Ελλήνων Επιτροπής και του Μικρασιατικού Συλλόγου «Ανατολή». Οι εργασίες του αποτέλεσαν τη θεωρητική βάση πάνω στην οποία στήριξε ο Ελευθέριος Βενιζέλος την εθνική του πολιτική γι' αυτό τον λόγο τον πήρε σαν σύμβουλο.

Συμμετείχε ενεργά, στο Διοικητικό Συμβούλιο του Μικρασιατικού Συλλόγου «Ανατολή» του οποίου διατέλεσε γενικός γραμματέας και Πρόεδρος. Με τις φωτισμένες διαλέξεις του που τυπώθηκαν σε φυλλάδια προβάλλει το «Μικρασιατικό Ζήτημα» και τη σημασία του, ενώ όταν έγινε η Καταστροφή του 1922 μέσα από την «Ανατολή» πρωτοστάτησε στην περίθαλψη των προσφύγων.

Εγκαταστάθηκε στην Νέα Μάκρη και άρχισε με επιμονή και υπομονή να συλλέγει λαογραφικό υλικό για να διασωθεί η παράδοση της Μάκρης και του Λιβισιού, που τυπώθηκε το 1964 και βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ιατρικά βιβλία

- Εγχειρίδιον πρακτική γυναικολογίας, υπό Fournier, Camille, Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Εν Σύρω: [χ.ε.] 1904
- Η δυσμηνόρροια υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ. Έν Αθήναις: [χ.ε.] 1906
- Βιβλιοθήκη αρχαίων Ελλήνων ιατρών: μετά διορθώσεων, παραλλαγών διαφόρων εκδόσεων, ερμηνειών και λεξιλογίων, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Εν Αθήναις: Τύποις Λεώνη 1908.
- Η αρχαία ελληνική ιατρική πηγή των νέων και νεωτάτων ανακαλύψεων εν τη γυναικολογία υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ. Εν Αθήναις: [χ.ε.] 1910
- Αιμορραγία κατά την κύησιν, τον τοκετόν και τη λοχείαν, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Αθήναι: [χ.ε.] 1910
- Κλινική και εγχειρητική γυναικολογία, υπό Pozzi, Samuel (1846 - 1918), Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Εν Αθήναις: [χ.ε.] 1911
- Γυναικολογικά μελετήματα, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Αθήναι: [χ.ε.] 1912.
- Η εξωμήτριος κύησις, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Εν Αθήναις: [χ.ε.] 1912.
- Ανατομική του ανθρώπου, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Αθήναι: [χ.ε.] 1931

Βιβλία για τη Μικρά Ασία

- Το Μικρασιατικό πρόβλημα, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Εν Αθήναις: Πετράκος Π. 1918.
- Η περί Μικράς Ασίας και των εν αυτή κρυπτοχριστιανών διάλεξις, πό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Αθήναι: Καλέργης 1921
- Πόσοι και ποιοι οι κάτοικοι της Μικράς Ασίας μετά την ανταλλαγήν, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Εν Αθήναις: [χ.ε.] 1929
- Οι υπέρ ελευθερίας αγώνες της νήσου Τήνου: Διάλεξις γενομένη εν τω Παρνασσώ τη 31η Μαρτίου 1929, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Αθήναι: Ένωσις Τηνίων εν Αθήναις 1929

- **Η Μάκρη και το Λυβήσι: Λαογραφική μελέτη, υπό Λαμέρας, Κωνσταντίνος Γ., Αθήναι: [χ.τ.] 1964**

5. ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΜΕΡΑΣ (ΜΑΚΡΗ 1907 - ΑΘΗΝΑ 1966)

Γιατρός φυματιολόγος, υφηγητής της Ιστορίας της Ιατρικής, γιος του Κωνσταντίνου. Πέρα από την τεράστια συνεισφορά του στην επιστήμη του, είχε την «ευγενή καλοσύνη» να παραχωρήσει στην Καλλιόπη Μουσαίου - Μπουγιούκου ένα χειρόγραφο του πατέρα του που περιέχει 530 παροιμίες που χρησιμοποιήθηκαν από την ίδια στην έκδοση «Παροιμίες του Λιβισιού και της Μάκρης». Διορίστηκε στο «Δαφνί» το 1961 και πέθανε απροσδόκητα το 1966. Εγκαταστάθηκε στη Νέα Μάκρη και μαζί με τον πατέρα του έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στον αγώνα επιβίωσης των συμπατριωτών μας που μαστίζονταν από την ελονοσία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Αι ηθικαί αρχαί του Ιπποκράτους**
- **Χημικαί πολεμικαί ουσίαι**
- **Η γεροντολογία εν Ελλάδι**
- **Ο όρος μελαγχολία κατά Αριστοτέλην**
- **Πυρετοθεραπεία και αρχαία ελληνική ιατρική σχολή**
- **Αι περί ιατρικής γνώσεις του Αριστοτέλους**
- **Η νοσοκόμος**
- **Η περί φυματιάσεως γνώσεις των αρχαίων Ελλήνων ιατρών**
- **Η νόσος του αεροπόρου**

6. ΧΑΡΙΤΩΝ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ (ΜΑΚΡΗ 1878 - ΑΘΗΝΑ 1954)

Ο Χαρίτων Χαριτωνίδης γεννήθηκε στη Μάκρη της Μικράς Ασίας και ήταν γιος του Χαράλαμπου Χαριτωνίδη δικαστή της Μάκρης. Μετά τη φοίτησή του στο Δημοτικό Σχολείο της πατρίδας του συνέχισε τις σπουδές του στο Πυθαγόρειο Γυμνάσιο της Σάμου και στη συνέχεια στο 3^ο Γυμνάσιο Αθηνών από όπου και αποφοίτησε.

Συνέχισε τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών όπου δίδασκαν μεγάλες μορφές της επιστήμης. Τύχη αγαθή έφερε στον δρόμο του τον σπουδαίο Καθηγητή του Πανεπιστημίου Κωνσταντίνο Σ. Κόντο ο οποίος τον ξεχώρισε και τον έκανε βοηθό του. Έμεινε κοντά στον τυφλό καθηγητή του ως το τέλος βοηθώντας τον στο έργο του. Πήρε το πτυχίο του το 1902 και το 1907 διορίστηκε στο Αρσάκειο, όπου παρέμεινε μέχρι το 1926. Σαν καθηγητής ήταν έξοχος και ιδιαίτερα αγαπητός και ήταν πρωτοπόρος στη διδασκαλεία της Έκθεσης.

Το 1926 ανέλαβε την έδρα των Ελληνικών στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ακέραιος, αφοσιωμένος στην επιστήμη του έμεινε μακριά από τις διαμάχες των συναδέλφων του τις οποίες σχολίαζε δεικτικά. Ο Χαριτωνίδης υπήρξε ένας από τους πρώτους καθηγητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ο πρώτος που δίδαξε αρχαία ελληνικά στο νέο τότε Πανεπιστήμιο), από το 1926, και είναι εκείνος που εμπνεύστηκε το λεκτικό έμβλημά του: «Μούσαις Χάρισι Θῷ» (= «Θυσιάζε

στις Μούσες και στις Χάριτες»). Έμεινε στο Πανεπιστήμιο ως το 1940, οπότε και εγκατέλειψε την έδρα του και τη Θεσσαλονίκη και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα με την οικογένειά του. Η απώλεια της κόρης του τον πλήγωσε βαθιά. Αρρώστησε σοβαρά και νοσηλεύτηκε για αρκετό διάστημα στο νοσοκομείο αλλά χωρίς να σταματήσει να εργάζεται.

Το 1946 αναγορεύεται μέλος της Ακαδημίας Αθηνών ενώ το 1948 μαζί με άλλους φιλόλογους ιδρύει την Εταιρία Ελλήνων Φιλολόγων της οποίας εξελέγει Πρόεδρος.

Την συγγραφική του εργασία ξεκίνησε το 1904 με την έκδοση των «Ποικίλων Φιλολογικών» και συνέχισε με μελέτες που διακρίνονται για την πρωτοτυπία τους.

Πέθανε από καρδιακή προσβολή στις 8/5/1954 σε ηλικία 76 ετών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Παρατηρήσεις εις το επί του ανδριάντος του Γλάδστωνος επίγραμμα
- Βιβλιοκρισίαι του υπό Γ. Ζηκίδου συνταχθέντος Ορθογραφικού και χρηστικού λεξικού
- Ποικίλα Φιλολογικά

7. ΙΩΣΗΦ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ [ΜΑΚΡΗ 1881 - ΑΘΗΝΑ 1947]

Γεννήθηκε το 1881 στη Μάκρη και παρακολούθησε το Δημοτικό και το σχολαρχείο στην πατρίδα του. Συνέχισε τις σπουδές του στην Αθήνα όπου τελείωσε τις σπουδές του στη Φιλολογία. Επέστρεψε στην πατρίδα του και επί δύο χρόνια δίδαξε στο Αρρεναγωγείο Λιβισίου (1905 - 1907). Η σπουδαία φήμη που τον ακολουθούσε, τον οδήγησε το 1910 στον Πόντο όπου επί τέσσερα χρόνια δίδαξε ως διευθυντής της Σχολής Σουρμένων από το 1907 έως το 1910, στο περίφημο Φροντιστήριο Τραπεζούντας από το 1911 έως το 1913 και στην Αμισσό 1913 - 14. Όταν ξεκινά ο πρώτος μεγάλος διωγμός του 1914 στον Πόντο έρχεται πρόσφυγας στην Ελλάδα και εργάζεται σε διάφορα Γυμνάσια της χώρας και εκτιμήθηκε από τους συναδέλφους του για την επιστημονική του κατάρτιση και την εργατικότητα του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Περί της Λιβισιανής Διαλέκτου - Τραπεζούντα 1911

8. ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ [ΛΙΒΙΣΙ 1888 - ΑΘΗΝΑ 1963]

Ο Σάββας Πασχαλίδης ήταν γιος του Πασχάλη Πασχαλίδη που υπηρέτησε σε διάφορα αξιώματα την πατρίδα του (έφορος, δημογέροντας, δήμαρχος) ο οποίος πέθανε το 1919 στις φυλακές του Στρατοδικείου Ντενιζλί μαζί με άλλους προκρίτους της Μάκρης. Ο Σάββας, τελείωσε το Δημοτικό και το σχολαρχείο στον τόπο του και στη συνέχεια ήρθε στην Αθήνα, όπου σπούδασε στο Διδασκαλείο και πήρε το Πτυχίο του Διδασκάλου.

Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του επέστρεψε στην πατρίδα του και άρχισε να διδάσκει στα σχολεία. Το 1914 νυμφεύτηκε την Πηνελόπη Πουρνάρη και την ίδια χρονιά έφυγε οικογενειακά για τη Σάμο στην οποία δίδαξε ως το 1920 για να αποφύγει τη στράτευση στον Τούρκικο στρατό.

Ο Σάββας όντας ανεπιθύμητος στη Σάμο, σαν Βενιζελικός πηγαίνει στη Χίο όπου θα διδάξει ως το 1938 και στην Αστική Σχολή της οποίας διετέλεσε διευθυντής. Ο Σάββας Πασχαλίδης απέκτησε τρία παιδιά, τον Πασχάλη που εκτελέστηκε σε ηλικία 27 χρονών στην Πέτρα του Ολύμπου μαζί με άλλους συντρόφους του, την Αμαλία και τη Θέμιδα.

Ο Σάββας Πασχαλίδης αφιέρωσε όλη τη ζωή του, στη μελέτη της Λυκίας και έγραψε δεκάδες άρθρα που δημοσιεύθηκαν στον Μακρολιβισιανό τύπο. Το βιβλίο αυτό που είχε τον τίτλο «Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία» που ολοκλήρωσε το 1938, εκδόθηκε από τη ΛΥΚΙΑ το 2018 στα πλαίσια του 1^{ου} Ανταμώματος και αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για τους ερευνητές της ιστορίας του τόπου μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **«Αρχαία και Σύγχρονος Λυκία» - 1938, Αη Έκδοση 2018**

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: ΟΙ ΣΥΝΕΧΙΣΤΕΣ

9. ΝΤΟΛΗΣ ΝΙΚΒΑΣ [ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ] (1903 - 1937).

Γεννήθηκε στη Μάκρη τον Ιανουάριο του 1903 και ήταν γιος του Νικολάου Βασιλειάδη. Αποφοίτησε από την Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και αρχικά ασχολήθηκε με το εμπόριο που δεν μπόρεσε να τον κρατήσει, έτσι ήρθε στην Αθήνα για να συνεχίσει τις σπουδές του και το 1922 πήγε στη Γερμανία όπου έμεινε ως το 1925. Σύμφωνα με τους ανθρώπους που τον γνώρισαν ήταν η προσωποποίηση του μπον βιβέρ [bon viveur] δηλαδή αυτού που αγαπά τη ζωή και τις απολαύσεις. Σύμφωνα με τον Ελευθέριο Σκιαδά [Τα Αθηναϊκά 18/8/2018] *λάτρευε το ξενύχτι και τις διασκεδάσεις μέχρι σημείου καταχρήσεως και συνοδευόταν πάντα από όμορφες κοπέλες. Καλοντυμένος, λεπτός, γοητευτικός και με επιτηδευμένες κινήσεις γοήτευε το ακροατήριό του. Ήταν μοναχογιος, ενώ η οικονομική δυνατότητα που του παρείχε η οικογένειά του, του επέτρεπε να κινείται με άνεση.*

Επιστρέφοντας στην Αθήνα αφιερώθηκε στη Δημοσιογραφία. Εργάστηκε σαν χρονογράφος στις εφημερίδες «Σκριπ» και «Εσπερινή». Για ένα χρόνο διηύθυνε το φιλολογικό περιοδικό «Ερα-νιστής» και από το 1928 ως τον θάνατό του ήταν διευθυντής του περιοδικού «Εβδομάς».

Πέραν της δημοσιογραφικής εργασίας του έγραψε διηγήματα, μυθιστορήματα και θεατρικά έργα.. Εξέδωσε τις συλλογές:

Τα κείμενά του αγαπήθηκαν και διαβάστηκαν από το κοινό των εφημερίδων γιατί ήταν γραμμένα σε απλό ύφος και έφερναν στο φως πτυχές της ανθρώπινης ζωής, τα πάθη και τα λάθη των συγχρόνων του και μεταφράστηκαν στα γαλλικά και στα γερμανικά.

Πέθανε σε ηλικία 33 ετών. Πολύτιμες πληροφορίες για το τέλος του μας δίνει ο Ελευθέριος Σκιαδάς [Τα Αθηναϊκά 18/8/2018]:

Είναι σχεδόν απίστευτος ο τρόπος με τον οποίο αντιμετώπισε το τέλος του ο Ντόλης Νίκβας και το κατέγραψε ο συνάδελφός του Σπύρος Α. Μεταξάς. Αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα υγείας και προγραμμάτισε την εισαγωγή του στο νοσοκομείο για να υποβληθεί σε αναπόφευκτη εγχείρηση της οποίας η έκβαση ήταν όλως αμφίβολη. Την προηγούμενη πήγε στην εφημερίδα του, εργάστηκε κανονικά και αποχαιρέτησε τους συναδέλφους του χαμογελαστά και λέγοντας —Γεια σας παιδιά, δεν θα με ξαναδείτε! Μέχρι την τελευταία στιγμή, με το ατέλειωτο κέφι του, έδινε δύναμη και συμβουλές σε οικείους και φίλους. Φρόντισε να είναι φρεσκοξυρισμένος, ζήτησε το σμόκιν του και ύστερα έκλεισε τα μάτια και αναχώρησε από τον μάταιο κόσμο. Παρά το γεγονός ότι γράφεται με επιμονή πως έφυγε από τη ζωή το 1937, ο νεορομαντικός λόγιος άφησε την τελευταία του πνοή στο νοσοκομείο «Ο Ευαγγελισμός» στις 5 Απριλίου 1936, σε ηλικία 33 ετών. Δεν παρέλειψε να θυμηθεί, στις τελευταίες στιγμές του, την Ένωση Συντακτών στην οποία άφησε το ποσόν των 50.000 δραχμών. Ο πατέρας του Νικόλαος Βασιλειάδης δεν άντεξε τον χαμό του μόνου παιδιού του και τον ακολούθησε σύντομα στον τάφο. Έμεινε πίσω η μητέρα του Ευαγγελία, η οποία όσο ζούσε πραγματοποιούσε κάθε χρόνο το μνημόσυνό του. Η ΕΣΗΕΑ προκήρυξε διαγωνισμό επ' ονόματί του (1937) για τη συγγραφή της ιστορίας του Ελληνικού Τύπου, τον οποίο κέρδισε ο καθηγητής και ιστοριοδίφης Τρύφων Ευαγγελίδης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γαζίες (1922),

- Παλιές αγάπες (1928),
- Ντολορίτα (1929),
- «Ανθρώπινες μαριονέττες» (νουβέλα, 1929),
- Κ' οι ιστορίες αυτές τέλειωσαν έτσι (1930)
- Φιλημένη (1931),
- Κυρία μου (1933) μυθιστόρημα
- Πώς είδα την Ισπανία (1934) (Οδοιπορικό)
- Θεατρικά έργα του ανεβάστηκαν στη σκηνή και ήταν τα «Δημοσιογράφος Βεργής» (τρίπρακτο δράμα, 1929), «Διαζύγιο» (τρίπρακτη κομεντί, 1930), «Μαριονέττες» και τα μονόπρακτα «Η κούνια» (1930), «Η λέξις που του χρειαζότανε» (1931) και «Ο κ. υπαστυνόμος» (1931).

10. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΜ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (ΜΑΚΡΗ 1903 -)

Γεννήθηκε στη Μάκρη της Μικράς Ασίας το 1903 και ήταν γιος του Μανώλη Καραγεωργίου από τη Μάκρη και της Μαρίας Παναγή το γένος Πισσά από το Λιβίσι. Τελείωσε την Πέμπτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου της Μάκρης αλλά τα μαθήματα διακόπηκαν λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν και στη συνέχεια ακολούθησε ο εκτοπισμός του, μαζί με τους υπόλοιπους άντρες στα βόρεια της Μικράς Ασίας. Επέστρεψε στην Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 1922 και εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στη Νέα Μάκρη. Το 1977 άρχισε να γράφει την ιστορία της ζωής του και τις περιπέτειες των συμπατριωτών του που εκδόθηκαν με τη φροντίδα του Μιχάλη Δελησάββα σε ένα τόμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μάκρη και Λιβίσι Μικράς Ασίας (Τόποι - Ήθη - Έθιμα - Ενθυμήματα - Εξορίες) Αθήνα 1986
- Από τη Μάκρη της Μικρασίας στη Νέα Μάκρη της Αττικής (Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, 1, 309 - 315, 1977)

11. ΚΑΛΛΙΟΠΗ Β. ΜΟΥΣΑΙΟΥ - ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΟΥ [1904 - 1982]

Γνωστή στους επιστημονικούς λαογραφικούς κύκλους για την υποδειγματική της λαογραφική εργασία, η Καλλιόπη Β. Μουσαίου γεννήθηκε στη Μάκρη της Μικράς Ασίας (Λυκία) το 1904 και πέθανε στην Αθήνα το 1982. Πατέρας της ο Βασίλειος Μ. Μουσαίος, γιατρός που διέπρεψε στη διαγνωστική και θεραπευτική της ελονοσίας και παππούς της ο Μιχαήλ Μουσαίος δάσκαλος και λόγιος πνευματικός ηγέτης της Λυκίας. Αριστούχος του κεντρικού Παρθενοναγωγείου Σμύρνης (απόφοιτος της εμπορικής σχολής), εγκαταστάθηκε με τους γονείς της στην Αθήνα το 1920. Φύση ανεξάρτητη, εργατική και φιλοπρόοδη, θέλησε να εργασθεί αμέσως και προσλήφθηκε στη μοναδική τότε μεγάλη κινηματογραφική επιχείρηση Σινέ - Οριάν και έγινε γρήγορα ο κεντρικός της Ταμίας. Αργότερα είχε την ίδια εμπιστευτική θέση στην Ελληνική Κινηματογραφική Ένωση, διάδοχο της Σινέ - Οριάν. Το 1937 παντρεύτηκε τον διαπρεπή επιστήμονα, γιατρό Βασίλειο Μπουγιούκο. Από μικρή έδειχνε ιδιαίτερη στοργή και ενδιαφέρον για τα λαογραφικά χειρόγραφα του παππού

της. Η γνωριμία της με τη Μέλπω Μερλιέ, την εμπνευσμένη ιδρύτρια του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, αναθέρμανε το ενδιαφέρον της για τη Λαογραφία. Όταν έχασε τον άνδρα της το 1948 προσελήφθη στο Γαλλικό Ινστιτούτο που διηύθυνε ο μεγάλος φιλέλληνας Οκτάβ Μερλιέ. Έγινε γρήγορα αρχιλογιστής του εκπαιδευτικού αυτού ιδρύματος.

Με την ίδια απεριόριστη αφοσίωση που είχε προσφέρει στον σύζυγό της δόθηκε στο Ινστιτούτο και το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Τότε αποφάσισε να συνεχίσει το ημιτελές έργο του παππού της Μιχαήλ Μουσαίου. Με ακάματη δραστηριότητα και επιμονή διέτρεχε τους συνοικισμούς όπου είχαν εγκατασταθεί οικογένειες Μακρηνών και Λιβισιανών της Μικράς Ασίας, επισημαίνοντας εκείνους ή εκείνες που διατήρησαν αδιάβρωτο το Λιβισιανό ιδίωμα και ανάλλαξη τη νοοτροπία, μα και τα ήθη και τα έθιμα της μακρινής τους πατρίδας. Με την ενθάρρυνση της Μέλπως Μερλιέ και την καθοδήγηση του διακεκριμένου καθηγητή της Λαογραφίας Δημήτρη Πετρόπουλου συγκέντρωσε και κατέταξε ένα πλούσιο λαογραφικό υλικό. Ύστερα από δεκάχρονη συστηματική εργασία που τη διέπνεε η επιθυμία της να κάνει κάτι τι υποδειγματικό, παρουσίασε το 1961 το πρώτο της έργο **«Παροιμίες του Λιβισιού και της Μάκρης»** με εισαγωγή του καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Δημήτρη Πετρόπουλου, στις εκδόσεις του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, με δικά της έξοδα και με ενίσχυση του Επάθλου Μπακάκου. Συνεργάστηκε στενά με τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ν. Π. Ανδριώτη για την παράλληλη και ταυτόχρονη έκδοση της μελέτης του κ. Ανδριώτη **«Το Ιδίωμα του Λιβισιού της Λυκίας»**.

Το έργο της **«Παροιμίες του Λιβισιού και της Μάκρης»** έτυχε εγκωμιαστικής υποδοχής από τους λαογραφικούς κύκλους τόσο της Ελλάδας όσο και του εξωτερικού, όχι μόνο για τον όγκο της συντελεσθείσας εργασίας αλλά κυρίως για την πληρότητά του. Το βιβλίο περιλαμβάνει 1.510 παροιμίες με πλήρη κατάταξη στα οικεία λήμματα, εξακρίβωση της ερμηνείας τους και έλεγχο του ιδιώματος. Δεν αρκέστηκε όμως μόνο σ' αυτό. Προχώρησε σε παράλληλη έρευνα άλλων εκδόσεων ελληνικών παροιμιών για λόγους συγκριτικούς και διαφοριστικούς αλλά και σε διερεύνηση και καταγραφή όμοιων ή αντίστοιχων μεσαιωνικών και αρχαίων Ελληνικών παροιμιών. Έτσι το βιβλίο της απέκτησε μία σπάνια πληρότητα και ένα καλό προηγούμενο για το μέλλον.

Η εκλογή της ως Ταμία του Διοικητικού Συμβουλίου του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών και η διαχειριστική ευθύνη την οποία ανέλαβε, παράλληλα με την εξαντλητική της εργασία στο Γαλλικό Ινστιτούτο, ανέκοψαν για λίγο τη συγγραφική της δράση. Μόλις όμως αποσύρθηκε από το Γαλλικό Ινστιτούτο και συνταξιοδοτήθηκε, επιδόθηκε με νέα αφοσίωση και θέρμη σε μία καινούργια συγγραφή. Το 1976 κυκλοφόρησε το νέο της βιβλίο **«Παραμύθια του Λιβισιού και της Μάκρης»** με εισαγωγή του ακαδημαϊκού Γεωργίου Α. Μέγα, σχόλια του καθηγητού του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Μ. Γ. Μερακλή, μετάφραση των σχολίων στα γαλλικά από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου του Aix - en - Province Οκτάβιου Μερλιέ και σκίτσα της Μαριάννας Κουτούζη. Εκείνο που διακρίνει την καινούργια της εργασία είναι το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των 43 παραμυθιών που παρουσιάζει, το ιδίωμα του Λιβισιού και η πιστή και μέσα στο πνεύμα του ιδιώματος μετάφραση καθώς και η ατμόσφαιρα που αναβλύζει μέσα από το βιβλίο με τον δικό της πρόλογο, ένα πρόλογο εκ βαθέων σε γλώσσα απλή και ειλικρινή. Το βιβλίο περιλαμβάνει επίσης τα βιογραφικά σημειώματα για τους πληροφορητές της που εκφράζουν, μακριά από κάθε στεγνή τυποποίηση, τους ανθρώπους αυτούς που επέζησαν ύστερα από χιλιετηρίδες σ' αυτή τη γωνία της ελληνικής γης που λέγεται Λιβίσι και άλλοτε Καρμηλίσσος.

Για το συγγραφικό της έργο τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών το 1976.

Η Καλλιόπη Μουσαίου έφυγε το 1982 για το μικρό κοιμητήριο της Νέας Μάκρης, ευτυχισμένη γιατί κατόρθωσε να ολοκληρώσει το σημαντικό της έργο και να εκπληρώσει το όνειρο της να συνεχίσει το έργο του παππού και του πατέρα της, αφήνοντας πίσω της ζωντανή την παράδοση της πατρίδας της για τις γενιές που θα έρθουν και θα θελήσουν να σκύψουν στις ρίζες τους.

Το 1996 τα **«Παραμύθια του Λιβισιού και της Μάκρης»**, με πρωτοβουλία του Γαλλικού Ινστιτούτου, μεταφράστηκαν στα γαλλικά από τη Λευκή Μολφέση και κυκλοφόρησαν στη Γαλλία από τις εκδόσεις Babel με τον τίτλο **“Contes d’ Asie Mineure”**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Παροιμίες του Λιβισιού και της Μάκρης» με εισαγωγή του καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Δημήτρη Πετρόπουλου, στις εκδόσεις του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών - 1961
- «Παραμύθια του Λιβισιού και της Μάκρης» με εισαγωγή του ακαδημαϊκού Γεωργίου Α. Μέγα, σχόλια του καθηγητού του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Μ. Γ. Μερακλή - 1976
- Άλλες λαογραφικές μελέτες της Κ. Μουσαίου που έχουν δημοσιευθεί στα Μικρασιατικά Χρονικά είναι:
- Η Θανή και ο Θρήνος στο Λιβίσι και τη Μάκρη της Λυκίας (1965)
- Εγκυμοσύνη - Γέννηση - Βρέφος (1970)
- Ταξίδι στην Καππαδοκία 1959 ταξιδιωτικό χρονικό που δημοσιεύτηκε το 1982 στο Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών.

12. ΠΛΑΤΩΝ ΜΟΥΣΑΙΟΣ [1912 - 1986]

Γεννήθηκε στη Σμύρνη της Μικράς Ασίας το 1912. Ο πατέρας του Βασίλειος, ιατρός, εφευρέτης φαρμάκου κατά της ελονοσίας και αρχηγός της Ελληνικής προπαγάνδας στη Σμύρνη. Ο παππούς του Μιχαήλ Μουσαίος, πνευματικός ηγέτης του Λιβισιού και της Μάκρης, δάσκαλος και λόγιος. Φοίτησε στο Κολλέγιο Αθηνών όπου διετέλεσε αρχισυντάκτης της μαθητικής εφημερίδας «Αθηναίος» και πρόεδρος της μαθητικής αυτοδιοίκησης. Συνέχισε τις σπουδές του στην Ανωτάτη Εμπορική Σχολή στο Παρίσι. Στο πόλεμο πήγε στην πρώτη γραμμή σαν εθελοντής. Τραυματίστηκε σοβαρά την πρωτοχρονιά του 1941 στο δεξί του χέρι.

Ασχολήθηκε από νωρίς με τη μεγάλη του αγάπη το θέατρο. Στο τέλος του 1942, όταν το Θέατρο Τέχνης του Καρόλου Κουν βρέθηκε σε πλήρες οικονομικό αδιέξοδο και κινδύνεψε να κλείσει, πρωτοστάτησε, με τη δημιουργία του Ομίλου Φίλων Θεάτρου Τέχνης, στην προσπάθεια συλλογής χρημάτων που συνέτεινε σημαντικά στο να επιζήσει το Θέατρο Τέχνης στα δύσκολα χρόνια της Κατοχής. Ως εισηγητής δραματολογίου και μεταφραστής συνεργάστηκε με τους θιάσους Κώστα Μουσουρή, Χορν - Λαμπέτη, Δημήτρη Μυράτ, Αλέκου Αλεξανδράκη, Βουγιουκλάκη - Παπαμιχαήλ και με το θίασο Αναλυτή - Ρηγόπουλου όπου η μετάφραση του έργου «Αγάπη μου Ουάουα» του Φρανσουά Καμπώ σημείωσε ανεπανάληπτο ρεκόρ παραστάσεων παιζόμενο 6 ολόκληρα χρόνια. Μετέφρασε συνολικά πάνω από 60 έργα για το θέατρο και το ραδιόφωνο.

Παράλληλα με το θέατρο αφοσιώθηκε στο Κολέγιο Αθηνών και χρημάτισε διευθυντής Δημοσίων Σχέσεων και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος, ήταν η κινητήρια δύναμη του Συλλόγου Αποφοίτων Κολεγίου Αθηνών και εξελέγη 12 φορές Πρόεδρός του.

Υπήρξε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Εθνικού Θεάτρου και συνεργάτης του Υπουργείου Πολιτισμού σε θεατρικά θέματα. Γενικός Γραμματέας του Ελληνικού Κέντρου του Διεθνούς Ινστιτούτου Θεάτρου, μέλος του ΔΣ του Θεατρικού Μουσείου, της Εταιρίας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων και της Εταιρείας Ελλήνων Μεταφραστών Λογοτεχνίας. Από τα ιδρυτικά στελέχη του Σωματείου Ελληνικοί Χοροί Δόρας Στράτου χρημάτισε αντιπρόεδρός του και πρόεδρος, μετά το θάνατο της ιδρύτριας, του θέσης στην οποία παρέμεινε μέχρι το θάνατό του το 1986.

Υπήρξε συμπαραστάτης και συνεργάτης του Επιμορφωτικού Συλλόγου Νέας Μάκρης και πρωτοστάτησε στις προσπάθειες για τη δημιουργία Λαογραφικού Μουσείου Μάκρης - Λιβισιού της Μικράς Ασίας. Επί πολλά χρόνια αρθρογραφούσε στις εφημερίδες των Μακρινολιβισιανών συλλόγων:

1958 - 1960: **Φωνή του Λιβισιού & της Μάκρης**

1960 - 1966: **Λιβίσι** καθώς και την περίοδο 1983 - 1985 στην εφημερίδα **Η Φωνή της Νέας Μάκρης**, έκδοση του Πολιτιστικού Συλλόγου Νέας Μάκρης.

Συμπεριλήφθηκε μεταξύ των 16 λογοτεχνών Μικρασιατικής καταγωγής που τιμήθηκε από την Ένωση Σμυρναίων για το συγγραφικό τους έργο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Το συγγραφικό του έργο πλούσιο και πρωτότυπο περιλαμβάνει δεκάδες άρθρα, μελέτες, χρονογραφήματα, κριτικές, θεατρικά έργα μεταφράσεις, καθώς και τα βιβλία:
- Πορεία με την καρδιά στο χώμα (1946) ποιητική συλλογή εμπνευσμένη από το Αλβανικό έπος
- Σατυρικό Λεξικό (1962) μια πρωτότυπη θεώρηση της εξελισσόμενης φθοράς των αξιών
- Φτερά και Αλυσίδες (1974) ποιητική συλλογή δραματικής σάτιρας
- Αλαλούμ (1983) σάτιρα της παγκόσμιας πραγματικότητας.

13. ΝΙΚΑΝΔΡΟΣ ΚΕΠΕΣΗΣ (ΛΙΒΙΣΙ 1914 - ΑΘΗΝΑ 2009)

Ο Νίκανδρος Κεπέσης του Μηνά ήρθε μετά την καταστροφή του 1922 και εγκαταστάθηκε αρχικά στην Παλιά Κοκκινιά και μετά στη Δραπετσώνα. Τελείωσε το 4^ο Γυμνάσιο Πειραιά δουλεύοντας παράλληλα στα Λιπάσματα και στη συνέχεια στη Νομική. Στον πόλεμο 40 - 41 υπηρέτησε σαν ανθυπολοχαγός. Από μαθητής Γυμνασίου εντάχθηκε στην Ο.Κ.Ν.Ε. (την νεολαία του Κομμουνιστικού Κόμματος) και κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής ανέλαβε την ηγεσία του 6^{ου} Ανεξάρτητου Συντάγματος ΕΛΑΣ που έγινε πασίγνωστο για τη μάχη της Ηλεκτρικής με την οποία προστατεύτηκαν οι υποδομές που θέλησαν να καταστρέψουν φεύγοντας οι Γερμανοί.

Μετά την απελευθέρωση συνελήφθη και καταδικάστηκε σε ισόβια δεσμά. Έμεινε 17 χρόνια στις φυλακές και τις εξορίες, για να μείνει προσωρινά ελεύθερος με τα μέτρα επιείκειας στα τέλη του 1963 και να συλληφθεί εκ νέου από τη χούντα, μένοντας σχεδόν πέντε χρόνια στα στρατόπεδα συγκέντρωσης πολιτικών κρατουμένων.

Σαν συγγραφέας έγινε γνωστός με το βιβλίο του «Δεκέμβρης 1944» που γράφτηκε στη φυλακή και θα ακολουθήσουν και άλλα βιβλία. Ήταν επίτιμος πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών. Κατά την πρώτη περίοδο μετά τη νόμιμη επανέκδοση του Ριζοσπάστη, ο Κεπέσης ανέλαβε πρώτος εκδότης της εφημερίδας, από το Σεπτέμβριο του 1974 ως το 1978 ενώ υπηρέτησε ως βουλευτής του Κ.Κ.Ε από το 1978 ως το 1981. Πέθανε το 2009 σε ηλικία 95 ετών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Θα νικήσουμε
- Θυμάμαι
- Η κλιμάκωση του πολέμου στο Βιετνάμ
- Στη δύνη των γεγονότων
- Στο ειδώλιο
- Προβληματισμοί γύρω από γεγονότα και πρόσωπα

- Στη γενέτειρά μου ύστερα από 75 χρόνια απ' τη Μικρασιατική καταστροφή Κι' άλλα κείμενα (άρθρα κ.λπ.)
- Απ' τα τρίαβαθα της μνήμης

14. ΡΕΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ - ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ (ΜΑΚΡΗ 1914 - ΑΘΗΝΑ '99)

Γεννήθηκε στη Μάκρη της Μικράς Ασίας και ήρθε με την οικογένειά της αρχικά στην Κέα (Τζιά) και στη συνέχεια στην Αθήνα όπου και σπούδασε στην Εμπορική Σχολή. Μετά τον Πόλεμο ανέλαβε τη γενική γραμματεία της Παρθενών Φιλμς και από το 1949 συνεργάστηκε με διάφορες εφημερίδες και περιοδικά σαν κριτικός κινηματογράφου. Παράλληλα υπήρξε δραστήριο μέλος μικρασιατικών οργανώσεων και αρχισυντάκτρια των εφημερίδων των απανταχού Μακρολιβισιανών «Φωνή του Λιβισιού και της Μάκρης» και «Λιβίσι». Πέθανε το 1999 σε ηλικία 84 ετών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Hollywood, η άνοδος και η πτώση μιας αυτοκρατορίας» 1992
- Όσα σάρωσε η θύελλα - Το χρονικό μιας Μικρασιατικής Οδύσσειας που εκδόθηκε μετά τον θάνατό της από τις ανιψιές της.

15. ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ (ΜΑΚΡΗ 1915 - ΑΘΗΝΑ 1998)

Ο Κυριάκος Τσακίρης γεννήθηκε στη Μάκρη της Μικράς Ασίας το 1915. Το 1922 η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στον Πειραιά. Εκεί μεγάλωσε. Από μικρός ονειρευόταν να γίνει ζωγράφος. Ήθελε να σπουδάσει στη Σχολή Καλών Τεχνών, αλλά για λόγους οικονομικούς προτίμησε τη Νομική.

Ως φοιτητής εντάσσεται στο ΚΚΕ και συμμετέχει ενεργά στους αγώνες εναντίον της μοναρχίας και της δικτατορίας. Για τη δράση του η δικτατορία του Μεταξά το 1937 τον εξορίζει στη Σίκινο επ' αόριστο. Από εκεί δραπετεύει και γυρίζει στην Αθήνα για να συνεχίσει την αντιστασιακή του δράση.

Μετά τον Εμφύλιο συλλαμβάνεται και πάλι και κλείνεται στις φυλακές των Βούρλων από όπου δραπετεύει το 1955. Συλλαμβάνεται το 1960 και καταδικάζεται σε ισόβια. Στην επέτειο ακριβώς, 21 Απριλίου του '67, η Χούντα των Συνταγματαρχών τον συλλαμβάνει ξανά και προωθείται στο στρατόπεδο της Γυάρου, από εκεί στο στρατόπεδο της Λέρου, το Παρθένι, από κει στις φυλακές του Ωρωπού και ξανά πίσω στη Λέρο.

Τα χρόνια της έγκλησης του στις φυλακές, τις εξορίες και τα στρατόπεδα, ο Κυριάκος Τσακίρης δεν τα άφησε να κυλήσουν αναξιοποίητα. Επιδόθηκε στην καλλιτεχνική δημιουργία. Ζωγραφίζει με μολύβι, με πενάκι, με νερομπογιές, με λάδια, σε χαρτί, σε ξύλο, σε μουσαμά, στα πακέτα των τσιγάρων και τέλος στις πέτρες της θάλασσας. Αυτές τις ανακάλυψε στη Λέρο και με το σχέδιό του, αξιοποιώντας τα φυσικά δεδομένα της πέτρας, χρώμα, σχήμα, όγκο, αλλά και τη φαντασία του, δημιουργεί έργα τέχνης. Τα παρουσίασε για πρώτη φορά σε έκθεση, το 1974, στην Αθήνα. Έκτοτε ακολούθησαν κι άλλες εκθέσεις, στην Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Φλωρεντία και πάλι στην Αθήνα. Τα σχέδιά του από τις φυλακές και τα στρατόπεδα της Χούντας τα παρουσίασε σε λεύκωμα με τον ειρωνικό τίτλο «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών», το 1974. Τα σχέδιά του από το Νοσοκομείο Κρατουμένων, του 1963 - 65, τα παρουσίασε το 1996 ο Ελληνογαλλικός Σύνδεσμος και οι εκδόσεις Καστανιώτη κυκλοφόρησαν συλλεκτικό λεύκωμα με τίτλο «Ένας άλλος κόσμος». Το

1994 εξέδωσε το βιβλίο «Βούρλα, η μεγάλη απόδραση», που τιμήθηκε ομόφωνα με το κρατικό λογοτεχνικό βραβείο Μαρτυρίας - Χρονικού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Οι πόρτες του διαβόλου Οδυσσέας, 1999.**
- **Σίκινος: Αναμνήσεις από την εξορία 1936 - 1941**
- **Βούρλα: Η μεγάλη απόδραση 2^η Εκδ. - Αθήνα: Οδυσσέας, 1996.**

16. ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΑΣ (ΛΙΒΙΣΙ 1908 -)

Γεννήθηκε στο Λιβισί το 1908. Ο παππούς του Κωσταντής Γεωργάς είχε οκτώ γιους, ένας εκ των οποίων ο πατέρας του συγγραφέα Θανάσης. Ο παππούς του Κωσταντής, ένας από τους προκρίτους του Λιβισιού, πιάστηκε από τους Τούρκους κατά την κήρυξη του Ελληνοτουρκικού πολέμου και εξορίστηκε στα ενδότερα της Μ. Ασίας συνοδευόμενος από τη γιαγιά του συγγραφέα Βασιλική, η οποία και πέθανε στην εξορία απ' τις κακουχίες. Αιτία της εξορίας η εθνική τους δράση κατά των Τούρκων. Ο πατέρας του συγγραφέα, για να αποφύγει τη στράτευση από τους εχθρούς, πέρασε από τα Μικρασιατικά παράλια στη Σάμο, όπου σε μερικούς μήνες κατόρθωσε να έρθει, ύστερα από ταλαιπωρίες και κινδύνους και η υπόλοιπη οικογένειά του, μαζί και ο συγγραφέας, έξι χρονών τότε. Στη Σάμο τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του (Δημοτικό - Πυθαγόρειο Γυμνάσιο) και γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (Φιλοσοφική Σχολή). Λόγοι οικογενειακοί και η Κατοχή τον ανάγκασαν να διακόψει τις σπουδές του σ' αυτό. Στο μεταξύ πήρε το πτυχίο του διδασκαλείου Αθηνών και διορίστηκε Δάσκαλος. Υπηρέτησε σε διάφορα χωριά της Εύβοιας (Φαράκλα, Βλαχιά, Ωρεοί) και από το 1945 στο Διόνυσο Αττικής και στη Νίκαια Πειραιά, επεκτείνοντας τη δράση του, πλην της παιδείας και σε διάφορους άλλους πολιτιστικούς στόχους. Στο Αλβανικό μέτωπο, υπηρέτησε ως εφ. αξιωματικός Πεζικού, (Διμοιρίτης και Λοχαγός) απ' την αρχή των επιχειρήσεων μέχρι τέλος, στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Τιμήθηκε με Χρυσό Αριστείο Ανδρείας, Πολεμικό Σταυρό και Μετάλλιο Εξάιρετων Πράξεω. Στην Κατοχή πέρασε στην Εθνική Αντίσταση, συνεχίζοντας έτσι το Αλβανικό Έπος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Στο Αντάρτικο της Εύβοιας**
- **Στον Πόλεμο της Αλβανίας (χρονικό του έπους '40 - '41). Εκδ. Θουκιδύδης Αθήνα 1981**

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ

17. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Αιγάλεω. Είναι εγγονή προσφύγων από τη Μάκρη της Μικράς Ασίας. Αποφοίτησε από τη φιλοσοφική σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης και είναι καθηγήτρια - φιλόλογος στο 4^ο Γυμνάσιο Αιγάλεω. Συμμετέχει σε πολιτιστικά και περιβαλλοντολογικά προγράμματα καθώς και στα ευρωπαϊκά προγράμματα «Comenius» «Erasmus +». Επιμελήθηκε μαζί με άλλους εκπαιδευτικούς την ετήσια έκδοση του περιοδικού του 4^{ου} Γυμνασίου «Γυμνασιογραφήματα». Ασχολήθηκε με την έρευνα της περιοχής του Πυριτιδοποιείου Αιγάλεω

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Το Μπαρουτάδικο του Αιγάλεω στο χώρο και στο χρόνο

18. ΓΙΩΤΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Η **Γιώτα Αλεξάνδρου** γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Από παιδί της άρεσαν οι ιστορίες. Οι ιστορίες οι αλληγορικές, οι χιουμοριστικές, οι έξυπνες και ευφάνταστες... Γι' αυτό σκαρφιζόταν ιστορίες που ζωντάνευαν με αυτοσχέδιες κούκλες για τους φίλους της στη γειτονιά. Μεγαλώνοντας, θέλησε να μάθει πώς να λέει ιστορίες σε μικρά παιδιά. Αποφοίτησε πρώτη, με άριστα, από το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Ως υπότροφος του Ιδρύματος Λίλιαν Βουδούρη σε μεταπτυχιακό επίπεδο, στο Πανεπιστήμιο του Exeter της Αγγλίας, έμαθε πώς να λέει ιστορίες σε μικρά και σε μεγάλα παιδιά μέσω του δράματος και του θεάτρου. Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια υποκριτικής, κουκλοθέατρου και θεάτρου σκιών, μουσικοκινητικής αγωγής, αφήγησης παραμυθιών και δημιουργικής γραφής. Τα επόμενα χρόνια, εργάστηκε ως ηθοποιός και ως υπεύθυνη θεατρικής αγωγής σε δημοτικά σχολεία αλλά και ως εμψυχώτρια εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Από το 2005 υπηρετεί ως νηπιαγωγός στη δημόσια εκπαίδευση και γράφει βιβλία για παιδιά. Από μικρή αγαπούσε πολύ τις κούκλες κουκλοθεάτρου και τις χρησιμοποιεί για τις παρουσιάσεις των βιβλίων της. Έτσι οι ήρωες της παίρνουν μορφή και συμμετέχουν σε θεατρικά δρώμενα. Ασχολείται κυρίως με θέματα που αγγίζουν την ίδια και προσπαθεί να μεταδώσει στους μικρούς αναγνώστες ερεθίσματα για προβληματισμό και ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Είναι μέλος του Σωματίου Ελλήνων Ηθοποιών (Σ.Ε.Η), του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και της SCBWI Greece (Society of Children's Book Writers and Illustrators).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Φένια, η αγαπημένη των ήχων», τιμήθηκε με Έπαινο από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά το 2012, (Πατάκης, 2015)
- «Τα κλαδιά της σοφίας», (εκδόσεις Παρρησία, εικονογράφηση Ντανιέλα Σταματιάδη, 2014)

- «Θέλω να γίνω μάγος» (Εκδόσεις Ψυχογιός, εικονογράφηση Ίρις Σαμαρτζή, 2014)
- «Ο Αλέκος στη χώρα των παθημάτων» (Εκδόσεις Ψυχογιός, εικονογράφηση: Χρήστος Δήμος, 2013) τιμήθηκε με τον Α' Έπαινο Παραμυθιού από την Εταιρεία Τεχνών, Επιστήμης και Πολιτισμού Κερατσινίου.
- «Χάρης και Φάρις» (Εκδόσεις Βιβλιόφωνο, εικονογράφηση Κατερίνα Χαδουλού), υποψήφιο για τα λογοτεχνικά βραβεία 2013 του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και του ηλεκτρονικού περιοδικού «Ο Αναγνώστης».
- «Η χειροβομβίδα που ήθελε να 'ναι σαν... τη βίδα» (Εκδόσεις: Άγκυρα, εικονογράφηση: Ελίζα Βαβούρη, 2011)
- «Μια μάσκα γελάει και κλαίει» (Εκδόσεις: Νίκας/Ελληνική Παιδεία Α.Ε, εικονογράφηση από τα παιδιά του ολόημερου τμήματος, του 11ου Νηπιαγωγείου Ν. Σμύρνης, 2009)
- «Οι Νταήδες του βυθού και ο Ρομπέν των θαλασσών» (Εκδόσεις: Susaeta, εικονογράφηση: Κατερίνα Βερούτσου, 2011) τιμήθηκε με Έπαινο από την Πανελλήνια Ένωση Λογοτεχνών το 2008. Έχει μεταγραφεί στο σύστημα Braille (γραφή τυφλών).
- «Παραμυθορουφήχτρα» από τη σειρά «Το θέατρο πάει σχολείο» (Εκδόσεις: Ωρίων, συνθέτης: Χαράλαμπος Γωγιός, 2004)
- «Ο Αστέρης παθαίνει... βλάβη κι άλλες Χριστουγεννιάτικες ανακατωσούρες» από τη σειρά «Το θέατρο πάει σχολείο» (Εκδόσεις: Ωρίων, συνθέτης: Λιούγκος Ηλίας, 2003)
- Θεατρικά έργα και ιστορίες της έχουν, επίσης, δημοσιευτεί κατά καιρούς στο παιδαγωγικό περιοδικό Παράθυρο.

19. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΧΛΑΔΗ

Γεννήθηκε στην Αθήνα και κατοικεί στη Νέα Μάκρη - Αττικής. Τελείωσε τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Masters (YüksekLisans) στο Ινστιτούτο Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Άγκυρας στο πρόγραμμα Εκμάθηση και διδασκαλία της Τουρκικής Γλώσσας. Πρόεδρος της Εταιρείας Ιστορικών Μελετών Νέας Μάκρης «Λυκία» και διαχειρίστρια με τον Τάσο Κακλαμάνη της μη κερδοσκοπικής Εταιρείας Ερευνών «ΛΥΚΙΑ».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- The Karamanlidika Periodical Aktis (1913 - 1915) in Encounters in the Turkish - Speaking Communities

20. ΜΑΡΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Αιγάλεω. Είναι δεύτερης γενιάς Μακρηνή και από τον πατέρα της και από τη μητέρα της. Ιδρυτικό μέλος του Καλλιτεχνικού Πνευματικού Συλλόγου Αιγάλεω από το 1996, γ.γ και στη συνέχεια Πρόεδρος, έφορος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αιγάλεω 2003 - 2008, με πολλές παρουσιάσεις συγγραφέων της Κλασικής αλλά και της Σύγχρονης λογοτεχνίας. Ασχολήθηκε με την έρευνα της τοπικής ιστορίας και της ιδιαίτερης πατρίδας της, της Λυκίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Αιγάλεω οι δρόμοι της Προσφυγιάς» Αθήνα 2012
- «Επιστροφή στην Ιθάκη» Αθήνα 2016
- «Αιγάλεω 1944 - 1984 - Τα χρόνια της αθωότητας» Αθήνα 2017

21. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΕΩΡΓΑΣ

Ο Δημήτρης Γεωργάς γεννήθηκε το 1953 και μεγάλωσε στις γειτονιές της Κοκκινιάς και του Κορυδαλλού. Αποφοίτησε από Δημόσια Ακαδημία Εμπορικού ναυτικού, και εργάστηκε μέχρι το 1995 σε όλους τους τύπους των εμπορικών πλοίων. Από το 1995 έως το 2000 εργάστηκε ως αρχι-μηχανικός σε ναυτιλιακές εταιρείες στην Ελλάδα και στην Ελβετία. Ξεκίνησε τη συγγραφή το 2004 και έχει ολοκληρώσει μια τετραλογία με γενικό τίτλο «Το 7 της λύτρωσης αργεί»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Της σποράς της μαύρης όργωμα», εκδόσεις ΑλΔε, 2007 (1842 - 1891 Κυνουρία - Σπάρτη - Καλαμάτα - Πορταλιάνοι - Πάραθος Μεσσηνίας).
- «Δάκρυα διαμάντια», εκδόσεις ΑλΔε, 2010. (1915 - 1922 Σύμη - Μάκρη, Λιβίσι (Μικράς Ασίας) - Κύπρος - Σμύρνη - Εσωτερική Τουρκία).
- «Το 7 της λύτρωσης αργεί», εκδόσεις Αστάρτη, 2015 (1900 - 1996 Χίος - Σμύρνη - Πειραιάς - Δραπετσώνα - Μεσσηνία - Κοκκινιά - Κορυδαλλός).
- «Αλύτρωτα πνεύματα», εκδόσεις Πνοή, 2017 (1822 - 1962 Χίος - Κάλυμνος - Αδριανούπολη - Μασσαλία - Σύμη - Μάκρη - Σμύρνη - Κρήτη - Αθήνα).

22. ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΕΛΗΣΑΒΒΑΣ

Γεννήθηκε στη Νέα Μάκρη Αττικής. Ο πατέρας του, Παναγιώτης, γεννήθηκε στη Μάκρη το 1903 και μετά από σύντομη περιπλάνηση μετά το 1922, εγκαταστάθηκε στη Νέα Μάκρη. Ο Μιχάλης, έβγαλε το Γυμνάσιο του Μαραθώνα και στη συνέχεια φοίτησε στην Ιατρική Σχολή Αθηνών. Είναι γιατρός (παιδίατρος) διδάκτωρ της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παράλληλα με την ιατρική γράφει, ποιήματα - διηγήματα - μυθιστορήματα, και ασχολείται συστηματικά με τη συλλογή λαογραφικού υλικού για τη Μάκρη και το Λιβίσι. Είναι από το 1987 μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών και της Ελληνικής Εταιρείας Ιατρών Λογοτεχνών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- «Βήματα και Ανάσες», Ποιήματα, εκδ. Διογένης 1983
- «Άνθρωποι δικοί μας», . Διηγήματα: εκδ. Διογένης 1984
- «Κατόψεις», Ποιήματα εκδ. Διογένης 1985,
- «Σε άλλους Παράλληλους» Διηγήματα:, εκδ. Διογένης 1986
- «Τρία Παραμύθια», εκδ. Διογένης 1987

- «Λαογραφικά Μάκρης και Λιβισίου Λυκίας Μ. Ασίας», 1988
- «Εσωτερική Μετανάστευση», Ποιήματα, εκδ. Διογένης 1989
- «Η Αντιγόνη του Μαραθώνα», Διηγήματα: εκδ. Διογένης 1991
- «Προσωπογραφίες», Ποιήματα, εκδ. Διογένης 1993
- «Στοιχεία διαπροσωπικής Μυθολογίας» Ποιήματα, 1997
- «Παίδες εν Καμίνω» Μυθιστόρημα 1997
- «Κατά συρροήν» Μυθιστόρημα, εκδ. Δρόμων 2002
- «Σε ανύποπτο χρόνο» Διηγήματα: εκδ. Δρόμων 2002
- «Προς εαυτόν και αλλήλους» Ποιήματα, εκδ. Δρόμων 2002
- «Τα θεατρικά» εκδ. Δρόμων 2002
- «Σταυροφόροι σταυρωτήδες & η δεσποσύνη της Κύπρου» Ιστ. Μυθιστόρημα 2002
- «Εκ παραλλήλου και εν αντιθέσει» Ποιήματα - εκδ. Λεξίτυπον 2002
- «Λαογραφικά Σύμμεικτα» εκδ. Λεξίτυπον 2009
- «Η Ιστορία μας - Η ιστορία της Νέας Μάκρης Αττικής» εκδ. Λεξίτυπον 2010
- «Με το νόμισμα ανάμεσα στα δόντια» Μυθιστόρημα, εκδ. Λεξίτυπον 2011
- «7 επί 15» Ποιήματα, , εκδ. Λεξίτυπον 2011
- «Λεξικό Μάκρης & Λιβισίου Μικράς Ασίας», εκδ. Λεξίτυπον 2013
- «Πουλιά στο ξόβεργο», εκδ. Λεξίτυπον 2013
- «Πρόσωπα - θέματα - απόψεις», εκδ. Λεξίτυπον 2014
- «Τρείς Νουβέλες» Διηγήματα: εκδ. Λεξίτυπον 2014
- «Η Μαύρη Σφαίρα» Μ. Δελησάββας - Νικίας Λειβαδάς, Μυθιστόρημα εκδ. Λεξίτυπον 2015
- «Οι άλλες προσωπογραφίες» Ποιήματα, εκδ. Λεξίτυπον 2016
- «Κραυγές και ψίθυροι» Ποιήματα, εκδ. Λεξίτυπον 2018

23. ΤΑΣΟΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ

Γεννήθηκε στην Αθήνα και κατάγεται απ' την οικογένεια της μητέρας του από τη Μάκρη και το Λιβίσι και του πατέρα του απ' τη Λευκάδα. Μεγάλωσε στο Αιγάλεω και σπούδασε Χημικός Μηχανικός. Πολυτάλαντος και αεικίνητος, ασχολείται με τη μουσική [παιίζει, τραγουδά και γράφει στίχους] είναι ιδρυτικό μέλος του μουσικού συγκροτήματος «Ρεμπετοκαφενές» και του «Κοινωνικού Ωδείου Αιγάλεω. Από το 2016 ασχολείται συστηματικά με την έρευνα της ΛΥΚΙΑΣ και είναι ιδρυτής, με την Εύα Αχλάδη, της Εταιρείας Ιστορικών Μελετών «ΛΥΚΙΑ».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Επτά - Τάσος Κακλαμάνης - Γιάννης Τσιαντής - Μυθιστόρημα - Αθήνα 2014
- Στιχιοιωμένοι - Τάσος Κακλαμάνης - Γιώργος Μιχελάκος - Στίχοι Αθήνα 2018

- Στιχοιθύται εξ αδιαιρέτου - Τάσος Κακλαμάνης - Γιώργος Μιχελάκος - Σίχοι Αθήνα 2017
- Απ' το Αιγάλεω κοιτώ την Μικρά Ασία - Τάσος Κακλαμάνης - Γιώργος Μιχελάκος - Σίχοι Αθήνα 2017

24. ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Κώστας Κατσιγιάννης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1944. Είναι διπλωματούχος πολιτικός μηχανικός, απόφοιτος του Ε.Μ.Π. Εργάστηκε στον ΕΟΤ από το 1970 έως το 2005, όπου διετέλεσε Διευθυντής Τεχνικών Υπηρεσιών (1987 - 1990), Διευθυντής Περιουσίας (1994) και Γενικός Διευθυντής (1994 - 2005). Ήταν συντονιστής της επιτροπής ΕΟΤ - «Αθήνα 2004» για το πρόγραμμα φιλοξενίας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Επίσης, από το 1999 έως το 2005 εκπροσώπησε την Ελλάδα στον Ελληνο - Τουρκικό διάλογο για τον τουρισμό. Έχει μετάσχει ως ομιλητής σε περισσότερα από 120 συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Είναι μέλος του ΔΣ του ελληνικού τμήματος του ICOMOS για την προστασία των μνημείων και των Συλλόγων των φίλων του Μουσείου των Αθηνών και του Μουσείου της Ακρόπολης. Επίσης συμμετέχει στην Οργανωτική Επιτροπή του διεθνούς Μαραθωνίου της Αθήνας. Είναι παντρεμένος με τη Γεωργία Κατσιγιάννη, πτυχιούχο πολιτικών επιστημών του Παντείου Πανεπιστημίου, εκπαιδευτικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το γένος Θεοδοσιάδη από το Λιβίσι. Ξένες γλώσσες: γαλλικά, αγγλικά, ιταλικά, ισπανικά και τουρκικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τα αστέρια του παγκοσμίου κλασσικού αθλητισμού - Εκδόσεις Εντός - 2006
- Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού: Ταξίδι στον χρόνο - 2017

25. ΑΛΕΚΟΣ ΚΟΜΠΟΤΗΣ

Ο Αλέκος Κομπότης γεννήθηκε το 1928 στην Κωνσταντινούπολη από φτωχή οικογένεια. Ο πατέρας του καταγόταν από τη Νάξο. Ο Αλέκος σπρώχνεται στη βιοπάλη από έντεκα χρονών, τσιράκι σε τσαγκαράδικο και σε ηλικία 18 ετών χάνει τον πατέρα του.

Εργάζεται συνέχεια στα παπούτσια κι απ την άλλη αθλείται στο Α.Σ. «ΠΕΡΑ» το BEYOĞLU SPOR.

Στα νεανικά του σαββατοκύριακα, που τα πέρασε στην Πρώτη, είχε την τύχη να γνωρίσει έναν Άνθρωπο που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πάρα πέρα πορεία του. Αυτός, ήταν ο ΚΙΜΩΝ ΤΣΟΚΩΝΑΣ, που δυστυχώς, έφυγε πολύ νωρίς. Παντρεύεται σε ηλικία 27 ετών στην Πόλη αλλά το 1964 απελαύνεται και έρχεται στην Αθήνα.

Κάτοικος Νέας Μάκρης και πρόσφυγας και ο ίδιος, συνδέεται με την πρώτη ομάδα έρευνας «ΛΥΚΙΑ» και με τον φακό του αποθανατίζει τους μεγαλύτερους που αφηγούνται τις αναμνήσεις τους αλλά και τις ομορφιές της πατρίδας μας στα αλλεπάλληλα ταξίδια του. Είναι πάντα μαζί μας σε ότι κάνουμε.

Συνεργάτης του περιοδικού των Κωνσταντινοπολιτών «ΚΙΝΣΤΕΡΝΑ» γράφει στίχους που εκδίδονται με πρωτοβουλία των φίλων του σε μια συλλογή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τα απόκρυφα χρώματα της μοναξιάς - 2011

26. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΣΑΒΕΤΑΣ

Ο Αλέξανδρος Μασσαβέτας γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Cambridge, αλλά παράτησε τη νομική καριέρα με απέραντη ικανοποίηση το 2003 και μετακόμισε στην Πόλη. Η μετοίκηση αυτή ήταν αποτέλεσμα της έλξης που ο χώρος και ο χρόνος της Πόλης άσκησαν πάνω του, ένα (2017)δυνατό δέσιμο με την Πόλη που ακόμη διαρκεί. Έχοντας «πειραματιστεί» σε διάφορους επαγγελματικούς χώρους, δουλεύει ως δημοσιογράφος σε ελληνικά και βρετανικά μέσα από το 2003. Από το 2005 ως το 2009 υπήρξε ανταποκριτής της «Καθημερινής» στην Πόλη, ενώ συνεχίζει, από το 2004, ως ανταποκριτής του «Mergermarket» πρακτορείου οικονομικών ειδήσεων του ομίλου των Financial Times. Από το 2011 συνδιευθύνει το ξενοδοχείο «Άνεμος» στο Κάστρο της Ίμβρου. Αλλά κατά βάση είναι επαγγελματίας νομάς. Όταν δεν περιφέρεται σε μέρη μακρινότερα, κινείται στο τρίγωνο Πόλη - Λονδίνο - Αθήνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Going Back to Constantinople: Istanbul: A City of Absences, Athens News (2007)
- Κωνσταντινούπολη: η Πόλη των απόντων, Εκδόσεις Πατάκη [κείμενα, φωτογράφιση] (2011)
- Μικρά Ασία: Το παλίμψηστο της μνήμης, Εκδόσεις Πατάκη [κείμενα, φωτογράφιση] (2015)
- Κωνσταντινούπολη, Εκδόσεις Πατάκη [κείμενα, φωτογράφιση] (2017)

27. ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΝΙΚΑΝΔΡΟΥ - ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Κόρη του Μιχάλη Σωτηρίου που γεννήθηκε στη Μάκρη της Μικράς Ασίας το 1910, η Δέσποινα Σωτηρίου γεννήθηκε στη Νέα Μάκρη Αττικής. Τελείωσε την πρώτη τάξη του Γυμνασίου στη Ράλλειο του Πειραιά και στη συνέχεια αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Μαραθώνα. Έδωσε εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο και πέρασε σε δύο Σχολές, Φιλοσοφική και Νομική αλλά ακολούθησε τη Φιλοσοφική που ήταν η μεγάλη της αγάπη. Μετά τις σπουδές της παντρεύτηκε τον επίσης Μακρηνό Ιωάννη Νικάνδρο, μαθηματικό που είχε φροντιστήριο στο Αιγάλεω και μαζί δημιούργησαν τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια Νικάνδρου (νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Νυχτερινό Γυμνάσιο) στα οποία και δίδασκε και η ίδια. Απέκτησαν τρία παιδιά, που είναι σπουδαίοι επιστήμονες και κατοικούν στη Νέα Μάκρη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βιώματα - αναμνήσεις μιας ζωής

28. ΒΑΣΙΛΗΣ Π. ΜΟΥΣΑΙΟΣ

Γιος του Πλάτωνα Β. Μουσαίου, ανιψιός της Καλλιόπης Μουσαίου - Μπουγιούκου, και δισέγγονος του μεγάλου Δασκάλου Μιχαήλ Μουσαίου. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών στο τμήμα Διοίκησης και Οικονομικών (1988 - 1971) και πήρε Μ.Β.Α στο Business Analysis από το Lancaster University (1974 - 75). Εργάστηκε ως Διευθυντής Πωλήσεων και Marketing στην Πειραική - Πατραϊκή (1975 - 1988) και είναι Εμπορικός Διευθυντής της Data Communication από το 1990. Με την ευαισθησία, τη δοτικότητα και τη διαρκή στήριξη των αγώνων για τη διάσωση της Ελληνικής Παιδείας και της Μακρολιβισιανής Μνήμης και Πολιτισμού, που διέκρινε πάντα όλα τα μέλη της οικογένειας Μουσαίου, είναι μεταξύ άλλων αρωγός με κάθε τρόπο, του Συλλόγου Μακρηνών - Λιβισιανών Νέας Μάκρης και της Εταιρείας Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ», της οποίας αποτελεί Επίτιμο Μέλος και Χορηγό..

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Μακρηνολιβισιανά Σατυρικά Χρονογραφήματα - Πλάτων Μουσαίος 1958 - 1985**
- **Παραμύθια από τη Μάκρη και το Λιβίσι - επιλεκτική επανέκδοση της 1ης έκδοσης (Καλλιόπη Μουσαίου - Μπουγιούκου), συνοδευόμενη από cd με ανάγνωση των Παραμυθιών στη Λιβισιανή Διάλεκτο, από το Μιχαήλ Δελησάββα.**

29. ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Γεννήθηκε στο Αιγάλεω, όπου και εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας, οδοντίατρος, από το 1991. Ασχολήθηκε με το «αθλητικό Αιγάλεω» και τα κόμικς ως συλλέκτης και δημιουργός του ειδικονογραφημένου αθλητικού περιοδικού «Πορτιέρο Μάκης Ροδίτης». Για τη συνεισφορά του στην προβολή της αθλητικής ιστορίας της πόλης του Αιγάλεω έχει τιμηθεί από τον Δήμο με την κεφαλή του Κλεισθένους (1998), το Σύνδεσμο Βετεράνων Ποδοσφαιριστών, Αθλητών και Παραγόντων (2005) και από το Σύνδεσμο Φιλάθλων (2006)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

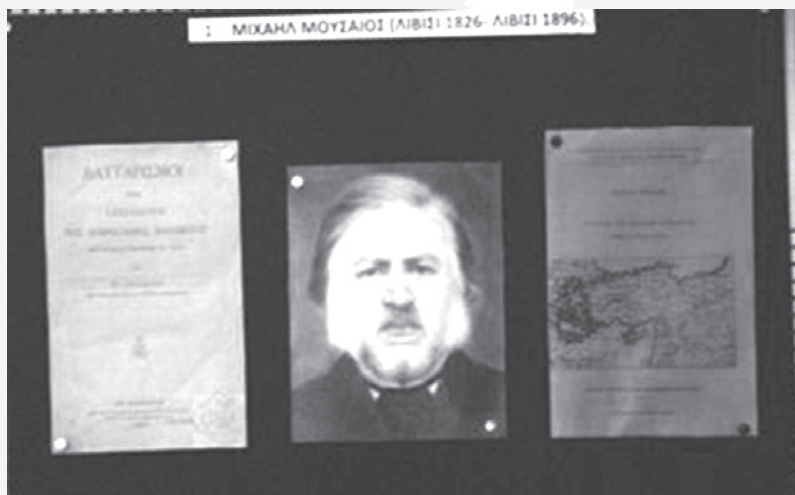
- **50 χρόνια Αιγάλεω - η ιστορία της ποδοσφαιρικής ομάδας - έκδοση Δήμου Αιγάλεω 1998**
- **Η ιστορία του Αιγάλεω από τις λαμαρίνες στα σαλόνια της Ευρώπης - εκδόσεις Έμβρυο - 2007**
- **«Ο Μπλέκ και οι άλλοι χάρτινοι ήρωες του Στέλιου Ανεμοδουρά» έκδοση Πρωινός Τύπος**
- **«Απ' τις αλάνες της ΕΣΚΑΑ στα παρκέ της Α1 - η ιστορία της ομάδας μπάσκετ των ανδρών» - εκδόσεις Έμβρυο - 2008**
- **«Εκεί, εκεί, στη Β' Εθνική» - 2011**
- **Το Αλφαβητάρι του Αιγάλεω - Μια πόλη μια ιστορία - Έκδοση Ιστορικό Λαογραφικό Οικουμενείο Αιγάλεω «Ι.Ο.Λ.Α» - 2011**
- **Απ' τη Γ' Εθνική στο Περιφερειακό, 1965 - 2012. CD - Rom: Νίκος Νικολαΐδης. 2012**
- **Αν η Ιστορία, γραφόταν με... αν. ψηφιακή έκδοση: Νίκος Νικολαΐδης. 2014**
- **Πορτιέρο Μάκης Ροδίτης (κόμικς, σχέδιο). Λεωπαλαίοντες 2010**

- Ο Τετρακοσάρης (κόμικς, σενάριο). Comics & Crosswords. Ένθετο στα τεύχη 9 - 28 στο Νέο Μπλεκ] (2014 - 15), επίτομη έκδοση (2016)
- 70 χρόνια Α.Ο. Αιγάλεω «CITY» (1947 - 2017). Νίκος Νικολαΐδης. 2017
- Comic Sportsmen. ψηφιακή έκδοση: Νίκος Νικολαΐδης. 2018

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΛΥΚΙΑ»

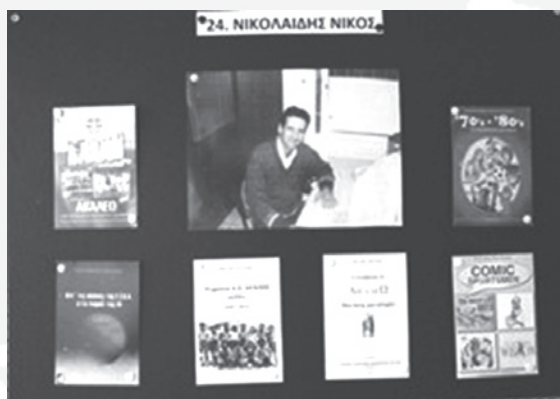
- Αρχαία & Σύγχρονος Λυκία (από το χειρόγραφο του Σάββα Πασχαλίδη, με την άδεια του εγγονού Ιατρού Κυριάκου Σαράφη) - 2018
- Επί ταΐχνη (Το οδοιπορικό των δυο πρώτων χρόνων) - 2017
- Επιστροφή στα Πάτρια Μάκρης & Λιβισιού (Τοπωνύμια πριν το '22) - 2018
- Μάκρη και Λιβίσι Μικράς Ασίας - Ο Τόπος & Οι Άνθρωποι - 2019

ΟΙ ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΕΣ

ΟΙ ΣΥΝΕΧΙΣΤΕΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

ΣΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΕ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ

ΣΤΟΥΣ ΕΥΓΕΝΕΙΣ ΧΟΡΗΓΟΥΣ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥΣ:

ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΜΒΡΥΟ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΣΤΟ ΧΟΡΗΓΟ ΜΑΣ ΣΤΕΛΙΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΤΗ ΖΩΗ ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΙΓΑΛΕΩ, ΤΟΥΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ, ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΑΡΧΟ ΓΙΑΝΝΗ ΓΚΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΣΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥΣ

ΣΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΩΤΕΣ ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΔΑΟΥΤΗ, ΛΙΤΣΑ ΑΓΑΠΗΤΟΥ, ΕΙΡΗΝΗ ΕΚΙΖΑΝΑ, ΖΩΗ ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗ, ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ, ΛΙΛΥ ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗ, ΚΩΣΤΑ ΑΓΑΠΗΤΟ, ΓΙΩΡΓΟ ΠΕΤΡΙΔΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΥ, ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΗΣΙΜΟ & ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΣΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΣΤΗ ΜΑΡΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ «ΜΑΚΡΗΝΟΛΙΒΙΣΙΑΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ» ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΕΚΥΖΑΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΒΙΝΤΕΟ ΤΟΥ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΣΤΗ ΒΕΡΑ ΤΖΟΥΜΕΛΕΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΦΙΣΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΜΩΜΑΤΟΣ

ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΟΥ ΣΙΜΩΝΑ ΚΑΡΡΑ, ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΝΤΖΟΥΡΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ.

ΣΤΟΥΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥΣ: ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗ, ΚΥΡΙΑΚΟ ΕΛΑΙΟΠΟΥΛΟ, ΙΟΡΔΑΝΗ ΤΖΑΜΤΖΗ, ΓΙΩΡΓΙΑ ΛΑΣΣΑΔΟΥ, ΓΙΑ ΤΟ ΩΡΑΙΟ ΓΛΕΝΤΙ

ΣΤΟ ΔΗΜΗΤΡΗ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΧΗΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ «ΕΥ ΖΗΝ» ΓΙΑ ΤΟ CATERING

ΣΤΑ ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ:

Μιχάλης Δελησάββας Ιατρός - Συγγραφέας (Αθήνα - Νέα Μάκρη)
Βασίλης Μουσαίος - Επιχειρηματίας (Αθήνα - Νέα Μάκρη)
Γιωργία Κατσιγιάννη - Θεοδοσιάδη, Εκπαιδευτικός (Αθήνα - Νέα Μάκρη)
Αλίκη Θεοδοσιάδη, Αρχιτέκτων (Αθήνα - Νέα Μάκρη)
Κώστας Κατσιγιάννης, Πολιτικός Μηχανικός· πρώην Γενικός Διευθυντής Ε.Ο.Τ.
Παναγιώτης Κολιομιχάλης, Ιατρός· πρόεδρος «Ένωσης Φίλων Αγ. Νικολάου Μύρων»
Μαρία Βαμβακοπούλου, Συγγραφέας (Αιγάλεω)
Γιώργος Μιχελάκος, Δικηγόρος (Αιγάλεω)
Γιώργος Πετρίδης, Ιστορικός (Νίκαια - Ιτέα)
Άννα Γρηγοριάδου - Γιαννίκη, Λογίστρια (Ρόδος)
Δημήτρης Αλεξάνδρου, Φιλολόγος/Εκπαιδευτικός (Θήβα - Πλατανάκι)
Γιωργία Μακρή, Νοσοκομειακός (Αθήνα - Εύβοια)
Λουκάς Πολίτης, Εκπαιδευτικός (Εύβοια)
Ταλιαντζής Μιχάλης (Αυστραλία)
Χριστίνα Τσουφατάρη (Νέο Λιβίσι Ορωπού)
Λίλυ Χαριτωνίδου (Αθήνα)
Χρυσούλα Λάγγαρη (Εύβοια)
Γιώτα Λαΐνη, Φαρμακοποιός (Ιτέα)
Δέσποινα Μετζισάνη (Κερατσίνι - Μασσαλία)
Μιχάλης Καλαφατάς (Δραπετσώνα)
Βασίλης Κυριακού, Χημικός (Κερατσίνι)
Δημήτρης Μπίρμπας, Δήμαρχος Αιγάλεω (Αιγάλεω)
Μαριάννα Χαϊτά, Εκπαιδευτικός (Ιεράπετρα)
Νικηφόρος Μπατζές, Αστυνομικός (Νέα Μάκρη)
Ειρήνη Εκίζανα, Αρχιτέκτων (Αιγάλεω)
Λίτσα Αγαπητού, Εκπαιδευτικός (Αιγάλεω)
Κώστας Αγαπητός (Αιγάλεω)
Ζωή Ευσταθιάδη (Αιγάλεω)
Λουκάς Γκούλτας (Αθήνα - Γαλαξείδι)
Κωστούλα Παρασκευοπούλου (Ξάνθη)
Κυριάκος Σαράφης, Ορθοπαιδικός (Βούλα)
Κυριάκος Μπατσάρας, Επιχειρηματίας. Πρόεδρος Πανελλήνιας Ένωσης Ασσυρίων (Αιγάλεω)
Θοδωρής Κοντάρης, Φιλολόγος - Ιστορικός (Αθήνα)
Αγγελική Καραγεώργου, Δασκάλα Ελληνικού Παραδοσιακού χορού - Λύκειο των Ελληνίδων (Αθήνα)
Δημήτρης Μαντζούρης, Αρχείο Σίμωνα Καρά (Αθήνα)
Κατερίνα Λαμέρα, Ιδιωτική Υπάλληλος (Αθήνα)
Μιχάλης Βαρλάς, Ιστορικός (Αθήνα)
Χαρίκλεια Νέστορος (Ρόδος - Άγιος Στέφανος)
Μάρκο Ψιλός (Κρήτη)
Ιώ Μανωλέσσου Ακαδημία Αθηνών - Ακαδημία Αθηνών - Τμήμα Ιδιωμάτων (Αθήνα)
Δημήτρης Παντέλας, Γραμματέας Οργάνωσης Προσφυγικών Σωματείων Ελλάδος και Διαχειριστής του <http://www.mikrasiatis.gr> (Αθήνα)
Ειρήνη Τόλιου - Προϊσταμένη Γενικών Αρχείων Κράτους (ΓΑΚ)
Δωδεκανήσων (Ρόδος)

Επίτιμα Μέλη - Χορηγοί

Γιάννης Παπαπολίτης, Δικηγόρος (Αθήνα), ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ
Στέλιος Γεωρ. Βασιλειάδης, Αντιδήμαρχος Αιγάλεω, ΧΟΡΗΓΟΣ
Βασίλης Μουσαίος - Επιχειρηματίας (Αθήνα - Νέα Μάκρη), ΧΟΡΗΓΟΣ
Ιωσήφ και Ελισάβετ Χαριτωνίδη (Αθήνα), ΧΟΡΗΓΟΙ
Δέσποινα Νικάνδρου, Φιλολόγος (Νέα Μάκρη), ΧΟΡΗΓΟΣ
Οικογένειες Αγαπητού από Αιγάλεω - ΧΟΡΗΓΟΙ

Μέλη της παλαιάς «Εταιρείας Ιστορικών Μελετών Λυκία»

Βέρα Τζουμελέα Γραφίστας (Νέα Μάκρη)
Αλέκος Κομπότης (Νέα Μάκρη)
Σοφία Σιδερή (Νέα Μάκρη)

Τάσος Κακλαμάνης (Χημικός Μηχανικός - Ερευνητής - Αθήνα)
Εύα Αχλάδη (Τουρκολόγος-Ερευνήτρια - Αρχι-Βιβλιοθηκονόμος Σισμανόγλειου Βιβλιοθήκης
Κωνσταντινούπολης)

Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «ΛΥΚΙΑ»

Σαμψούντος 6, Αιγάλεω 12242, Τηλ +30 6977 841099

Mail: kaklamanist@yahoo.gr και lyciagreece@gmail.com,

Facebook: Εταιρεία Ιστορικών Ερευνών «Λυκία» - Society of Historical Research "Lycia"

Site: www.lycia.gr